

**FAKULTA PRÁVNICKÁ
ZÁPADOČESKÉ
UNIVERZITY
V PLZNI**

DISERTAČNÍ PRÁCE

k získání akademického titulu doktor

v oboru

Teoretické právní vědy

JUDr. Věra Neradová

Ochrana soukromí ve zdravotnictví

Školitel: prof. JUDr. Vladimír Plecítý, CSc.

Datum státní doktorské zkoušky: 17.10.2011

Datum odevzdání práce: 30.11.2011

V Plzni, 2011

**„Prohlašuji, že jsem předkládanou disertační práci vypracovala samostatně
za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.“**

30.11.2011

JUDr. Věra Neradová

**„Děkuji prof. JUDr. Vladimíru Plecitému, CSc. za motivaci k výběru
tématu disertační práce, odborné vedené při jejím zpracování a celkově
vstřícný přístup v rámci celého mého postgraduálního studia“**

JUDr. Věra Neradová

OBSAH

Úvod	1
Kapitola 1: Osobnost člověka, lidská práva a pojem soukromí	5
1.1 Pojem a atributy lidské osobnosti	5
1.2 Pojem a atributy lidských práv	8
1.3 Osobnostní práva	10
1.4 Pojem soukromí	12
Kapitola 2: Ochrana osobnosti	21
2.1 Historický vývoj ochrany osobnosti	21
2.2 Ochrana osobnosti v současnosti	26
2.2.1 Právní úprava ochrany osobnosti v České republice	26
2.2.2 Mezinárodně-právní úprava ochrany osobnosti	33
Kapitola 3: Ochrana soukromí ve zdravotnictví	36
3.1 Vedení zdravotnické dokumentace, zpracování a ochrana osobních údajů pacientů	38
3.2 Povinná mlčenlivost, právo na informace a nahlížení do zdravotnické dokumentace	43
3.2.1 Povinná mlčenlivost	43
3.2.2 Zproštění mlčenlivosti	48
3.3 Ochrana soukromí jakožto všeobecného osobnostního práva pacienta	52
3.4 Neoprávněný zásah do osobnosti fyzické osoby	56
3.4.1 Obecná kritéria neoprávněného zásahu do osobnosti fyzické	56

osoby	
3.4.2 Příklady neoprávněných zásahů do soukromí pacientů z praxe	59
3.4.2.1 Neoprávněné zásahy do soukromí pacientů – judikatura	59
3.4.2.2 Neoprávněné zásahy do soukromí pacientů, „o nichž se jen mluví“	72
Kapitola 4: Prostředky ochrany osobnosti	76
4.1 Mimosoudní řešení patientských sporů	76
4.1.1 Stížnosti	76
4.1.2 Mediace	79
4.1.3 Ochrana pokojného stavu a svépomoc	85
4.2 Soudní řešení sporů	86
4.2.1 Žaloba na ochranu osobnosti	89
4.2.2 Vliv plynutí času na uplatnění nároků žalobou na ochranu osobnosti	97
4.2.2.1 Promlčení nároku na náhradu nemajetkové újmy v penězích	97
4.2.2.2 Promlčení nároku na morální satisfakci	100
Kapitola 5: Náhrada nemajetkové újmy z titulu ochrany osobnosti a náhrada nemateriální škody na zdraví	104
5.1 Současný stav	104
5.2 Nová právní úprava – rekodifikace občanského práva	111
Závěr	115
Resume	119
Seznam použité literatury a dokumentů	

Úvod

Vlivem průběžného vývoje v politické, ekonomické a sociální oblasti dochází v České republice v období od roku 1989 ke zřetelným hodnotovým i postojevým společenským změnám, které přispívají k pozitivnímu posunu v posuzování významu osobnosti každého člověka, a to zejména se zaměřením na nutnost respektování ochrany osobnosti fyzické osoby.

Tématem této práce je zamyšlení nad ochranou soukromí ve zdravotnictví, tedy ochranou soukromí každého z nás ve chvíli, kdy se stáváme zranitelnější, neboť prožíváme bolest, jsme odkázáni na pomoc odborného zdravotnického personálu, v rámci léčby jsme nuceni sdělovat své osobní údaje a kolikrát i velmi intimní detaily týkající se naší osoby. Velmi stručně řečeno tématem této práce je ochrana soukromí ve chvílích, kdy se s trochou nadsázky řečeno „z člověka stává pacient“. S ohledem na stále se rozšiřující vnímání pojmu soukromí, je pak tématem práce také ochrana soukromí fyzických osob v oblasti poskytování zdravotní péče, a to v reakci na jejich právo na zachování vztahů s osobami jim blízkými.

Každý z nás je součástí nějakého širšího seskupení lidí – má otce a matku, životního partnera, děti, sourozence, prarodiče, kamarády, spolupracovníky a známé, prostě má ve svém okolí lidi, kteří zcela logicky ve chvíli, kdy je člověk nemocen, a ať již je hospitalizován, nebo léčen ambulantně, mají zájem na informacích o jeho zdravotním stavu. V souladu s aktuální právní úpravou pak některé ze shora uvedených osob mají právo dozvědět se pravdivé informace o zdravotním stavu pacienta, a to i bez jeho vědomí, prostě pouze na základě faktu, že jsou s pacientem příbuzensky spřízněni. Sřet práva na informace s právem na ochranu soukromí ve zdravotnictví je pak velmi častou příčinnou sporů na poli povinné mlčenlivosti zdravotnického personálu. V části své práce se proto této dílčí oblasti, která nepochybně s právem na ochranu soukromí ve zdravotnictví úzce souvisí, budu také podrobněji věnovat, neboť povinná mlčenlivost zdravotnických pracovníků a s ní související práva pacientů jsou tématy, která z právního i praktického hlediska přináší často složité problémy, jejichž řešení jsou často komplikovaná a sporná.

Právo pacienta a příbuzných na informace a povinná mlčenlivost zdravotnického personálu však nejsou zdaleka jedinou „náplní“ práva na ochranu soukromí ve zdravotnictví. Právo na ochranu soukromí v sobě zahrnuje také právo na ochranu intimní sféry každého člověka, ochranu osobních mezilidských pout a zachování pocitu lidské důstojnosti

v případech, kdy je zasahováno do intimních a soukromých sfér pacienta, a to ať již s jeho souhlasem, nebo bez něj.

Téma této práce je v současnosti vysoce aktuální. Z internetových zpravodajských portálů je možno se seznámit s medializovanými případy neoprávněných zásahů do ochrany soukromí při poskytování zdravotních služeb a rovněž pak i již dostupná judikatura obecných soudů dává seznat, že tato oblast se „těší“ nárůstu zájmu ze strany pacientů. Odborná veřejnost pak na tento trend reaguje zpracováním publikací, v nichž je oblast ochrany soukromí, resp. ochrany osobnosti stále častěji zmiňována, zejména v souvislosti s možností nároku na náhradu nemajetkové újmy v penězích a její konfrontací s právem na náhradu škody na zdraví¹

Předmětem práce je zobrazení současného stavu české právní úpravy ochrany soukromí pacienta v České republice a dopadu této právní úpravy do praxe. Vlivem judikatury Evropského soudu pro lidská práva a s touto souladným vývojem judikatury soudů v České republice, rozšiřující vnímání pojmu soukromí také na právo na udržování a zachování mezilidské vztahů, je s ohledem na téma práce, předmětem rovněž zmapování soudcovské tvorby práva v dané oblasti. S ohledem na aktuální přípravu nového občanského zákoníku, je předmětem práce také zhodnocení navrhovaného znění právní úpravy.

Cílem této práce v žádném případě není kritika lidí pracujících ve zdravotnictví, zdravotnických zařízení nebo jejich léčebných postupů a přístupů k pacientům.

Primárním cílem této práce vytvoření uceleného souhrnu relevantních informací z této oblasti právní úpravy ve smyslu zmapování jejího obsahu, chráněných dílčích hodnot, právních nároků a možností ochrany pacientů před neoprávněným zásahem do daného osobnostního práva.

Dílčím cílem práce pak je posouzení vhodnosti současné právní úpravy v reakci na jednotlivá dílčí témata práce, a to včetně právní úpravy zajišťující faktickou realizaci ochrany porušení práva na soukromí při poskytování zdravotní péče.

S ohledem na blížící se rekonstrukci občanského práva je pak dílčím cílem práce také zhodnocení stavu navrhované právní úpravy nového občanského zákoníku a jeho konfrontace s v současnosti platnou právní úpravou.

---

¹ srov. např. Sovová O. , Zdravotnická praxe a právo, Praha:Leges, 2011, s. 39 – 43, ISBN 978-80-97212-72-1
Těšíňová J. Žďárek R. Polícar R., Medicínské právo, Praha: CH. Beck, 2001 s. 393 – 397,ISBN 978-80-87212-72-1

Podklady pro svou práci jsem čerpala z dostupných učebnic vydaných k problematice ochrany osobnosti, které jsou užívány při studiu na právnických fakultách České republiky, dále z odborné literatury a studií vydaných k problematice ochrany osobnosti. Dalším zdrojem k danému tématu se staly články z odborných časopisů a internetové portály věnující se problematice medicínského práva.

V souvislosti s členstvím České republiky v Evropské unii jsem jako zdroj informací využila také právnické servery z oblasti Evropského práva, a to zejména ve vztahu k judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. Bohatým zdrojem informací, zejména pro ukázkou praktického dopadu současné právní úpravy ochrany osobnosti, pak pro mě byla sjednocující judikatura zveřejňovaná na oficiálních webových stránkách Nejvyššího soudu České republiky a rovněž pak judikatura obecných soudů, jíž jsem čerpala z právnického serveru Aspi.

Pro účely této práce jsem se rozhodla využívat rovněž informace z veřejně dostupných internetových portálů, a to zejména ve vztahu k zobrazení reálných případů zásahů do soukromí v oblasti poskytování zdravotní péče, o nichž se veřejnost s výjimkou silně medializovaných kauz nedozví, neboť zdravotnická zařízení nemají zájem na zveřejňování výsledků žalob na ochranu osobnosti proti nim podaných.

V průběhu zpracování této práce jsem se pak a účelem zjištění relevantních informací zobrazujících stav ochrany soukromí ve zdravotnictví formou e-mailové komunikace obrátila na 51 náhodně vybraných zdravotnických zařízení a čtyřmi obecnými otázkami k tématu ochrany soukromí pacienta ve zdravotnictví se pokusila získat praktický materiál k možnosti vytvoření vypovídajícího úsudku o dané problematice. Bohužel zřejmě s ohledem na „citlivost“ tématu součinnost oslovených zdravotnických zařízení byla minimální a výsledky mé dotazníkové akce slouží spíše k potvrzení neochoty zdravotnických zařízení konfrontovat jejich přístupy k ochraně soukromí pacientů s právní úpravou a realitou.

Ve snaze o poznání co možná nejširší škály způsobů, jimiž bylo zasaženo do práva pacienta na ochranu soukromí, jsem rovněž kontaktovala Úřad pro ochranu osobních údajů a rovněž poznatky z jejich dosavadní praxe jsem užila při zpracování této práce.

Ne nepodstatným zdrojem informací a korektivem mých úsudků se pro mě staly také osobní pohovory s lidmi, kteří se s neoprávněnými zásahy do soukromí při poskytování zdravotní péče osobně setkali, s nimiž jsem se měla možnost seznámit při výkonu své

advokátní praxe a rovněž pak v rámci spolupráce se Svazem pacientů České republiky. V souvislosti s institutem patientského ombudsmana jsem k pochopení ducha myšlenky jeho vzniku, úspěšnosti jeho reálné existence a vyhlídek do budoucnosti, čerpala informace také z rozhovoru s jedním z „propagátorů“² myšlenky řešení patientských problémů přes tuto instituci.

Svou práci jsem rozdělila do pěti kapitol.

V první kapitole této práce se zabývám vysvětlením pojmů osobnost člověka, základní lidská práva a soukromí, včetně definování jejich obsahu.

Ve druhé kapitole se v první části pokouším s využitím historických milníků v podobě obecně známých názvů historických období zrekapitulovat vývoj právní úpravy ochrany osobnosti spolu se zmínkami o nejdůležitějších historických právních dokumentech a nastínění postoje společnosti k danému tématu. Druhá část kapitoly je pak věnována ochraně osobnosti z hlediska právní úpravy v současnosti.

Ve třetí kapitole jsou její jednotlivé části věnovány tomu, co je obsahem soukromí a jeho ochrany při poskytování zdravotní péče z hlediska zaměření této práce. V závěru jednotlivých částí jsou provedeny úvahy a návrhy de lege ferenda.

Čtvrtá kapitola obsahuje výčet možných prostředků ochrany před neoprávněnými zásahy se zhodnocením efektivnosti jejich použití v oblasti ochrany soukromí ve zdravotnictví. Závěr kapitoly je věnován otázce vlivu plynutí času na uplatnění nároků žalobu na ochranu osobnosti, a to jednak práva na náhradu nemajetkové újmy v penězích s ohledem na judikaturní vývoj, dále pak práva na morální satisfakci.

Kapitola pátá se v první části zabývá konfrontací nároku na náhradu nemateriální újmy v penězích při shledání neoprávněného zásahu do práva na ochranu osobnosti při poskytování zdravotní péče a nároků z titulu náhrady škody na zdraví, konkrétně náhrady za ztížení společenského uplatnění, bolestné a paušální náhrady při úmrtí osoby blízké. V druhé části je pak nastíněn způsob úpravy ochrany osobnosti, včetně práva na ochranu soukromí v navrhovaném znění občanského zákoníku, jímž má být provedena rekonstrukce soukromého práva. V reakci na obsah kapitoly této předcházející je zde zmíněna také navrhovaná právní úprava náhrad škody na zdraví.

---

² Luboš Olejář, Svaz pacientů České republiky

1. Osobnost člověka, lidská práva a pojem soukromí

1.1 Pojem a atributy lidské osobnosti

Člověk je „jedinečným nositelem subjektivity a všeho, co k ní patří, zejména pak svobody, vůle, práv a vztahů. Navenek je charakterizován svým jménem, které jej odlišuje od ostatních, a je znakem jeho důstojnosti.³ Osobnost pak jako dynamický celek duševních vlastností a duševních procesů propůjčuje člověku neopakovatelnou jedinečnost.“⁴

Pojem osobnost, ačkoliv je právními předpisy běžně užíván, není nikde přesně definován. Občanský zákoník, ani jiný právní předpis nebo mezinárodní smlouva nedefinují osobnosti fyzické osoby, a přesto tento pojem mnohé právní prameny běžně užívají.

Právní doktrína jednou ze svých definic lidskou osobnost pojímá například jako „ke štěstí zacílený trvalý živoucí duchovní, duševní a tělesný celek, jehož jádrem je jedinečné (individuální) sebeuvědomělé já (duch), integrující duchovní, duševní a tělesná prožití, stavy a činnosti, a to vědomé i nevědomé, včetně nadání, sklonů, dědičných zátěží a nahromaděných zkušeností či jiných vrozených nebo nabytých vloh za účelem vlastního vývinu.“⁵

Posuzování toho, co vše lze pod tento pojem zahrnout, může být dost složité, a to zejména z toho důvodu, že potřeba definovat, co vše pod tento pojem patří, vzniká zejména ve chvílích, kdy člověk cítí, že do jeho osobnostních práv bylo již zasaženo a dožaduje se právem zaručené ochrany své osobnosti.

Judikatura obecných soudů v České republice se shoduje v obecných bodech definice osobnosti člověka, jimiž jsou fyzická konstrukce jedince spojená s přesně nespecifikovaným „oparem“ individuálních charakteristik odlišujících od sebe jedince vzájemně.

„Za osobnost lze považovat člověka jako jednotlivce, jako subjekt poznání, resp. poznávání, prožívání a jednání ve své společenské podstatě i individuálních zvláštностech, jako nejmenší sociální jednotku i určitou psychofyzickou a sociálně psychickou strukturu.“⁶

---

³ osoba (heslo) Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích 5 m/o, Praha, nakladatelství DIDEROT, 1999, s. 490, ISBN 80-902555-2-3 (soubor), ISBN 80-902555-7-4 (5. svazek)

⁴ osobnost (heslo) Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích 5 m/o, Praha, nakladatelství DIDEROT, 1999, s. 491, ISBN 80-902555-2-3 (soubor), ISBN 80-902555-7-4 (5. svazek)

⁵ Telec I., Chráněné statky osobnostní, Právní rozhledy, 15. Ročník, 8/2007, s. 271

⁶ usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 30 Cdo 2072/2007, dostupné na www.nsoud.cz

„...I když se připomíná, že definice mohou být rozličné, lze příkladně uvést, že za osobnost je považován člověk jako jedinec, jako subjekt poznání, resp. poznávání, prožívání a jednání ve své společenské podstatě i individuálních zvláštностech, jako nejmenší sociální jednotka i určitá psychofyzická a sociálně psychická struktura. Z hlediska psychologie se osobnost může jevit jako historicky se krystalizující a vyvíjející se celek, systém duševních (ale nepochybně i duchovních) vlastností a tendencí jedince, charakterových rysů, schopností, temperamentu, postojů, potřeb a zájmů, vzdělání, náboženského a kulturního zaměření, přičemž jedním z podstatných rysů osobnosti je vědomí. Osobnost se projevuje jako dynamický systém, jehož rysy se mění podle věkových stupňů, přičemž dosahují relativně větší stálosti v dospělosti. Psychologické vlastnosti osobnosti jsou zprostředkovány zvláštnostmi nervového systému, které však samy o sobě neurčují charakter, zájmy a sklony člověka. Ty se vytvářejí v procesu individuálního vývoje vlivem výchovy, výuky a společenského prostředí vůbec, přičemž aktivita subjektu „sebetvoření člověka“ v průběhu vývoje roste. Podstatou osobnosti jsou její vztahy k vnímané skutečnosti, k druhým lidem, ke kulturně společenským hodnotám, k aktuálnímu stavu společensko-politického prostředí, k vnímání sebe sama apod. Tyto vztahy se projevují ve styku s lidmi, v jednání a chování člověka, jeho kulturními výtvoři apod. Každá osobnost má obecné vlastnosti všelidské povahy, zároveň však odráží specifické historické podmínky své doby, národa, společenského zařazení, povolání a má své svérázné, neopakovatelné rysy. Je tak mimo jiné i produktem své doby a jejích podmínek, zároveň v té či oné míře svým podílem na tom produkuje tuto dobu a její podmínky utvářením a přetvářením svého okolí. Nelze ovšem současně opomenout ani fyzické složky osobnosti fyzické osoby, jako je úroveň jejího zdraví, zvláštnosti vyplývající z jejího individuálního vzhledu a stavby těla, fyzických schopností a možností, příslušnosti k mužské nebo ženské populaci, konkrétní lidské rase, stejně tak jako s tím spojené uvědomování si těchto vlastností samotnou fyzickou osobou, včetně zájmu na ochranu jejich nedotknutelnosti apod. Přes mnohost těchto jednotlivých složek osobnosti je však nutno osobnost fyzické osoby vždy vnímat v její ucelenosti a nedělitelnosti...“⁷

Činí neurčitost tohoto pojmu v praxi problémy? Lze snad skutečnost, že pojem osobnosti je v našem právním řádu pojmem vágním, zákonodárcem nedefinovaným, považovat za pochybení zákonodárce? Nebo se v daném případě jedná spíše o úmysl

---

⁷ rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. 12. 2000, sp. zn. 30 Cdo 2870/2000, dostupný z www.nsoud.cz

zákonodárce ponechat tento pojem neurčitým právě proto, aby jej praxe, nejčastěji soudní praxe, mohla dotvářet v kontextu řešeného případu?

Na shora uvedené otázky si může odpovědět každý sám a každá odpověď v sobě, dle mého mínění, bude obsahovat kus pravdy. Já osobně hodnotím spíše jako dobrý fakt, že zákonodárce nedefinoval striktně, co je osobností člověka. Domnívám se, že tento pojem je správně ponechán k vymezení až pro případ použití právní normy na konkrétní nastalý případ. Při skutečně široké škále představitelných zásahů do osobnosti člověka, která není jen fyzickou integritou člověka, ale jejíž součástí, jsou i nehmotné statky, jako například duševní vlastnosti, city, vztahy člověka atd., je úkolem soudů zabývat se všemi detaily a zvažovat, co vše v konkrétním případě lze zahrnout pod pojem osobnosti člověka a co již ne, resp. co u jednoho člověka lze posuzovat jako zásah do jeho práva na ochranu osobnosti, ačkoliv u druhého člověka není tento přístup důvodný.

Teprve úvahy a závěry soudů činěné v reakci na skutečné lidské příběhy mohou při používání příslušných zákonných ustanovení zakotvujících ochranu osobnosti, vykládaných ústavně konformním způsobem v duchu zachování a respektování odpovědně svobody a subjektivních přirozených lidských práv, vést k vymezení pojmu osobnosti člověka.

Soudní praxe v současnosti dle mého již nemá výraznější problémy s vypořádání se s obsahem osobnostního práva žalující fyzické osoby při zohlednění obecných kritérií a specifik odlišujících od sebe vzájemně každého jedince. Problémem současnosti jsou však finanční nároky vyplývající z neoprávněných zásahů do osobnostních práv pacientů, a to jak z hlediska nárůstu jejich výše, tak jejich funkčního zařazení v rámci kompenzačního mechanismu poškozených v právním řádu ČR. S ohledem na rozdělení této práce, bude o daném pojednáno níže.

1.2 Pojem a atributy lidských práv

„Lidská práva jsou zpravidla chápána jako práva a oprávnění jednotlivce, která zajišťují svobodu a důstojnost člověka a požívají institucionálních záruk.

Můžeme říci, že ve svém jádru jsou to ta práva, jež zásadně náleží každému člověku bez ohledu na jeho národnost, rasu, barvu pleti, náboženství, politické nebo jiné přesvědčení, sociální původ, vzdělání, majetkové poměry, společenské postavení, genetické vlastnosti a další individuální znaky.

Tato práva vyplývají ze samotné podstaty jednotlivce coby lidské bytosti.“⁸

Jedná se tedy o práva, která vyplývají z lidské přirozenosti a principů humanity. Významový obsah těchto práv se vyvíjel a měnil v čase prvotně v závislosti na stupni vývoje společnosti a dějinném pojetí člověka a následně vlivem kulturních společensko-hospodářských a politických faktorů. K nerozlučným vlastnostem lidských práv patří jejich nezadatelnost, nezcizitelnost, nezrušitelnost a nepromlčitelnost.

V odborné literatuře se v 80. letech minulého století objevilo dělení těchto práv do tzv. generací lidských práv, tj. základních skupin, podřazujících základní práva v důsledku jejich rozdělení vývojového a obsahového. JUDr. Karel Vašák⁹, jako otec dané myšlenky, rozdělil základní práva do tří generací. První generace lidských práv týkající se osobních, občanských a politických práv byla deklarována v období buržoazních revolucí. Do druhé generace lidských práv spadají práva, jež začala být uznávána po první světové válce a týkala se sféry sociální, ekonomické a kulturní. Spadají sem například otázky zaměstnanosti, bydlení, sociálního pojištění aj. Třetí generace lidských práv, která bývá někdy nazývána také jako generací práv nových nebo tzv. moderních práv, se začala pozvolna vyraňovat v 70. letech 20. století, a zahrnuje například právo na příznivé životní prostředí.

---

⁸ Šišková N., Dimenze ochrany lidských práv v evropské unii, Linde Praha, a.s. – Právnické a ekonomické nakladatelství, 2008, s. 16, ISBN 978-80-7201-710-2

⁹ Karel Vašák je česko-francouzský univerzitní profesor se zaměřením na lidská práva, působí ve Francii, kam z Československa odjel v 60. letech studovat práva a po roce 1968 tam zůstal v emigraci. V roce 1969 se stal prvním ředitelem Mezinárodního ústavu pro lidská práva se sídlem ve Štrasburku. Karel Vašák je autorem často citovaného dělení lidských práv na tři generace online, (cit. 14. 10. 2010), dostupný z http://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_Va%C5%A1%C3%A1k

V návaznosti na třígenerační koncepci lidských práv lze v odborné literatuře najít rovněž koncepci čtyřgenerační, více reflektující charakter a obsah jednotlivých práv s ohledem právě na jejich vývoj, kdy dochází k rozdělení druhé shora uvedené generace.

První generací jsou totožně práva, která se z historického hlediska vyvíjela prvotně, neboť jsou to práva úzce spojená s fyzickou a duševní integritou osoby, tj. například právo na život, nedotknutelnost osoby, právo na soukromí a lidskou důstojnost, svoboda smýšlení či vyznání a další.

Na tuto nejstarší generaci práv navazují práva druhé generace spojená s veřejným společenským životem prosazovaná především v buržoazních revolucích 19. století, a to práva politická, jimiž jsou například právo na informace, spojené se svobodou projevu, právo shromažďovací, sdružovací či petiční, právo na správu věcí veřejných, se kterým je v prostředí zastupitelské demokracie nedílně spojeno právo volební.

Třetí generací lidských práv jsou pak práva hospodářská, sociální a kulturní. Tato práva mají jedinci zajistit například dostatečné vzdělání, zdravotní péči nebo hmotnou podporu v nezaměstnanosti či ve stáří.

Čtvrtou nejnovější generací lidských práv jsou pak práva nově se utvářející, zatím s poměrně vágním obsahem, nazývaná též jako tzv. práva ekologická, odrážející uvědomování si úzkého sepletí člověka s přírodou (právo na zdravé a čisté životní prostředí, právo na přírodní zdroje, právo na společné dědictví lidstva...)¹⁰

---

¹⁰ více Šišková N., Dimenze ochrany lidských práv v evropské unii, Linde Praha a.s. – Právnícké a ekonomické nakladatelství a knihkupectví, 2008, ISBN 978-80-7201-710-2

1.3 Osobnostní práva

Osobnostní práva lze charakterizovat jako nejstarší lidská práva neodmyslitelně spojená s lidskou bytostí, jejichž obsah a ochrana se přímou úměrou odvíjí o stupně vzdělanosti kultury a sebeuvědomění vlastního já. Z hlediska výše uvedeného generačního dělení se jedná o práva první generace

Ochrana osobního statutu fyzických osob je v právní sféře České republiky konstruována jako ochrana všeobecného osobnostního práva.

Osobnostním je dané právo nazýváno z důvodu jeho úzkého spojení s fyzickou a psychicko-morální-sociální existencí lidské bytosti. Za všeobecné je pak dané právo považováno s ohledem na jeho neoddělitelnost od fyzické osoby, činící z ní individualitu a suverenitu oproti ostatním jedincům.

Všeobecné osobnostní právo je chápáno jako právo jednotné sloužící k ochraně mnohočetných hodnot osobnosti fyzické osoby, obsahující neuzavřený okruh jednotlivých dílčích osobnostních práv, zabezpečující ochranu osobnosti jako celku.

Osobností práva mohou být vedle věcí, práv či jiných majetkových hodnot také předmětem občanskoprávních vztahů, jako určité nemajetkové, nehmotné hodnoty odrážející v sobě stránky a projevy lidské osobnosti. „*Dispozice s těmito nehmotnými hodnotami, které nelze přesně vyčíslit v penězích, jakož i jejich ochrana před ostatními subjekty s rovným hmotněprávním postavením, slouží k zabezpečení soukromých nemajetkových (morálních – ideálních – duchovních) zájmů jejich nositelů.*“¹¹

Vedle všeobecných osobnostních práv pak jsou také osobností práva, která s každou fyzickou osobou neoddělitelně spjata nejsou, ačkoliv jsou rovněž odrazem její individuality a jedinečnosti. Jedná se o práva, která neexistují sama osobě v důsledku existence lidské bytosti, nýbrž jsou výsledkem tvůrčí a duševní činnosti dané fyzické osoby odrážejícím v sobě její originalitu a jedinečnost. Tato práva pak náleží pouze těm subjektům, které jich svou činností dosáhly. V praxi se jedná o práva herců, vynálezců, autorů televizních a rozhlasových děl, spisovatelů, malířů...

---

¹¹ Švestka J., Spáčil J., Škárová M., Hulmák M. a kol., Občanský zákoník I, komentář k § 11, C. H. BECK, 2008, s. 115, ISBN 978-80-7400-004-1

Tato práva se ve vztahu k chápání jejich obsahu, resp. k pochopení podstaty, co je v daném případě ve vztahu k fyzické osobě v důsledku porušení těchto práv chráněno, jeví jako snadněji uchopitelná. V daném případě totiž vždy existuje nějaký výtvar jako výsledek tvůrčí činnosti fyzické osoby, který nemusí být ani trvale zachytitelný, nicméně předchází mu individuální, snadno popsatelná činnost fyzické osoby, což je snadněji chápatelné pro ostatní lidi, vzhledem k materiálnímu způsobu dnešního života. Dokladem dané úvahy je i fakt, že tato práva jsou úzce sepnata s majetkovými právy.

Všeobecná osobnostní práva spjatá s každou fyzickou osobou jsou pak na rozdíl od práv výše uvedených právy naplňujícími hodnotu lidské osobnosti v důsledku její samotné existence, nazývané také přirozenými, základními lidskými právy majícími absolutní povahu.

1.4 Pojem soukromí

Základním všeobecným osobnostní právem, které se prolíná napříč naším právním řádem, je právo fyzické osoby na soukromí a jeho ochranu. Pojem soukromí a jeho obsah není v žádném právním předpise definován, ani vymezen. V tomto směru jednoznačně vystupuje do popředí ve vztahu k dotváření pojmu soukromí či spíše k vytváření jeho obsahu úloha soudcovského práva.

Obecně vnímáno se za soukromí považuje intimní sféra každého jednotlivce, k níž se váže jeho právo ji nezveřejnit a jako taková požívá ochrany. Jedná se o právo každého na autonomii a své sebeurčení.

V ústavně konformním pojetí je možno autonomii jedince plnicí obsah pojmu „soukromí“ chápat jako svobodu v rozhodování, možnost výběru svého chování v určité situaci a právo i možnost zůstat pánem svého jednání i způsobu života, tedy i právo na ochranu soukromé sféry. Významným mantinelem je v daném případě i čl. 5 Listiny základních práv a svobod, stanovující způsobilost každého člověka mít práva.

V podmínkách globálního rozvoje tržní ekonomiky dnešní společnosti se pak zřetelně do popředí dostává důraz na ochranu intimní sféry fyzické osoby s rozšiřujícími tendencemi ve vztahu k naplnění obsahu této sféry, bez omezení pouze na onu konkrétní osobu.

Ústavní soud České republiky opakovaně ve svých nálezech dospívá k závěrům, že respektování soukromého života fyzické osoby zahrnuje do jisté míry i právo na vytváření a rozvíjení vztahů s dalšími lidskými bytostmi. Hodnota vztahů mezi lidmi tedy za určitých okolností může tedy rovněž spadat do pojmu soukromí a jako taková požívá právní ochrany všeobecného osobnostního práva.

„Právo na ochranu osobního soukromí je právem fyzické osoby rozhodnout podle vlastního uvážení zda, popř. v jakém rozsahu a jakým způsobem mají být skutečnosti jejího osobního soukromí zpřístupněny jiným subjektům a zároveň se bránit (vzepřít) proti neoprávněným zásahům do této sféry ze strany jiných osob. Přílišná akcentace pozitivní složky práva na ochranu soukromého života vede k neadekvátnímu zúžení ochrany pouze na to, aby skutečnosti soukromého života fyzické osoby nebyly bez jejího souhlasu či bez důvodu uznávaného zákonem a tak nebyla narušována integrita vnitřní sféry, která je pro příznivý rozvoj osobnosti nezbytná. Ústavní soud nesdílí toto zúžené pojetí, neboť respektování soukromého života musí zahrnovat do určité míry právo na vytváření a rozvíjení vztahů s

*dalšími lidskými bytostmi. Součástí soukromého života je též rodinný život zahrnující i vztahy mezi blízkými příbuznými, když k rodinnému životu patří nejen sociální a morální vztahy, ale také zájmy materiální povahy (např. vyživovací povinnost). Respektování takto pojatého rodinného života zahrnuje závazek státu jednat způsobem umožňujícím normální rozvoj těchto vztahů.*¹²

Nejvyšší soud České republiky také opakovaně k vymezení pojmu soukromí ve svých rozhodnutích přistoupil nikoliv se snahou o vytvoření neměnné definice tohoto pojmu, nýbrž s určením hodnot, které je třeba u jedince chránit, naplňujících vágní pojem soukromí.

„Mnohočetnosti projevů jednotlivých stránek lidské osobnosti fyzické osoby odpovídá i myslitelné široké spektrum možných neoprávněných zásahů proti některé z těchto složek osobnosti. Přesto však vždy bude takovým zásahem dotčena přímo samotná osobnost fyzické osoby jako celek naznačených vlastností a charakteristik. Protože se jedná o nejvlastnější, nejnaternější a nejintimnější sféru lidské osoby, jejíž dotčení zvenčí je zásahem dotčenou fyzickou osobu velmi často pocíťováno se značně nepříznivou intenzitou, je proto nepochybně věcí zákona této osobnosti sféře poskytovat příslušnou právní ochranu.

Významnou ústavně chráněnou hodnotou osobnosti každé fyzické osoby ve vztahu k ostatním subjektům ve společnosti vytvářené na rovném právním postavení je soukromí fyzické osoby, neboli její osobní soukromí. Hluboký pocit diskrétnosti a intimity existující v základu každé lidské bytosti vyžaduje účinnou ochranu soukromého osobního života. Bez ochrany soukromí by nebylo ani svobody.

*Výklad pojmu „osobní soukromí“ pak nelze nepřiměřeně restriktivně omezovat tak, že by z něj byl vyloučen „vnější svět“, neboť respektování soukromého života musí zahrnovat do určité míry i právo na vytváření a rozvíjení vztahů s dalšími lidmi. Osobní soukromí fyzické osoby lze obecně vymezit jako vnitřní sféru života fyzické osoby, která je vytvořena skutečnostmi jejího soukromého života a jež je nezbytná pro její seberealizaci a další rozvoj.*¹³

Rovněž pak v rozhodování Evropského soudu pro lidská práva lze zaznamenat zřetelné tendence k rozšiřování ochrany soukromého a rodinného života s ohledem na širší

---

¹² náleží Ústavního soudu České republiky ze dne 1. 3. 2000, sp. zn. II. ÚS 517/99, dostupný z www.nalus.usoud.cz

¹³ rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 30 Cdo 3361/2007, dostupný z www.nsoud.cz

vztahy jedince. Nadto Evropský soud pro lidská práva čím dál častěji s odvoláním se na ochranu soukromého života jedince považuje za zásah do této sféry přímými i nepřímými účinky emisí různého druhu, které nepříznivě ovlivňují zdravé životní prostředí, a tím i celkové blaho jedince.

Zásadním rozsudkem v dané oblasti pro směr úvah nad pojmem soukromí bylo rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Niemitz v. Spolková republika Německo*¹⁴, v němž bylo deklarováno, že soukromí je dynamickou, rozvíjející se sférou, jejímž základem je nejen nedotknutelnost osobní identity, právo na informační sebeurčení, nedotknutelnost obydlí a rodinného života, ale i právo na vytváření a rozvíjení vztahů k ostatním osobám.

„Soud neshledává nezbytným ani nutným pokoušet se o vyčerpávající definici pojmu „soukromý život“. Bylo by však příliš restriktivním omezovat tento pojem na „vnitřní kruh“, v jehož rámci může jednatel žít svůj vlastní osobní život podle libosti, a zcela z něho vyloučit vnější svět nezahrnutý do tohoto kruhu. Respektování soukromého života musí do určité míry zahrnovat právo na vytváření a rozvíjení vztahů s dalšími lidskými bytostmi. Dále se pak zdá, že neexistuje důvod pro to, aby tento způsob chápání pojmu „soukromý život“ vylučoval aktivitu profesní nebo obchodní povahy, protože právě během své pracovní činnosti má většina lidí značnou, ne-li největší příležitost rozvíjet vztahy s vnějším světem. Tento názor lze podepřít faktem, že není možné jasně rozlišit, které činnosti jednotlivce tvoří část jeho profesního nebo obchodního života a které nikoli. Takže zejména v případě osoby provozující svobodné povolání může být její práce v tomto kontextu tak významnou součástí jejího života, že se stává nemožným zjistit, v jakém postavení jedná v určitém okamžiku. Odepírat ochranu poskytovanou článkem 8 s odůvodněním, že napadené opatření se týkalo pouze profesní činnosti, by navíc mohlo vést k nerovnému zacházení, a to v tom smyslu, že takováto ochrana by byla dosažitelná pro jednotlivce, jehož procesuální a neprofesionální činnosti jsou natolik provázány, že neexistuje cesta, jak je vzájemně rozlišit. Soud dosud takovéto rozlišení neučinil: pouze konstatoval, že došlo k zásahu do soukromého života i tam, kde se telefonický odposlech týká jak obchodních, tak i soukromých hovorů; a tam, kde prohlídka směřovala pouze proti obchodní aktivitě, se nespoléhal na tuto skutečnost jako na důvod pro vyloučení aplikovatelnosti článku 8 z hlediska „soukromého života“.

---

¹⁴ rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 16. 12. 1992, ve věci *Niemitz v. Germany*, A 251 B dostupný z <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=65377914&skin=hudoc-en&action=request>

Pokud jde o slovo „obydlí“, vyskytující se v anglickém textu článku 8, soud konstatuje, že v některých smluvních státech, jmenovitě v Německu, bylo akceptováno, že se vztahuje i na obchodní místnosti. Takováto interpretace je navíc plně v souladu s francouzským textem, protože slovo „domicile“ má širší význam než slovo „obydlí“ a může se např. vztahovat na kancelář osoby vykonávající svobodné povolání. Rovněž v tomto kontextu nemusí být vždy možné činit přesná rozlišení, protože činnost spojená s povoláním nebo obchodem může být vykonávána v soukromém obydlí jednotlivce a činnost, která nemá tuto povahu, může být vykonávána v kanceláři nebo v obchodních místnostech. Úzká interpretace slov „obydlí“ a „domicile“ by tudíž mohla způsobit riziko nerovného zacházení, stejně jako je tomu u pojmu „soukromý život.“¹⁵

Výklad pojmu „soukromý život“ ve světle výše citovaného rozsudku, kdy „soukromí“ je širokým pojmem, kterému není vhodné dát vyčerpávající definici a zásah do této osobnostní sféry jedince je třeba posuzovat a hodnotit vždy s posuzováním osobnosti daného jedince, jeho postavením ve společnosti a vzhledem ke konkrétním okolnostem případu, zásadně ovlivnil pohled na „soukromí“ a jeho podstatu v celé následné judikatuře Evropského soudu pro lidská práva.¹⁶

Ústavní soud České republiky se pak v mnohých svých nálezech s výkladem čl. 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod činěným Evropským soudem pro lidská práva zcela ztotožnil a de facto na něj odkazuje.

Praktický dopad vymezení obsahu pojmu soukromí i jako oblasti interakce mezi jednotlivcem a třetími osobami, která i ve veřejném kontextu může spadat do „soukromí“, je možno vysledovat například při hodnocení charakteru místností používaných jako kanceláře. Právě na místnostech tohoto typu je zřejmé ono odpersonifikování pojmu soukromí a jeho širší prostorové pojetí.

---

¹⁵ Švestka J., Spáčil J., Škárová M., Hulmák M. a kol., Občanský zákoník I, komentář, C. H. BECK, 2008., str. 145, ISBN 978-80-7400-004-1

¹⁶ např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Amann v. Switzerland ze dne 12. 2. 2000, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Rotaru v. Romania ze dne 4. 5. 2000, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Peck v. The United Kingdom ze dne 28. 1. 2003, vše dostupné z <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=65377914&skin=hudoc-en&action=request>

Obecně dáno je kancelář „úřad, který z pověření a jménem určité osoby nebo instituce vyřizuje písemnou agendu spojenou s právní a správní mocí držitele kanceláře.“¹⁷

Poněkud starší judikatura Nejvyššího správního soudu, a to z roku 1932, vnímala charakter kanceláře osoby vykonávající svobodné povolání, konkrétně advokátní kanceláře, jako místo nikoliv veřejné, ale ryze soukromé.

„Urážlivý výrok pronesený v manipulační místnosti advokáta kanceláře nelze pokládat za výrok pronesený veřejně jen z toho důvodu, že byl pronesen v této místnosti.

Manipulační místnost advokátní kanceláře neslouží podle svého určení potřebám veřejnosti, nýbrž soukromým zájmům osob, jež se na advokáta obracejí. Z tohoto důvodu nelze ji také pokládati za místnost obecně a kdykoliv přístupnou, nýbrž za místnost soukromou, přístupnou jen ve stanovených hodinách osobám hledajícím tu právní pomoc ve svých záležitostech.

Okolnost, že manipulační místnost advokátní kanceláře jest přístupna osobám individuálně neurčeným, které mohou do ní vejít bez předchozího hlášení nebo dovolení, nepropůjčuje místnosti té povahu místnosti veřejné, kdyžto – jak bylo uvedeno – místnost ta podle svého určení potřebám veřejnosti neslouží.“¹⁸

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva se při posuzování dané problematiky striktně nevyhraňuje, když připouští, že za určitých okolností, při užším vztahu místnosti k dané fyzické osobě, je možno kanceláři poskytnout ochranu jakožto místu soukromému pro konkrétní fyzickou osobu.

„Pokud jde o slovo „obydlí“ vyskytující se v anglickém textu článku 8, Soud konstatuje, že v některých smluvních státech, jmenovitě v Německu, bylo akceptováno, že se vztahuje i na obchodní místnosti. Takováto interpretace je navíc plně v souladu s francouzským textem, protože slovo „domicile“ má širší význam než slovo „obydlí“ a může se např. vztahovat na kancelář osoby vykonávající svobodné povolání. Rovněž v tomto kontextu nemusí být vždy možné činit přesná rozlišení, protože činnost spojená s povoláním nebo obchodem může být vykonávána v soukromém obydlí jednotlivce a činnost, která nemá tuto povahu, může být vykonávána v kanceláři nebo v obchodních místnostech. Úzká

¹⁷ kancelář (heslo) Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích 4 k/l, Praha, nakladatelství DIDEROT, 1999, s. 37, ISBN80-902555-2-3 (soubor), ISBN 80-902555-6-6 (4. svazek)

¹⁸ rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 12. 1932, sp. zn 19936/32, zdroj Aspi, (Aspi ID) JUD16373CZ

*interpretace slov „obydli“ a „domicile“ by tudíž mohla způsobit riziko nerovného zacházení, stejně jako je tomu u pojmu „soukromý život“. Termín obydlí má širší význam a může zahrnout například kancelář osoby vykonávající svobodné povolání. Domovní prohlídka v bytě fyzické osoby, který používá současně jako kancelář její společnosti, je zásahem do práva na respektování obydlí. Za určitých okolností práva garantovaná článkem 8 Úmluvy mohou být interpretována tak, že zahrnují pro soukromou společnost právo na sídlo, kancelář a jiné služební prostory.*¹⁹

Konkrétní aplikaci daného přístupu k pojmu soukromí lze shledat v dosud oficiálně nepublikovaném rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci Turan v. Hungary,²⁰ v němž byla poskytnuta ochrana maďarskému státnímu příslušníkovi, žijícímu v Budapešti, kterému byla coby advokátovi prohledána policí kancelář a zabaveny materiály v souvislosti s podezřením účasti jednoho jeho klienta na nelegální finanční činnosti. Soud v takovémto postupu shledal porušení práva na soukromí ve smyslu čl. 8 Úmluvy, přiznal spravedlivé zadostiučinění ve výši 3000 eur a náhradu nákladů ve výši 1500 eur.

Nejvyšší správní soud v této souvislosti v minulosti opakovaně judikoval, že *„...neexistuje principiální důvod, proč z rozsahu pojmu soukromého života vylučovat všechny profesionální či obchodní aktivity. Většina lidí má maximum příležitostí k upevnění pout s vnějším světem právě ve svém zaměstnání. Vždy nelze oddělit to, co patří do profesionální oblasti, od toho, co do ní nepatří. Například fyzická osoba může u sebe doma vykonávat činnosti spojené se zaměstnáním nebo obchodem, a naopak ve své kanceláři či obchodních prostorech činnosti osobního rázu. Navíc by existovalo riziko nerovnosti v zacházení, pokud by ochrana podle článku 8 Úmluvy byla odpírána s odůvodněním, že napadané opatření se týká výlučně profesionálních aktivit.*²¹

S nutností vymezit obsah pojmu soukromí se v České republice zabýval také Úřad pro ochranu osobních údajů, a to v souvislosti s umístováním kamerových systémů v bytovém domě.

---

¹⁹ Švestka J., Spáčil J., Škárová M., Hulmák M. a kol., Občanský zákoník I, komentář, C. H. BECK, 2008., str. 145, ISBN 978-80-7400-004-1

²⁰ rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 6. 7. 2010, ve věci Turan v. Hungary (stížnost č. 33068/05) dostupný z <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=65378367&skin=hudoc-en&action=request>

²¹ rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 8. 2005, č. j. 2 Afs 144-2004 – 10, rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 4. 2005, sp. zn. 2 Afs 2/2005, rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 5. 2009, sp. zn. 5 Afs 18/2008, dostupné z www.nssoud.cz

„Pojem soukromí, resp. soukromí a rodinný život se však nevztahuje jen na prostory jako koupelny, toalety, případně na celý byt nebo dům. Soukromí znamená jistou sféru integrity jednotlivce a jeho blízkých, která obklopuje jednotlivce samého, ať se nachází kdekoliv. V bezprostřední blízkosti prostor, jako je bytový dům, ve kterém osoba bydlí a zdržuje se v něm větší část svého života, se míra soukromí nepochybně zvyšuje.“²²

V souvislosti s danou problematikou pak bylo Úřadem na ochranu osobních údajů dovozeno dvojí rozdělení prostor v bytových domech, a to jednak prostor, kde obyvatelé obvykle nežijí svůj soukromý život a monitorování těchto prostor v zásadě do jejich soukromí nezasahuje (tj. půdy, sklepy, prostory v okolí dopisních schránek...), a dále pak prostory, kde *„obyvatelé domu požívají vyšší míru soukromí, jelikož tyto prostory jsou ze své podstaty spjaty se soukromým a osobním životem lidí žijících v bytovém domě (tj. přístupové chodby k bytům, výtah, schodiště...), neboť je nesporné, že monitorováním těchto prostor jsou získávány informace různého druhu o soukromém životě obyvatel domu, jako například kdy, s kým, či v „jakém stavu“ přicházejí, nebo odcházejí z domu, a to včetně jejich návštěv, čímž dochází k zásahu do práva na ochranu soukromého a rodinného života obyvatel domu.“²³*

Se shora ocitovaným závěrem Úřadu pro ochranu osobních údajů je možno se v zásadě ve vztahu k vymezení obsahu pojmu soukromí ztotožnit. Situace, kdy by bylo soukromí vnímáno jenom jako to, „co je doma za zavřenými dveřmi“, už není možno v dnešní době brát jako legitimní.

Nicméně ani na první pohled jasné označení soukromí, jako toho „co je za zavřenými dveřmi“, tedy v místě, kde je fyzickou osobou dávano jasně najevo, že tam už je to „pouze její“, nemusí být zas až tak jednoznačné.

Příkladem pro diskusi s prostorem rozsáhlých polemik je možno označit problematiku zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších úprav (dále jen autorský zákon), a to konkrétně ustanovení § 23, z něhož bylo zákonem č. 168/2008 Sb., kterým se mění autorský zákon, vypuštěno ustanovení vyjímající zpřístupňování díla pomocí přístrojů technicky způsobilých

---

²² Stanovisko Úřadu pro ochranu osobních údajů z května 2008, č. 1/2008, str. 2, dostupné <http://www.uouu.cz/uouu.aspx?menu=14&loc=329>

²³ Stanovisko Úřadu pro ochranu osobních údajů z května 2008, č. 1/2008, str. 3, dostupné <http://www.uouu.cz/uouu.aspx?menu=14&loc=329>

k příjmu rozhlasového a televizního vysílání, umístěných v hotelových pokojích, z definice provozování rozhlasového a televizního vysílání.

Shora uvedené tedy znamená, že prostory hotelových pokojů jsou považovány z hlediska přijímání rozhlasového a televizního vysílání za prostory, v nichž dochází ke sdělování díla veřejnosti, a nejsou tak považovány za soukromé prostory.

Výše zmíněnou právní úpravou byla Českou republikou uvedena do souladu její dosavadní (opačná) právní úprava autorského zákona s právní úpravou požadovanou Směrnicí Evropského parlamentu a rady 2001/29/ES o harmonizaci některých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti. Jednoznačné stanovisko, korespondující se současnou právní úpravou § 23 autorského zákona, pak ke shora uvedené otázce zaujal také Soudní dvůr ES ve věci *Sociedad General de Autores y Editores de España v. Rafael Hoteles SA*.²⁴ Shrnutím závěrů rozsudku soudu lze dovodit, že pro účel ochrany autorských práv dochází v hotelovém pokoji navzdory jeho soukromé povaze při poskytování signálu hotelovým zařízením umožňujícím sdělování děl prostřednictvím televizních nebo rozhlasových přijímačů ke sdělování veřejnosti.

Při stále totožném charakteru hotelového pokoje, tj. jako prostoru ryze soukromého, je tedy na fyzickou osobu nahlíženo ve dvojím měřítku, kdy z pohledu obecné ochrany osobnostního práva na soukromí požívá v hotelovém pokoji této ochrany jako individuální a jedinečná osobnost a neoprávněným vstupem do něj dojde k protiprávnímu zásahu do práva na její soukromí, zatímco z pohledu ochrany poskytované autorským zákonem je tatáž osoba ve stejném hotelovém pokoji veřejností, tj. „*částí společnosti, která se angažuje na společenském dění v celku.*“²⁵

Při zvážení shora uvedeného je možno užít základní principy právních úvah vedoucích k výše konstatovanému dvojímu měřítku, ať již ve vztahu k chápání místnosti a postavení fyzické osoby v dané místnosti, rovněž ve vztahu k nemocničním pokojům, resp. obecně místnostem, v nichž je poskytována zdravotní péče. Bez větších obtíží bude všemi respektováno soukromí na nemocničním pokoji ve vztahu k úložištím osobních věcí pacientů. Samotný pokoj však primárně za místo ryze soukromé nelze považovat, neboť tento je ze své povahy zpřístupněn širšímu okruhu lidí (zdravotničtí pracovníci, spolupacienti, návštěvy).

---

²⁴ rozsudek Soudního dvora ze dne 7. 12. 2006, sp. zn. C – 306/05, dostupný z <http://eur-lex.europa.eu / JURISIndex.do?ihmlang=cs>

²⁵ veřejnost (heslo) Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích 8 t/ž, Praha, nakladatelství DIDEROT, 1999, s. 273, ISBN 80-902555-2-3 (soubor), ISBN 80-902723-0-4 (8. svazek)

V určitých situacích však může nastat situace, kdy by i nemocniční pokoj jako celek mohl požívat ochrany z titulu ochrany soukromí, a to jednak v závislosti na charakteru jednání od pacienta odlišných osob a rovněž pak v závislosti na čase. Napadá mě například situace, kdy by v nočních hodinách pacient byl obtěžován návštěvami druhých pacientů. Dalším příkladem by pak mohlo být navštěvování pacienta zdravotnickými pracovníky na pokoji, aniž by k tomu byl léčebný důvod.

Bez ohledu na výše uvedené jednotlivé problematiky s vnímáním pojmu soukromí v jeho zúženém nebo dle mého soudu vágně rozšířeném pojetí lze konstatovat, že samotný pojem soukromí je veličinou proměnou v závislosti na konkrétní osobě, místě, času, potřebě tento pojem ve vztahu k pocitu osoby nějak zdůraznit.

Jedná se o soukromou intimní sféru každého jednotlivce, spočívající v jeho právu mít vnitřní intimní sféru svého života, kterou si nepřeje zveřejnit, a to ať již vyjadřovanou jeho city, názory, vztahy, informacemi o něm, tak i vyjadřovanou místy a prostory, které ze své povahy nebo z jednoznačného určení této osoby, nemají být zpřístupněna bez jejího souhlasu veřejnosti.

2. Ochrana osobnosti

2.1 Historický vývoj ochrany osobnosti

Vývoj ochrany osobnosti fyzických osob v občanském právu prodělal dlouhou historii. V průběhu vývoje se původně sporadická právní úprava, která nejprve zabezpečovala pouze určité dílčí hodnoty osobnosti fyzické osoby, postupně v souvislosti s hospodářským a technickým rozvojem společnosti, s kterým byl pak nerozlučně spojen rozvoj demokracie, kultury a mravní úrovně ve společnosti, rozvinul v chápání práva na ochranu osobnosti jako jednotného osobnostního práva.

Starověké Řecko a Řím

Starořecká filosofie byla zdrojem formování právního myšlení. Právo mělo být nástrojem k udržení harmonie a řádu ve světě a společnosti. Právo bylo považováno za přirozený systém, odvozený z přirozené potřeby lidí. Sokrates a jeho filozofičtí dědici, Platón a Aristoteles, vyjádřili existenci přirozené spravedlnosti a přirozeného práva (např. Aristotelova teorie spravedlnosti založená na ideji rovnosti).

V římském právu byla již ochrana osobnosti určitým způsobem chráněna, a to ve smyslu ochrany před neúctou projevenou k osobnosti jiného. Kolem poloviny 5. století př. n. l. (451–450 př. n. l.) byl vydán Zákon dvanácti desek. „*Ustanovení zákona dvanácti desek však mělo na mysli pouze skutkovou urážku projevenou vůči jiné fyzické osobě vztažením ruky (iniuria facti). Novou situaci vytvořil prétorický edikt, tzv. Obecný edikt již připouštěl širší výklad a zahrnoval vedle skutkové urážky i urážku slovní (iniuria verbis), resp. urážku jakýmkoliv nepřímým činem. Kromě toho byly zavedeny i tzv. edikty speciální (např. odčinění veřejné nadávky, odčinění útoku na cudnost žen a mladých lidí atd.) Tato ochrana byla poskytována na základě actionis iniuriati. Prétorická praxe ještě později vytvořila právní prostředek actio iniuriarum aestimatoria (tzv. oceňovací žaloba pro urážku způsobenou na cti).*“²⁶ Na základě předmětné oceňovací žaloby pak bylo možno přiznat postiženému peněžitou částku, nahrazující jeho újmu, a to i nemateriální.

---

²⁶ Knap K., Švestka J., Jehlička O., Pavlík P., Plecíty V., Ochrana osobnosti podle občanského práva, Linde Praha a.s. – Právnícké a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 1996, str. 32, ISBN 80-7201-029-8 (brož.)

Středověk

Středověké právní myšlení v sobě zaznamenalo pronikání křesťanství. Ačkoliv vývoj zákonodárství v sobě v té době odrážel recepci práva římského, tak v oblasti práva na ochranu osobnosti fyzických osob nebylo, s ohledem na již výše uvedené, možno na římské právo nějak šířeji navazovat. Právní sféra osobnostních práv fyzických osob nadále zůstávala ve sféře práva obyčejového, a to opět ve smyslu pouze dílčích hodnot tohoto práva (např. právo na čest), kdy jejich ochrana byla zabezpečována především právem trestním. Výkon této ochrany pak byl uskutečňován ve větší míře svépomocí, cestou soubojů, výkupného nebo například krevní msty.

Statuta Konrádova například obsahovala ustanovení na obranu před falešným obviněním s trestem veřejného ukamenování viníka.²⁷

V Anglii v té době dochází v roce 1215 k přijetí Velké listiny svobod (*Magna charta libertatum*) omezující moc panovníka ve prospěch šlechty a měst, zajišťující právo každému nebyť zatčený a pronásledovaný bez zákonného rozsudku a zabraňující zneužití moci panovníkem (Tato listina ovlivnila vývoj zvykového práva a mnoho pozdějších ústavních dokumentů, jako například Ústavu spojených států amerických a anglickou „Bill of Rights“.

V českých zemích dochází z podnětu Karla IV. ke kodifikaci českého zemského práva. V připravovaném kodexu zůstává možnost souboje pro případ pomluv a nařčení z nemravnosti, tzv. „porušení stydlivosti královského dvora“²⁸

Období kapitalismu

Pod vlivem nastupující buržoazie a následně pak s nástupem kapitalismu v 19. století se výrazněji projevují snahy o rozvoj ochrany osobnosti fyzických osob, a to zejména s ohledem na potřeby vzniku početné třídy svobodných a alespoň formálně rovných osob,

---

²⁷ blíže Jánošíková P., Knoll V., Rundová A., *Mezníky českých právních dějin*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 27-30, ISBN 978-80-7380-251-6

²⁸ blíže Jánošíková P., Knoll V., Rundová A., *Mezníky českých právních dějin*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 37-41, ISBN 978-80-7380-251-6

zajišťujících nárůst pracovních sil, potřebných z hlediska hospodářského, vědeckého a technického rozmachu.

„Teoretickým základem vzniku moderní koncepce všeobecného osobnostního práva se v 17. a 18. století staly v důsledku rozvoje racionalismu a osvícenství přirozenoprávní teorie. Ty proti tehdejšímu feudálnímu státu a právu formulovaly již v širší podobě moderní systém přirozených práv člověka.“²⁹

Podle přirozenoprávní teorie vzniklo právo přirozeně a do jisté míry nezávisle na společnosti. Existence právních norem je pak odvozována z přírody nebo nezávislé autority (např. Boha), a proto jsou chápány právní normy jako absolutní, nezměnitelné a nezávislé na lidském konání.³⁰

V daném období dochází k prvním významným kodifikacím a vyhlášením práv člověka a občana. V Evropě se stala základním mezníkem ve formulaci ochrany osobnostních práv Deklarace lidských práv a svobod člověka a občana vydaná v roce 1789. Tento dokument jako manifest francouzské buržoazní revoluce proklamoval zásadu suverenity národa, právo člověka na rovnost před zákonem, svoboda osoby, vyznání, nedotknutelnost soukromého vlastnictví a lidská práva pro všechny.

I pro tuto fázi společenského a právního vývoje společnosti však zůstalo typické, že ochrana tzv. osobnostních práv zůstala v rovině práva trestního a správního. Stále ještě v myšlení společnosti přetrvával názor, že v daných případech při újmě nemajetkové je dostačující nápravou satisfakce ve formě potrestání pachatele.

19. století

Rozvoj přirozenoprávních teorií se pak zřetelně odrazil v kodifikaci občanského práva v roce 1811 v tzv. Všeobecném občanském zákoníku (ABGB), v jehož prvním díle byla upravena osobní práva. *Z povahy osobnosti měl každý člověk „vrozená, již rozumem poznatelná práva“, právní subjektivitu.*³¹

---

²⁹ Knap K., Švestka J., Jehlička O., Pavlík P., Plecítý V., Ochrana osobnosti podle občanského práva, Linde Praha a.s, 1996, str. 33, ISBN 80-7201-029-8 (brož.)

³⁰ podrobněji Hrdina I. A., Masopust Z., Chrestomatie ke studiu filozofie práva, Praha: Leges, 2011, ISBN 978-80-87212-71-4

³¹ Jánošíková P., Knoll V., Rundová A., Mezníky českých právních dějin, Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 103, ISBN 978-80-7380-251-6

20. století

Po vzniku Československého státu v roce 1918 byla³² převzata právní úprava do té doby platící na území bývalého Rakouska-Uherska. Pro oblast občanského práva tak zůstal v platnosti Všeobecný občanský zákoník z roku 1811. Dílčí osobnostní právo na ochranu vlastní podobizny a dílčí osobnostní právo k dopisům, deníkům a jiným písemnostem osobní povahy před zásahy třetích osob pak bylo v dané době chráněno dle ustanovení zákona o právu autorském č. 218/1926 Sb.

Nový občanský zákoník platný od roku 1951³³ do oblasti ochrany všeobecného osobnostního práva nic nového nepřinesl, pozornost byla věnována spíše oblasti majetkoprávních vztahů v tzv. socialistickém vlastnictví. V praxi pak s ohledem na politickou situaci a tehdejší právní smýšlení osobnostní práva a jejich ochrana nepožívala relevantního zájmu odborné veřejnosti.

Roztříštěnost právní úpravy v oblasti ochrany osobnosti tak pokračovala až do platnosti občanského zákoníku z roku 1964³⁴, který již v § 11 až § 16 zakotvoval občanskoprávní ochranu osobnosti jako ochranu všeobecného osobnostního práva. Z důvodu tehdejší politické situace však navzdory komplexnější úpravy ochrany osobnosti pokračoval nezájem v širší míře poskytovat ochranu osobnostním právům.

Potřeba dalšího zdokonalování a vývoje úpravy všeobecného osobnostního práva se stala aktuálními po listopadu 1989. Úprava obsažená v občanském zákoníku byla doplněna o ustanovení zavádějící peněžitou satisfakci za předpokladu, že dosavadní morální satisfakce není dostatečnou.

Významný způsobem pak začala být obecná úprava občanskoprávní ochrany osobnosti doplňována speciální právní úpravou například z oblasti zdravotnictví, ochrany osobních dat, oblasti pracovní apod.

Rok 1993 pak byl rokem pro vývoj právní úpravy ochrany osobnosti přelomovým, neboť ústavní zákon č 1/1993 Sb. (dále jen Ústava) a ústavní zákon č 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod (dále jen Listina základních práv a svobod) položily ústavněprávní

---

³² tzv. recepčním zákonem č. 11/1918 Sb., zdroj Aspi

³³ zákon č. 141/1950 Sb., zdroj Aspi

³⁴ zákon č. 40/1964 Sb., zdroj Aspi

základy občanskoprávní ochrany osobnosti fyzický osoby, a to i v návaznosti na mezinárodní právo.

Článek 10 Ústavy³⁵ zaručoval bezprostřední závaznost a přednost před zákonem všem ratifikovaným a vyhlášeným mezinárodním smlouvám o lidských právech a svobodách, jimiž je Česká republika vázána.

---

³⁵ ve znění platném do 31.12.1999

2.2 Ochrana osobnosti v současnosti

Legální ochrana osobnosti v České republice je zajišťována na úrovni práva soukromého i veřejného, přičemž tyto prostředky se v určitých případech vzájemně prolínají nebo doplňují.

Vzrůstající zájem společnosti na ochraně osobnosti je logickým odrazem vývoje společnosti, v němž lze zcela zřetelně spatřovat hodnotový posun od materiální k uvědomování si sebe sama a potřeby ochrany osobnosti.

2.2.1 Právní úprava ochrany osobnosti v České republice

Ochrana osobnosti zakotvená v jednotlivých zákonech České republiky rozvíjí regulativní ideje zakotvené v Ústavě a Listině základních práv a svobod, přičemž je s těmito zcela v souladu.

Dle čl. 4 Listiny základních práv a svobod mohou být povinnosti ukládány jen na základě zákona, v jeho mezích a při zachování základních práv a svobod. Při používání ustanovení o mezích základních lidských práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Takováto omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro jaké byla stanovena.

Dle čl. 7 Listiny základních práv a svobod je nedotknutelnost osoby a jejího soukromí zaručena a omezena může být jen v případech stanovených zákonem.

Čl. 10 Listiny základních práv a svobod pak stanovuje, že každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno. Každý má také právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do jeho soukromého a osobního života a na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.

Obecnou úpravu ochrany osobnosti fyzické osoby v České republice upravuje zákon č. 40/1946 Sb., v platném znění, občanský zákoník (dále jen občanský zákoník), v § 11 až § 16. V soukromoprávní oblasti jde o jedno z důležitých rozvedení a konkretizací regulativních idejí zakotvených v ústavních dokumentech.

Právo na ochranu osobnosti, jakožto všeobecné osobnostní právo fyzické osoby, upravuje občanský zákoník jako jednotné právo. V rámci jednotného práva na ochranu

osobnosti pak existují jednotlivá dílčí práva, jejichž výčet je v tzv. generální klauzuli § 11 občanského zákoníku pouze demonstrativně.

Rozsah ochrany osobnosti fyzické osoby je uveden v § 11 občanského zákoníku. „Fyzická osoba má právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy.“

Projevům fyzické osoby, které lze zachytit nebo již jsou zachyceny a je zde možnost je dále reprodukovat, poskytuje ochranu § 12 občanského zákoníku. Písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové a zvukové záznamy týkající se fyzické osoby nebo jejích projevů osobní povahy zákon povoluje pořizovat a používat pouze se souhlasem fyzické osoby.

Striktní ochrana veškerým projevům fyzické osoby dle § 12 odst. 1 občanského zákoníku je pak prolomena ve dvou případech:

1. Bez svolení fyzické osoby mohou být její písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky nebo obrazové a zvukové záznamy používány k úředním účelům na základě zákona. Jedná se o tzv. zákonnou úřední licenci.

2. Přiměřeným způsobem mohou být pořizeny a užity podobizny, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy bez svolení fyzické osoby pro vědecké a umělecké účely a pro tiskové, filmové, rozhlasové a televizní zpravodajství. Takovéto použití však nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy fyzické osoby.

Výčet dílčích práv ochrany osobnosti uvedených v občanského zákoníku je pouze demonstrativním a ochranu ve smyslu citovaných zákonných ustanovení je třeba uplatňovat vůči všem projevům a znakům fyzické osoby, které ji jako jedince odlišují od ostatních fyzických osob při respektování základního smyslu a cíle této občanskoprávní ochrany, tj. zajistit všestranný vývoj a uplatnění osobnosti občana.

Postmortální ochrana osobnosti je pak zakotvena v § 15 občanského zákoníku. Jejím subjektem je pouze vymezený okruh osob, které ovšem nebyly přímo postiženy neoprávněným zásahem.

Specifickou ochranu osobnosti zabezpečuje zákon o ochraně osobních údajů³⁶ upravující podrobně ochranu osobnosti v souvislosti se shromažďováním a zpracováváním osobních údajů fyzických osob. Zpracováním osobních údajů se pro účely tohoto zákona

---

³⁶ zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, zdroj Aspi

rozumí systematická činnost, nikoliv pouze nahodilé shromažďování údajů fyzických osob, s nímž pak již není dále pracováno. Tento zákon se nevztahuje na zpracování osobních údajů, které provádí fyzická osoba výlučně pro svoji potřebu. Zákon o ochraně osobních údajů se vztahuje na osobní údaje, které zpracovávají státní orgány, orgány územní samosprávy, jiné orgány veřejné moci, jakož i jakékoliv jiné fyzické a právnické osoby.

Zákon zřizuje Úřad pro ochranu osobních údajů se sídlem v Praze a svěřuje mu kompetence ústředního správního úřadu pro oblast ochrany osobních údajů.³⁷ Kontrolní činnost provádějí inspektoři, které jmenuje na dobu deseti let prezident republiky na návrh Senátu. Úřad vykonává působnost dozorového úřadu pro oblast ochrany osobních údajů vyplývající rovněž z mezinárodních smluv, které jsou součástí právního řádu.

Zákon rozlišuje osobní údaje s ohledem na stupeň právní ochrany na běžné osobní údaje a na citlivé údaje.

Osobním údajem jsou jakékoliv informace týkající se určeného nebo určitelného subjektu údajů. Subjekt údajů se považuje za určený nebo určitelný, jestliže lze subjekt údajů přímo, či nepřímo identifikovat zejména na základě čísla, kódu nebo jednoho či více prvků, specifických pro jeho fyzickou, fyziologickou, psychickou, ekonomickou, kulturní nebo sociální identitu.³⁸

Citlivým údajem je osobní údaj vypovídající o národnostním, rasovém nebo etnickém původu, politických postojích, členství v odborových organizacích, náboženství a filozofickém přesvědčení, odsouzení za trestný čin, zdravotním stavu a sexuálním životě subjektu údajů a genetický údaj subjektu údajů. Citlivým údajem je také biometrický údaj, který umožňuje přímou identifikaci nebo autentizaci subjektu údajů.³⁹

Údaj o zdravotním stavu fyzické osoby označuje tedy tento zákon za citlivý údaj.

V souladu s ustanovením zákona o ochraně osobních údajů⁴⁰ lze citlivé údaje zpracovávat tehdy, pokud:

---

³⁷ v rozsahu stanoveném daným zákonem a zákonem č. 480/2004 Sb. o některých službách informační společnosti a o změně některých zákonů

³⁸ § 4 písm. a) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, zdroj Aspi

³⁹ § 4 písm. b) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, zdroj Aspi

⁴⁰ § 9 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, zdroj Aspi

- a) subjekt údajů dal ke zpracování výslovný souhlas. Subjekt údajů musí být při udělení souhlasu informován o tom, pro jaký účel zpracování a k jakým osobním údajům je souhlas dáván, jakému správci a na jaké období. Existenci souhlasu subjektu údajů se zpracováním osobních údajů musí být správce schopen prokázat po celou dobu zpracování;
- b) je to nezbytné v zájmu zachování života nebo zdraví subjektu údajů nebo jiné osoby nebo odvrácení bezprostředního závažného nebezpečí hrozícího jejich majetku, pokud není možno jeho souhlas získat zejména z důvodů fyzické, duševní či právní nezpůsobilosti, v případě, že je nezvěstný nebo z jiných podobných důvodů. Správce musí ukončit zpracování údajů, jakmile pominou uvedené důvody, a údaje musí zlikvidovat, ledaže by subjekt údajů dal k dalšímu zpracování souhlas;
- c) se jedná o zpracování při zajišťování zdravotní péče, ochrany veřejného zdraví, zdravotního pojištění a výkon státní správy v oblasti zdravotnictví podle zvláštního zákona nebo se jedná o posuzování zdravotního stavu v jiných případech stanovených zvláštním zákonem;
- d) je zpracování nezbytné pro dodržení povinností a práv správce odpovědného za zpracování v oblasti pracovního práva a zaměstnanosti, stanovené zvláštním zákonem;
- e) jde o zpracování, které sleduje politické, filosofické, náboženské nebo odborové cíle, prováděné v rámci oprávněné činnosti občanského sdružení, nadace nebo jiné právnické osoby nevýdělečné povahy (dále jen „sdružení“), a které se týká pouze členů sdružení nebo osob, se kterými je sdružení v opakujícím se kontaktu souvisejícím s oprávněnou činností sdružení, a osobní údaje nejsou zpřístupňovány bez souhlasu subjektu údajů;
- f) se jedná o údaje podle zvláštního zákona nezbytné pro provádění nemocenského pojištění, důchodového pojištění (zabezpečení), úrazového pojištění, státní sociální podpory a dalších státních sociálních dávek, sociálních služeb, sociální péče, pomoci v hmotné nouzi a sociálně-právní ochrany dětí, a při zajištění ochrany těchto údajů v souladu se zákonem;
- g) se zpracování týká osobních údajů zveřejněných subjektem údajů;
- h) je zpracování nezbytné pro zajištění a uplatnění právních nároků;
- ch) jsou zpracovány výlučně pro účely archivnictví podle zvláštního zákona;
- i) se jedná o zpracování podle zvláštních zákonů při předcházení, vyhledávání, odhalování trestné činnosti, stíhání trestných činů a pátrání po osobách.

Specifickou ochranu osobnosti fyzické osoby zabezpečuje rovněž zákon o svobodném přístupu k informacím⁴¹, který poskytování informací omezuje rovněž s ohledem na účel ochrany osobních údajů⁴², přičemž povinné osoby nemají povinnost osobní údaje shromažďovat a poskytovat ve smyslu shora citovaného zákona o ochraně osobních údajů a pokud tak činní, jedná se o jejich osobní využívání ústavně zaručeného práva na poskytování informací, příp. práva na svobodnou volbu povolání (oblast žurnalistiky a jiných medií).

V souvislosti s tématem této práce je pak důležitým právním předpisem k ochraně osobnosti fyzické osoby v roli pacienta zákon o péči o zdraví lidu,⁴³ který v části týkající se povinností pracovníků ve zdravotnictví⁴⁴ ukládá zdravotnickým pracovníkům povinnost vykonávat zdravotnické povolání svědomitě, poctivě, s hluboce lidským vztahem k občanům a s vědomím odpovědnosti ke společnosti. V souvislosti s aktuálním legislativním vývojem je nutno zmínit, že tento zákon má být v brzké době nahrazen zákonem novým⁴⁵, v němž by pak povinnost ochrany soukromí pacienta měla být výslovně zmíněna.

Vládní návrh zákona o zdravotních službách v navrhovaném znění § 28 uvádí povinnost respektovat soukromí pacienta při poskytování zdravotních služeb „*Pacient má při poskytování zdravotních služeb dále právo na úctu, důstojné zacházení, na ohleduplnost a respektování soukromí při poskytování zdravotních služeb v souladu s charakterem poskytovaných zdravotních služeb.*“

Doplňkově pro danou problematiku je nutno zmínit také zákon⁴⁶, který upravuje mimo jiné také maturitní zkoušky konané formou praktické zkoušky, a to jako zkoušky neveřejné, kdy je to nutné z důvodu ochrany zdraví, bezpečnosti práce a u zdravotnických oborů také z důvodu ochrany soukromí pacienta⁴⁷.

Významným doplňkem obecné občanskoprávní ochrany společnosti dle ust. § 11 občanského zákoníku je pak v oblasti mediální, tj. oblasti tisku a oblasti rozhlasového

---

⁴¹zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, zdroj Aspi

⁴² § 2 odst. 3 cit. zákona

⁴³ zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, zdroj Aspi

⁴⁴ § 55 cit. zákona

⁴⁵ vládní návrh zákona o zdravotních službách, ⁴⁵ sněmovní tisk 405, dne 22.11.2011 podepsán prezidentem, dostupný z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=405&ct1=0&v=PZ&pn=2&pt=1>

⁴⁶ zákon č. 242/2008 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších úprav, zdroj Aspi

⁴⁷ § 79 odst. 6 cit. zákona

televizního vysílání úprava tzv. tiskového zákona⁴⁸ a právní úprava zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání⁴⁹

Zmíněná zákonná ustanovení zakotvují ochranu cti, důstojnosti a soukromí fyzické osoby, jejího jména nebo dobré pověsti (i právnické osoby) v případě, že tyto budou mediálně negativně dotčeny. Významnými instituty ochrany je pak právo požadovat uveřejnění odpovědi nebo právo na uveřejnění dodatečného sdělení. Oba právní prostředky lze obecně označit za soukromoprávní prostředky, které v souladu s ustanovením čl. 10 Listiny základních práv a svobod, čl. 8 Evropské Úmluvy na ochranu lidských práv a svobod, jakož i v souladu s judikaturou českých soudů a rozhodnutími Evropského soudu pro lidská práva přispívají k vytváření mezi spravedlivého vyvážení práva na svobodu slova, názorů a informací v tisku a v rozhlasovém a televizním vysílání a zabezpečení účinné ochrany.

Dílejší právní úpravu ochrany osobnosti obsahuje rovněž, zákoník práce,⁵⁰ který doplňuje obecnou občanskoprávní úpravu ve vztahu k poskytování ochrany osobnosti fyzické osoby jako zaměstnanci. Jedná se zejména o ustanovení ukládající zaměstnavatelům povinnost rovného zacházení se zaměstnanci zákaz diskriminace a stanovující důsledky porušení práv a povinností vyplývajících z pracovněprávních vztahů.

Bližší právní úprava k ochraně některých zvláštních osobnostních práv pak je zakotvena např. v zákoně o právu autorském,⁵¹ v zákoně o vynálezech a zlepšovacích návrzích⁵² a v zákoně o ochraně průmyslových vzorů.⁵³

Výrazným a závažným zásahům do práva na ochranu osobnosti poskytují ochranu normy trestního a správního práva.

Zákon o přestupcích⁵⁴ stanovuje⁵⁵ sankce spočívající v peněžitě pokutě, za jednání spočívající v ublížení fyzické osobě, tím bude dotčena její čest, neboť bude uražena nebo

---

⁴⁸ zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně dalších zákonů, § 10 - § 15, zdroj Aspi

⁴⁹ zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů, § 35 - § 40, zdroj Aspi

⁵⁰ zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění, zdroj Aspi

⁵¹ zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právu souvisejícím s právem autorským a o změně některých zákonů, v platném znění, zdroj Aspi

⁵² zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů, zdroj Aspi

⁵³ zákon č. 207/2000 Sb., o ochraně průmyslových vzorů a o změně zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů, zdroj Aspi

⁵⁴ zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, v platném znění, zdroj Aspi

⁵⁵ § 49 cit. zákona

vydána v posměch, a nebo jí bude způsobena újma pro její příslušnost k národnostní menšině nebo etnický původ, rasu, barvu pleti, pohlaví, sexuální orientaci, jazyk, víru nebo náboženství, politické nebo jiné smýšlení, členství nebo činnost v politických stranách nebo politických hnutích, odborových organizacích nebo jiných sdruženích, pro její sociální původ, majetek, rod, zdravotní stav anebo pro její stav manželský nebo rodinný.

Trestní zákoník⁵⁶ vymezuje skutkové podstaty⁵⁷ trestných činů proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství. Jedná se o trestný čin neoprávněného nakládání s osobními údaji (§ 180), trestný čin poškození cizích práv (§ 181), trestný čin porušení dopravovaných zpráv (§ 182), trestný čin porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183) a trestný čin pomluvy (§ 184).

Z výše uvedené vyplývá, že na úrovni národního práva je ochrana osobnosti fyzické osoby zabezpečována zejména obecnou občanskoprávní úpravou s významnými doplňky právní úpravy týkající se specifických oblastí, v nichž může fyzická osoba dojít k újmě svých osobnostních práv, při možnosti ochrany poskytované na úrovni práva veřejného v reakci na zvláště závažné zásahy do daných práv fyzické osoby.

Významným korektivem výše uvedených právních úprav ve vztahu k ochraně soukromí obecně, jakož i ochraně soukromí ve zdravotnictví pak je právní úprava jednotlivých aspektů ochrany lidských práv na úrovni práva mezinárodního a práva Evropských společenství.

---

⁵⁶ zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění, zdroj Aspi

⁵⁷ hlava II. díl 2 cit. zákona

2.2.2 Mezinárodně-právní úprava ochrany osobnosti

Všeobecná deklarace lidských práv⁵⁸ v čl. 6 zakotvuje právo každého, aby byla všude uznávána jeho právní osobnost a v čl. 17 zákaz proti svévolnému zasahování do soukromého života a právo na zákonnou ochranu proti takovému zásahu.

Téměř totožně je pak ochrana soukromí zakotvena v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech.⁵⁹ Každý má právo, aby byla všude uznávána jeho právní osobnost⁶⁰ a nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života a má právo na zákonnou ochranu proti takovýmto zásahům⁶¹.

Jedním z nejdůležitějších mezinárodních dokumentů v oblasti ochrany lidských práv a svobod je Úmluva o ochraně lidských práva a základních svobod.⁶²

Článek 1 Úmluvy zavazuje smluvní státy přiznat každému, kdo podléhá jejich jurisdikci, práva a svobod uvedené v Hlavě I Úmluvy. Na vůli jednotlivých států je pak zcela ponechána realizace tohoto závazku, tj. zabezpečení ochrany práv a svobod zabezpečených Úmluvou. Postavení Úmluvy ve vnitrostátním právním řádu závisí na ústavním pořádku jednotlivých smluvních států, tj. na tom, jak ústava upravuje vztah vnitrostátního práva k mezinárodnímu právu obecně a k Úmluvě zvlášť.

Současný status Úmluvy v právním řádu České republiky je definován článkem 10 Ústavy⁶³, podle něhož vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament ČR souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu.

Právo každého na respektování jeho soukromého života je zakotveno přímo v textu Úmluvy, a to v čl. 8, přičemž zároveň je zde uvedeno, že státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

---

⁵⁸ vyhlášená Valným shromážděním Organizace spojených národů dne 10. prosince 1948

⁵⁹ publikovaný ve sbírce zákonů pod číslem 120/1976 Sb., s účinností pro Českou republiku od 23. března 1976

⁶⁰ čl. 16 cit. dokumentu

⁶¹ čl. 17 cit. dokumentu

⁶² publikovaná ve sbírce zákonů pod číslem 209/1992 Sb., s účinností pro Českou republiku od 1.1.1993

⁶³ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, zdroj Aspi

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod má velký význam z hlediska ochrany lidských práv zejména díky účinné soudní kontrole jejího dodržování, kterou zajišťuje Evropský soud pro lidská práva sídlící ve Štrasburku (dále jen Soud).

Judikatura Soudu neobyčejně rozvinula právo Úmluvy včetně dodatkových protokolů. Harmonizace evropského práva prostřednictvím lidských práv se uskutečňuje především na základě judikatury Soudu a jejím působení ve vnitrostátní právní sféře.

Rozsudky Soudu jsou konečné a nemůže je přezkoumávat žádný jiný orgán. Pouze Soud má pravomoc revidovat svůj rozsudek, objeví-li se skutečnost, která nebyla při rozhodování známa a která může mít rozhodující vliv na řešení věci. Podle článku 46 Úmluvy se smluvní strany „Vysoké smluvní stany“ zavázaly, že se budou konečným rozsudkem Soudu řídit, a to ve všech případech, jejichž jsou stranami.

Úmluva má z hlediska svého postavení v právním řádu České republiky přednost před zákonem a soudy i jiné orgány jsou tak povinny vykládat a aplikovat zákony a jiné právní předpisy tak, aby se jejich výklad a aplikace nedostaly do rozporu s touto mezinárodní smlouvou. Před každým jiným způsobem výklad má přednost ten výklad, který je v souladu s Úmluvou.

Vzhledem ke skutečnosti, že právo na ochranu soukromí je právem zakotveným jak v Listině základních práv a svobod, tak v Úmluvě, není na místě se s ohledem na zaměření této práce více zabývat způsoby a možnostmi aplikace Úmluvy v případě jejího nesouladu s vnitrostátním právem smluvního státu. Pro úplnost k danému je dobré zkonstatovat, že Úmluva nemá přednost před ústavou a ústavními zákony a neexistuje návod na řešení jejich případného rozporu. Varianty řešení se však de facto nabízejí pouze dvě, a to změna ústavního pořádku České republiky souladná s úpravou Úmluvy, nebo vypovězení Úmluvy.

Dalším mezinárodním dokumentem, jímž je Česká republika vázána, je Úmluva o ochraně osob se zřetelem na automatizované zpracování osobních dat.⁶⁴ Ve vztahu k tématu této práce stojí za povšimnutí, že ačkoliv tato Úmluva ve své preambuli proklamuje nutnost rozšíření „ochrany práv a základních svobod každého, zejména práva na soukromý život, se

---

⁶⁴ publikovaná ve sbírce mezinárodních smluv pod číslem 115/2001 Sb. m. s. , s účinností pro Českou republiku od 1. listopadu 2001

zřetelem k zesílenému toku automatizovaně zpracovávaných osobních údajů přes hranice“ a v čl. 2 pak vysvětluje definice pojmů pro účely Úmluvy užívaných, jako jsou například osobní údaje, automatizovaný soubor dat atd., tak pojem soukromí, resp. slovy Úmluvy pojem soukromý život, jako ona hodnota, co má být chráněna, definován není.

Úmluva o právech dítěte⁶⁵ v článku 12 ukládá smluvním státům zabezpečení práva dítěte, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni. V čl. 16 pak je zakotvena ochrana před svévolným zasahováním do soukromého života dítěte a právo dítěte na zákonnou ochranu proti takovým zásahům.

Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny⁶⁶, již ve své preambuli proklamuje stále se zvyšující nutnost chránit osobnost člověka v tak specifické oblasti života, jako je při poskytování zdravotní péče *„...vědomy si zrychlujícího se vývoje biologie a medicíny, přesvědčeny o potřebě respektovat lidskou bytost jednak jako jednotlivce a zároveň jako člena lidského rodu a uznávající důležitost zajištění důstojnosti lidské bytosti, vědomy si toho, že zneužití biologie a medicíny může vést k činům ohrožujícím lidskou důstojnost...“*

V čl. 10 je pak upraveno právo každého na ochranu soukromí ve vztahu k informacím o svém zdraví, právo znát informace shromažďované o zdravotním stavu, ale také povinnost respektovat přání každého, pokud si přeje nebýt o svém zdravotním stavu informován.⁶⁷

Deklarace o prosazování práv pacientů v Evropě⁶⁸ proklamuje právo každého na respekt vůči jeho soukromí.

Po té co vstoupila v platnost Lisabonská smlouva⁶⁹, stala se právně závaznou pro členské státy Evropské unie také Listina základních práv Evropské unie, tvořící katalog základních lidských práv občanů Evropské unie. V hlavě II. čl. 7 je zaručeno právo na respektování soukromého a rodinného života každého.

---

⁶⁵ ze dne 20. listopadu 1989, která byla v ČR přijata 30. září 1990 a vyhlášená pod č. 104/1991 Sb

⁶⁶ publikovaná ve sbírce mezinárodních smluv pod číslem 96/2001 Sb. m. s., s účinností pro Českou republiku od 1. října 2001

⁶⁷ Podrobněji komentář k danému ustanovení a celé Úmluvě Mach. J. Prudil L., Marková D. Těšínová J. Tykalová E., Buriánek A., Zdravotnictví a právo komentované předpisy, Praha, LexisNexis CZ, s.r.o., 2005, s. 7 - 40, ISBN 80-86199-93-2

⁶⁸ přijatá Světovou zdravotnickou organizací v březnu 1994, čl. I odst. I.4.,

⁶⁹ 1.12.2009

3. Ochrana soukromí ve zdravotnictví

Změny, kterými prochází celá naše společnost, se zřetelně podílejí i na změnách postoje občanů jednak k vlastnímu zdraví, ale také na změnách postoje občanů ke zdravotnickým zařízením a zdravotnickým pracovníkům. Logicky pak se samozřejmě také mění postoje a přístupy zdravotnických zařízení a jejich pracovníků k pacientům.

Paternalistický pohled⁷⁰ zdravotníků na své pacienty, kdy „*právní úprava a její myšlenkové pojetí vycházely z nahlížení na pacienta jako na objekt, který se musí zdravotnickému systému podřídít, protože systém nejlépe ví, co je pro pacienta dobré*“⁷¹, je nahrazován přístupem, v němž je zohledňováno respektování pacientovi volby a individuality.

Přesto však s ohledem na skutečnou nerovnost těchto dvou skupin, kdy zdravotnický personál má odborné vzdělání nebo postavení, na němž je občan – pacient v danou chvíli plně závislý, stále ještě nelze hovořit o partnerství těchto skupin a důsledném respektování osobnostních práv pacientů, zejména pak práva na jejich soukromí. Naplnění poslání zdravotnických služeb často ještě směřuje k přístupům zobrazujícím uplatnění autoritativních postupů s nadřazováním významu poskytované péče ze strany zdravotnického personálu nad povinnostmi respektu osobnostních práv pacientů.

Jednotlivé aspekty ochrany soukromí fyzické osoby ve zdravotnictví lze v kontextu se současnou právní úpravou rozdělit do dvou okruhů.

Prvním okruhem je problematika týkající se ochrany osobních údajů o pacientech, jejich uchovávání a nakládání s nimi, vedení zdravotnické dokumentace a s tím spojeného práva do zdravotnické dokumentace nahlížet a pořizovat si z ní kopie, kdy ochrana osobních údajů bývá lehkomyšlně obětována (obdobně jako i jiné atributy lidských práv) zájmu jednostranného a vůči právu jedince na ochranu soukromí bezohledného uplatňování zájmů

---

⁷⁰ Haškovcová H. definuje paternalismus vztahu lékaře a nemocného, jakožto vztah, který se vyvíjel po staletí. „Nemocný se prostě v situaci nouze obracel na lékaře jako na své rodiče a choval se jako malé dítě vůči otci či matce. Nárokoval tedy pomoc, pochopení i povzbuzení, vzdával se však aktivity, odpovědnosti, jakož i vlastních rozhodnutí.“ blíže Haškovcová H., *Práva pacientů komentované vydání*, Havířov: Nakladatelství Aleny Krtilové, 1996, s.7 – 16, ISBN80-902163-0-7, Haškovcová H., *Jak učit a jak se naučit lékařskou etiku*, Brno, Institut pro další vzdělávání pracovníků v Brně, 2001, str. 22 – 23, ISBN 80-7013-349-X, Haškovcová H., *Manuál o etice pro zdravotní sestry*, Brno, Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví v Brně, 2000, s. 34-35, ISBN 80-7013-310-4

⁷¹ Uherek P., *Povinná mlčenlivost zdravotnických pracovníků*, Praha: Grada 2008, s. 13-14, ISBN 978-80-247-2658-8 (brož.)

jiných. Nedílnou součástí tohoto okruhu je pak samozřejmě také problematika zachování povinné mlčenlivosti zdravotnického personálu.

Druhou oblastí je pak oblast vyváženého přístupu k základním lidským právům pacientů, k nimž mimo jiné patří právo na respektování jejich soukromí, jakožto všeobecného osobnostního práva. Jedná se tedy o onu těžko uchopitelnou oblast intimní sféry pacienta a jeho práva na zachování pocitu lidské důstojnosti, jejichž narušování, případně přehlížení, je bohužel stále zažitým nešvarem současného zdravotnictví.⁷²

---

⁷² Haškovcová H. nazývá tuto oblast tzv. zdravotnickou etikou běžného dne

3.1 Vedení zdravotnické dokumentace, zpracování a ochrana osobních údajů pacientů

System zdravotnictví je neoddelitelně propojen se zpracováním osobních, a to zejména citlivých údajů.

Obecně lze za osobní údaj označit „každý údaj, který se týká určeného nebo určitého subjektu údajů. Subjekt údajů se považuje za určený nebo určitelný, lze-li na základě jednoho či více osobních údajů zjistit jeho identitu, a to i nepřímo.“⁷³

Za zpracování osobních údajů lze pak v souladu s definicí obsaženou v Nařízení Evropského parlamentu a Rady o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů orgány a institucemi Společenství a o volném pohybu těchto údajů⁷⁴ označit „jakékoliv úkony nebo soubory úkonů s osobními údaji, které jsou prováděny pomocí či bez pomoci automatizovaných postupů, jako je shromažďování, zaznamenávání, uspořádávání, uchovávání, přizpůsobování nebo pozměňování, vyhledávání, konzultace, použití, sdělení prostřednictvím přenosu, šíření nebo jakékoli jiné zpřístupnění, srovnání či kombinování, jakož i blokování, výmaz nebo zničení.“

Problematiku vedení zdravotní dokumentace a zpracování osobních údajů o pacientech upravuje v České republice zákon o péči o zdraví lidu⁷⁵, který ukládá zdravotnickým zařízením povinnost k vedení zdravotnické dokumentace, která musí obsahovat záznam o osobních údajích pacienta v rozsahu nezbytném pro jeho identifikaci a zjištění anamnézy a informace o onemocnění pacienta, o průběhu a výsledku vyšetření, léčení a o dalších významných okolnostech souvisejících se zdravotním stavem pacienta a s postupem při poskytování zdravotní péče.

Způsob vedení zdravotnické dokumentace je pak stanoven vyhláškou ministerstva zdravotnictví.⁷⁶ Záznam ve zdravotnické dokumentaci musí být veden čitelně, pravdivě a průkazně. Opravy ve zdravotnické dokumentaci mohou být dělány pouze tak, že původní

⁷³ Fiala J., Mates P., Průcha P., Nový K., Steinichová L., Malá právnická encyklopedie, Linde Praha a.s, 2004, str. 119, ISBN 80-7201-461-7 (brož.)

⁷⁴ Nařízení Evropského parlamentu 45/2001/ES, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů orgány a institucemi Společenství a o volném pohybu těchto údajů ze dne 18. 12. 2000, zdroj Aspi, CELEX 32001R0045

⁷⁵ zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, § 67b, zdroj Aspi

⁷⁶ vyhláška č. 385/2006 Sb., o zdravotnické dokumentaci, zdroj Aspi

zápis zůstane čitelným. Osoby činící záznamy do zdravotní dokumentace musí k těmto připojit datum, své označení a také svůj podpis.

Zdravotní dokumentace pacienta je pak natolik citlivým souborem osobních informací o jedinci, že je zákonnou úpravou⁷⁷ taxativně vymezen okruh osob, které mohou do zdravotní dokumentace nahlížet, a to pouze v rozsahu nezbytně nutném pro splnění konkrétního úkolu v rozsahu kompetence daných osob. Rovněž pak je přesně stanoveno, které osoby si mohou ze zdravotní dokumentace pacienta pořídit výpisy, opisy a kopie.

Podle § 67b odst. 9 zákona o péči o zdraví lidu se práva a povinnosti při zpracování osobních údajů souvisejících se zajišťováním zdravotní péče řídí zákonem o ochraně osobních údajů zvláštním zákonem,⁷⁸ který mimo jiné stanovuje možnost zpracování osobních údajů pouze za účelem, ke kterému byly shromážděny. Zpracovávat tyto k jinému účelu pak lze pouze tehdy, pokud k tomu dal dotčený subjekt souhlas, nebo z důvodů v daném zákoně v § 3 odst. 6 uvedených, spočívajících obecně řečeno v plnění povinností veřejného zájmu.

V současnosti častý jev spočívající v umístění kamer v prostorách čekáren a chodeb zdravotnických zařízení není dle Sovové považován za zpracování osobních údajů ve smyslu výše uvedené právní úpravy, pokud nedochází k uchovávání záznamů a jsou na skutečnost monitorování svého pohybu zaměstnanci i veřejnost upozorněni.⁷⁹

S uvedeným názorem je dle mého možno polemizovat. Zdravotnické zařízení je místo, které pacient v případě potřeby zdravotní péče musí vyhledat a nemá tedy úplně svobodnou volbu, zda se monitorování své osoby vystaví nebo ne. Již pouhá skutečnost, že pacient navštíví zdravotnické zařízení, resp. určitá oddělení (např. onkologie, ...) vypovídá podstatné informace o jeho osobním soukromém problému, který není primárně určen ke zveřejňování třetím osobám, byť by to byla osoba jediná sledující pouhý záznam z kamer.

V souvislosti s umístěním kamer na chodbu hotelu se s tématicky obdobným problémem v nedávné minulosti vypořádal v jednom ze svých rozhodnutí Městský soud

---

⁷⁷ zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, § 67b odst. 10, zdroj Aspi

⁷⁸ zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, zdroj Aspi

⁷⁹ Sovová O., Zdravotnická praxe a právo, Praha:Leges, 2001, s. 52, ISBN 978_80-87212-72-1

v Praze,⁸⁰ když jednoznačně dospěl k závěru nadřazenosti práva na ochranu soukromí před právem na ochranu majetku při střetu těchto dvou práv.

Pacient má v souladu se zákonem o péči o zdraví lidu⁸¹, právo na poskytnutí veškerých informací shromážděných zdravotnické dokumentaci vedené o jeho osobě nebo v jiných zápisech vztahujících se k jeho zdravotnímu stavu, právo v přítomnosti zdravotnického pracovníka nahlížet do dokumentů ve zdravotnické dokumentaci, právo na pořízení výpisů, opisů nebo kopií dokumentů ze zdravotnické dokumentace a dále pak práva vztahující se k možnosti podání informací o jeho zdravotním stavu osobě od pacienta odlišné, stanovení rozsahu těchto informací, případě vyslovení negace tohoto práva ve vztahu k určité osobě (o těchto bude podrobně pojednáno níže).

Souhlasné stanovisko k oprávnění zdravotních pojišťoven získávat informace ze zdravotní dokumentace pacientů, které přímo z dikce zákona o péči o zdraví lidu nevyplývá, vyjádřil v jednom ze svých rozhodnutí Úřad pro ochranu osobních údajů.⁸²

„Zdravotní pojišťovna je v souladu s ust. § 42 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, oprávněna kontrolovat využívání a poskytování zdravotnické péče hrazené ze zdravotního pojištění, a to i prostřednictvím informačních dat v rozsahu stanoveném zákonem.

Používání údajů z informačního systému zdravotní pojišťovny pro vlastní potřebu je podle § 21 odst. 2 zákona č. 280/1992 Sb., o resortních oborových, podnikových a dalších zdravotních pojišťovnách, jejím výhradním právem. Za tuto vlastní potřebu je přitom třeba považovat též kontrolu využívání a poskytování zdravotní péče hrazené ze zdravotního pojištění, a to včetně nezbytné součinnosti zdravotnického zařízení, kterou je podle § 42 odst. 4 zákona č. 48/1997Sb., povinno poskytnout při výkonu kontroly, zahrnující zejména povinnost předkládat požadované doklady, sdělovat údaje a poskytovat vysvětlení.

V rámci výše uvedené kontroly se tedy zdravotní pojišťovna může obrátit na zdravotnické zařízení s žádostí o součinnost a využít k této součinnosti též příslušná informační data. Z těchto důvodů je nutno konstatovat, že zasláním listiny obsahující údaje o pojištěnci z informačního systému zdravotní pojišťovny statutárnímu orgánu smluvního

---

⁸⁰ rozsudek Městského soudu v Praze, sp. zn. 11 Ca 433/2008 ze dne 11.5.2010, zdroj Aspi

⁸¹ § 12 cit. zákona

⁸² rozhodnutí Úřadu pro ochranu osobních údajů č. j. 25/03 – OSR, dostupné z <http://www.uoou.cz/uoou.aspx?menu=10&submenu=12&loc=224>

zdravotnického zařízení nedochází k porušení povinnosti správce osobních údajů stanovených zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, zejména pak § 5 odst. 1 písm. f), neboť zpracování osobních údajů je stanoveno zvláštním zákonem, který je v poměru speciality vůči zákonu č. 101/2000 Sb., a předmětný způsob zpracování umožňuje.“

Kazuistika

V reakci na můj dotaz, učiněný na Úřad pro ochranu osobních údajů (dále též i jen Úřad) za účelem zjištění rozsahu evidování stížností na porušení ochrany soukromí pacientů ze strany zdravotnického personálu, bylo zkonstatováno, že *„nejčastěji se okruh stížností a podnětů z oblasti zdravotnictví týká především nakládání lékařů se zdravotnickou dokumentací, dále dotazů na osoby, které mohou do zdravotnické dokumentace nahlížet, případně na lékařem umožněné nahlédnutí třetí osobě do zdravotnické dokumentace.“*

Jak vyplývá z výroční zprávy Úřadu za rok 2009, provedli jeho inspektoři v daném roce na základě obdržených podnětů přes 15 šetření ve zdravotnických zařízeních a institucích, jejichž činnost se zdravotnictvím přímo souvisí.

Jedním z řešených případů, v němž by mohl být spatřen neoprávněný zásah do soukromí pacienta, bylo posuzování jednání lékařky, která pro předání zdravotnické dokumentace novému ošetřujícímu lékaři využila služeb kurýrní služby, což bylo v dané oblasti standardním způsobem jednání. Ke škodě pacientky se však zásilka s její zdravotní dokumentací ztratila a nebyla ani posléze dohledána. Inspektoři Úřadu jednoznačně zkonstatovali *„porušení zákonné povinnosti přijmout taková opatření, aby nemohlo dojít ke ztrátě osobních údajů. Součástí této kontroly bylo i zjištění, že příslušný dozorový orgán, který je v oblasti zdravotnictví, odbor zdravotnictví příslušného krajského úřadu, neshledal ve skutku lékařky porušení zákona. K obdobnému závěru došla i místní revizní komise okresního sdružení České lékařské komory.“*⁸³

Nedbalostní přístup k ochraně osobních údajů pacienta byl shledán rovněž v případě dvou lékařek, které k provozu své činnosti využívaly společné prostory a měly zdravotní dokumentaci uloženou společně v neuzamčených registračních skříních, umístěných v čekárně před ordinací. Podobně pak byla za nepřijatelnou shledána praxe ve zdravotnickém

---

⁸³ Úřad pro ochranu osobních údajů, Výroční zpráva 2009, s. 27, dostupná z <http://www.uoou.cz/uoou.aspx?menu=201&submenu=202>

zařízení, kde jsou zásilky k odeslání obsahující citlivé údaje o pacientech pro přepravní společnost umístěny v prostorách kliniky, které jsou během dne volně přístupné. Rovněž takovéto jednání by dle mého soudu za určitých okolností mohlo u poškozeného vést k neoprávněnému zásahu do jeho osobnostních práv.⁸⁴

I když stížností z oblasti porušení práv pacientů při poskytování zdravotní péče není mnoho, tím méně pak těch, v nichž došlo k neoprávněnému zásahu do soukromí pacienta, Úřad pro ochranu osobních údajů v roce 2009 zkonstatoval, že *„na základě provedených kontrol v oblasti zabezpečení osobnostních a citlivých údajů, které tvoří obsah zdravotnické dokumentace, lze shrnout, že přístup lékařů i kontrolních zdravotnických orgánů zůstává mnohdy stále v oblasti spíše zvykového práva a nereflektuje základní principy na ochranu dat pacientů.“*⁸⁵

Bez dalšího výše uvedený závěr názorně dokládá případ šetřený Úřadem již v roce 2008, kdy *„na základě pravidelné lékařské prohlídky zaměstnanců vyplnil praktický lékař poukazy (doporučení na odborná vyšetření, rehabilitace apod.) a nejméně ve třech případech tyto poukazy předal nadřízenému vyšetřovaným pracovníkům (mistrovi). Důvodem bylo, aby pracovníkům ušetřil čas a nemuseli si pro tyto poukazy dojet v pracovní době sami.“*⁸⁶

---

⁸⁴ zdroj Úřad pro ochranu osobních údajů, Výroční zpráva 2009, dostupná z <http://www.uoou.cz/uoou.aspx?menu=201&submenu=202>

⁸⁵ Úřad pro ochranu osobních údajů, Výroční zpráva 2009, str. 28, dostupná z <http://www.uoou.cz/uoou.aspx?menu=201&submenu=202>

⁸⁶ Úřad pro ochranu osobních údajů, Výroční zpráva 2008, str. 27, dostupná z <http://www.uoou.cz/uoou.aspx?menu=201&submenu=202>

3.2 Povinná mlčenlivost, právo na informace a nahlížení do zdravotnické dokumentace

3.2.1 Povinná mlčenlivost

Otázka povinné mlčenlivosti pomáhajících profesí na jedné straně a možnost postihu za její porušení na straně druhé je velmi složitá, zejména když k porušení této povinnosti může dojít v dobrém úmyslu zdravotnického personálu zmírnit emoční náročnost některých situací u pacientů, jejich příbuzných nebo známých.

„Obecně můžeme povinnou mlčenlivost vymezit jako zákonem uloženou nebo státem uznanou povinnost fyzické osoby nesdělovat nepovolané osobě určité skutečnosti a současně povinnost nést právní důsledky v případě, že by tato povinnost byla porušena“⁸⁷

Povinná mlčenlivost zdravotnického personálu se pak vztahuje na ty skutečnosti, které se zdravotnický pracovník dozvěděl v souvislosti s výkonem svého povolání. Jejím účelem je ochrana specifík vztahu pacient lékař (důvěra, částečná závislost), jakož i pacienta samotného, aby i nadále zůstal jedinečným subjektem, jehož osobnostní práva nejsou vlivem role pacienta jakkoliv zeslabena (právo na zdraví, soukromí, čest, ochranu osobních údajů apod.).

Za rámcový základ pro právní úpravu povinnosti mlčenlivosti zdravotnického personálu na mezinárodní úrovni lze považovat Úmluvu na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny⁸⁸, zakotvující v čl. 10 odst. 1 právo každého na ochranu soukromí ve vztahu k informacím o svém zdraví. Právní úprava čl. 10 stanovuje dále právo každého znát veškeré informace shromažďované o jeho zdravotním stavu a právo na respekt přání nebýt o svém zdravotním stavu informován, přičemž ve výjimečných případech a je-li to v zájmu pacienta, může zákon uplatnění těchto práv omezit.

Čl. 23 této úmluvy pak ukládá smluvním stranám povinnost zajistit bez zbytečného prodlení odpovídající právní ochranu tak, aby tyto předešly nebo zamezily porušování práv a zásad stanovených touto Úmluvou. V souladu s čl. 25 dané Úmluvy jsou smluvní strany povinni zajistit pro případy porušení Úmluvy odpovídající právní postih.

---

⁸⁷ Uherek P., Povinná mlčenlivost zdravotnických pracovníků, Praha: Grada 2008, str. 11, ISBN 978-80-247-2658-8 (brož.)

⁸⁸ publikovaná ve sbírce mezinárodních smluv pod č. 96/2001, platná pro Českou republiku od 1. 10. 2001

Ústavně právní rámec české právní úpravy ochrany soukromí pacienta ve vztahu k informacím o jeho zdraví výslovně neupravuje.

Listina základních práv a svobod pouze vytváří obecný ústavněprávní rámec české právní úpravy pro danou problematiku, kdy článek 10 zaručuje každému právo na ochranu jeho lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a jména, ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života a ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.

Článek 13 pak v návaznosti na ochranu soukromí jednotlivce zakazuje porušení listovního tajemství, jakož i tajemství jiných písemností a záznamů, ať již uchovávaných v soukromí, nebo zasílaných poštou anebo jiným způsobem, s výjimkou zákonem odůvodněných případů. Stejná ochrana tajemství je pak zaručena zprávám podávaným telefonem, telegrafem nebo jinými podobnými zařízeními.

Těžištěm právním úpravy ve vztahu k ochraně zákonné povinnosti mlčenlivosti zdravotnického personálu je právní úprava zákona o péči o zdraví lidu.

V souladu s ust. § 55odst. 2 písm. d) předmětného zákona je povinností každého zdravotnického pracovníka⁸⁹ zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se dozvěděl při výkonu svého povolání s výjimkou případů, kdy skutečnost sděluje se souhlasem ošetřované osoby, přičemž tímto není dotčena povinnost oznamovat určité skutečnosti uložené zdravotnickým pracovníkům zvláštním právním předpisem. Povinností mlčenlivosti není zdravotnický pracovník vázán v rozsahu nezbytném pro obhajobu v trestním řízení a řízení před soudem nebo jiným orgánem, je-li předmětem řízení spor mezi ním, popřípadě jeho zaměstnavatelem a pacientem, nebo jinou osobou uplatňující práva na náhradu škody nebo na ochranu osobnosti v souvislosti s poskytováním zdravotní péče.

Shora citovaná povinnost mlčenlivosti se vztahuje v celém rozsahu i na zdravotnické pracovníky, kteří nevykonávají zdravotnické povolání. Povinnost mlčenlivosti platí i po skončení pracovního poměru, příp. po ukončení výkon zdravotnické profese.

---

⁸⁹ totožně pak osoby, které zabezpečují a provádějí klinické hodnocení nebo klinické zkoušky zdravotnických prostředků, členové příslušné etické komise, osoby, které zabezpečují a provádějí šetření nežádoucích příhod, inspektoři provádějící kontrolní činnost podle tohoto zákona a příslušní zaměstnanci Ústavu, Úřadu, Statistického ústavu a ministerstva jsou povinni zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, které se dozvěděli při plnění svých úkolů, srov. zákon č. 123/2000 Sb., o zdravotních prostředcích a o změně některých souvisejících zákonů, § 49, zdroj Aspi

Povinnost mlčenlivosti o zdravotním stavu pacienta se pak týká i zdravotních pracovníků navzájem. V praxi bývá tento rozsah povinné mlčenlivosti přehlížen a bagatelizován, neboť řada zdravotníků vychází ze skutečnosti, že z titulu svého pracovního zařazení jsou při vázanosti zákonem stanovené povinnosti mlčenlivosti navenek vůči „laikům“ oprávněni seznamovat se s citlivými údaji o pacientech, jimž přímo oni sami zdravotní péči neposkytují.

Ustanovení § 67b odst. 10 zákona o péči o zdraví lidu taxativně vymezuje osoby oprávněné nahlížet do zdravotnické dokumentace pacienta. Z daného zákonného ustavení pak jednoznačně vyplývá, že i zdravotník má právo se seznámit se zdravotnickou dokumentací pacienta pouze tehdy, když o něj přímo pečuje a pouze v rozsahu, který odpovídá úkolu, který právě plní.

Doplňující úpravu ve vztahu k povinné mlčenlivosti o osobních údajích lze shledat rovněž v zákoně o ochraně osobních údajů, kde je v § 15 upravena obecná povinnost mlčenlivosti pro zaměstnance, správce, zpracovatele nebo jiné fyzické osoby, které zpracovávají osobní údaje na základě smlouvy se správcem nebo zpracovatelem, a pro další osoby, které v rámci plnění zákonem stanovených oprávnění a povinností přicházejí do styku s osobními údaji u správce nebo zpracovatele. Povinnost této mlčenlivosti trvá dle zákona i po skončení zaměstnání nebo příslušných prací.

Úřad na ochranu osobních údajů se ve své činnosti také otázkou dodržování povinné mlčenlivosti v oblasti zdravotnictví ve spojení s nakládáním s osobními údaji pacientů zabýval.

„K povinnosti mlčenlivosti podle zákona č. 101/2000 Sb., lze obecně konstatovat, že se vztahuje na jakékoliv poskytování osobních údajů subjektům mimo okruh ostatních zaměstnanců téhož správce. Uvnitř tohoto okruhu tak lze v rozsahu nezbytném pro plnění pracovních povinností osobní údaje mezi jednotlivými zaměstnanci předávat. V případě povinnosti mlčenlivosti zdravotnických pracovníků lze obecně konstatovat, že je možné její prolomení se souhlasem pacienta a také, jde-li o povinnost určité skutečnosti za určitých okolností sdělit, která je uložena zdravotnickým pracovníkům zvláštními právními předpisy, resp. má-li za určitých okolností konkrétní osoba právo se s údaji seznámit. V případě výkonu tohoto práva je nutné v nejobecnější rovině vycházet z ustanovení § 67b odst. 10 zákona č. 20/1966 Sb. upravujícího oprávnění k nahlížení do zdravotnické dokumentace, může

zdravotnický pracovník poskytovat údaje o zdravotním stavu jiné osobě (nejčastějším případem bude sdělení údajů o zdravotním stavu jinému lékaři, zdravotní sestře atd., ale vždy jen v souvislosti s poskytováním zdravotní péče konkrétnímu pacientovi, viz § 67b odst. 10 písm. a) zákona č. 20/1966 Sb.“⁹⁰

Z kazuistiky výroční zprávy Úřadu pro ochranu osobních údajů za rok 2009 vyplývá, že pouze v jednom kontrolovaném případě v daném roce bylo zjištěno, že lékař v nemocnici nahlížel neoprávněně do zdravotnické dokumentace pacientů, kterým neposkytoval zdravotní péči. Ne nepodstatnou informací k danému případu je konstatování Úřadu, že je „*nutno dodat, že tato činnost lékaře není skutkovou podstatou žádného přestupku ani správního deliktu, a lékař byl potrestán pouze v rámci pracovněprávního vztahu, tedy svým zaměstnavatelem.*“⁹¹

Jistě není třeba obšírně se zabývat konstatováním, že předmětné jednání je jedním z nejčastějších způsobů neoprávněného chování zdravotníků, kterému je pacient vystaven, a to ve většině případů, aniž by věděl.

Současná právní úprava stanovení povinnosti mlčenlivosti⁹² je kusá, nicméně s ohledem na širší logické návaznosti této právní úpravy ve smyslu ochrany základních práv a svobod pacientů, tj. při ústavně konformním výkladu, ji dle mého názoru lze hodnotit z hlediska jejího účelu jako dostatečnou. Porušení dané povinnosti dle mého soudu neplynou z nedostatečnosti právní úpravy, ale z morálních poklesků povinných, které však logicky nemůže ovlivnit sebedokonalejší právní úprava⁹³. Vládní návrh zákona o poskytování zdravotních služeb⁹⁴ upravuje povinnost mlčenlivosti⁹⁵ podrobněji, nicméně pro zdravotnické pracovníky však v základu zůstává rozsah a obsah této povinnosti stejný. Pozitivně lze

---

⁹⁰ rozhodnutí Úřadu na ochranu osobních údajů, č. j. SPR1919/07, dostupné z <http://www.uoou.cz/uoou.aspx?menu=10&submenu=12&loc=224>

⁹¹ Úřad pro ochranu osobních údajů, Výroční zpráva 2009, str. 28, dostupná z <http://www.uoou.cz/uoou.aspx?menu=201&submenu=202>

⁹² § 55 odst. 2 písm. d), odst. 3 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, zdroj Aspi

⁹³ Lze souhlasit s názorem Sovové O., která právní prostředky ve smyslu postihu za způsobenou škodu (újmu), považuje až za krajní řešení, přičemž primárně by dle ní měl být kladen důraz na vnitřní směrnice, pokyny a opatření zaměstnavatele s vymezením pravidel pro poskytování informací, tak aby nebylo narušováno soukromí fyzických osob. Blíže Sovová O., Zdravotnická praxe a právo, Praha:Leges, 2011, s. 81 až 85, ISBN 978-80-87212-72-1

⁹⁴ sněmovní tisk 405, dne 22.11.2011 zákon podepsán prezidentem, dostupný z <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&t=405>

⁹⁵ § 51 cit. návrhu zákona

hodnotit jednoznačné určení⁹⁶ osob, odlišných od přímého poskytovatele zdravotní služby, jichž se také povinnost mlčenlivosti týká.⁹⁷

V souvislosti s povinností mlčenlivosti je v současnosti aktuální a diskutovaná problematika poskytování informací ze strany poskytovatelů zdravotních služeb veřejným sdělovacím prostředkům u osob tzv. veřejného zájmu. V daném případě se jedná o nalezení rovnováhy mezi právem společnosti na informace, právem svobody slova a tisku a právem ochrany soukromí veřejně známých osob. Sovová O. k danému uvádí, že je „u osob veřejně známých je tedy vždy nutné zvážit, zda poskytování informace je ve veřejném zájmu či nikoli a zda zdravotní stav může nebo bude mít vliv na výkon jejich veřejné činnosti.“⁹⁸ Navzdory pochopení motivu veřejných sdělovacích prostředků jsem toho názoru, že informovanost veřejnosti o zdravotním stavu veřejně známé osoby, nemůže v žádném případě převážit nad právem dané osoby na ochranu jejího soukromí. Nejsm si zcela jistá, že je možno klást na zdravotnické pracovníky břemeno úvahy o tom, zda jimi případně poskytnutá informace je ve veřejném zájmu nebo snad dokonce může mít vliv na výkon veřejné činnosti. V posouzení daného si troufám tvrdit, že by nebyla jednotná ani judikatura. Nad to pak jsem toho názoru, že veřejnost primárně nelační po zdravotních informacích veřejně známé osoby, nýbrž v těchto případech dochází k situaci, kdy veřejné sdělovací prostředky svou investigativní činností de facto podsunou dané informace veřejnosti, která je pak je nucena přijímat. U osob veřejně známých by dle mého měl být zachován stejný rozsah povinnosti mlčenlivosti jako u ostatních osob.

---

⁹⁶ § 51 odst. 3 cit. návrhu zákona

⁹⁷ srov. § 51 odst. 184 cit. návrhu zákona

⁹⁸ Sovová O., Zdravotnická praxe a právo, Praha:Leges, 2011, s. 82, ISBN 978-80-87212-72-1

3.2.2 Zproštění mlčenlivosti

Z platné právní úpravy zákona o péči o zdraví lidu, a to § 67b odst. 12 písm. d) vyplývá, že zprostit povinnosti mlčenlivosti může zdravotnického pracovníka zejména sám pacient.

„Pacient má právo určit osobu, která může být informována o jeho zdravotním stavu, nebo vyslovit zákaz podávání těchto informací jakékoliv osobě, a to při přijetí k poskytování zdravotní péče nebo kdykoliv po přijetí; pacient při určení osoby, která může být informována o jeho zdravotním stavu, zároveň určí, zda této osobě náleží té práva stanovené v čl. 67b odst. 12 písm. b) a c); pacient může určení osoby nebo vyslovení zákazu kdykoliv odvolat; ... jde-li o pacienta, který nemůže s ohledem na svůj zdravotní stav určit osoby, které mohou být o jeho zdravotním stavu informovány, mají právo na aktuální informace o jeho zdravotním stavu osoby blízké.“

Učiněné prohlášení, jakožto právní úkon, musí pak být v souladu s právní úpravou zákona č. 40/1964, Sb., občanský zákoník v platném znění, učiněn svobodně, vážně, určitě a srozumitelně, nesmí svým obsahem či účelem odporovat zákonu nebo jej obcházet a nesmí se přičít dobrým mravům (§ 37 odst. 1, § 39).

Písemná forma takového prohlášení není zákonem vyžadována. Ustanovení § 67ba odst. 2 zákona o péči o zdraví lidu pouze ukládá povinnost učinit o takovémto úkonu pacienta záznam do zdravotní dokumentace s podpisem ošetřujícího lékaře a pacienta, nemůže-li podpis učinit pacient, je zapotřebí podpis svědka. Zákonná úprava dává v daném případě, zejména s ohledem na nepřehledné množství variant situací, při nichž může pacient zproštění mlčenlivosti zdravotníkovi udílet, přednost flexibilitě a volnosti při provádění úkonu s rizikem jeho možné následné neprůkaznosti před striktním formalismem a nezbytnou administrativou.

Pro úplnost k dané problematice je zajímavý názor prezentovaný ve stanovisku dnes již bývalé nejvyšší státní zástupkyně JUDr. Renáty Vesecké, zpracovaného pro potřeby praxe orgánů činných v trestním řízení, kde je ve vztahu ke zproštění povinnosti mlčenlivosti dovozena i možná konkludentnost jednání při udílení souhlasu, když *„za souhlas může být pokládáno i podání trestního oznámení poškozeným.“*⁹⁹ Z důvodu nejednoznačnosti

---

⁹⁹ Vesecká R., výkladové stanovisko NSZ č. 7/2005, ze dne 31. 10. 2005, str. 3, zdroj Aspi, (Aspi ID) LIT23228CZ

takového názoru a s ohledem na potřebu právní jistoty je však přece jen následně doporučeno, „aby souhlas byl dán poškozeným písemně, případně ústně do protokolu, který bude sepsán ve smyslu ustanovení § 55 odst. 1 tr. řádu. V písemném souhlasu (jakož i souhlasu daném ústně, jehož obsah byl zachycen v protokolu), který se týká přípravného řízení, by měly být uvedeny všechny údaje, na jejichž základě bude možno věc spolehlivě identifikovat (tj. označení věci, skutku, ohledně něhož je vedeno prověřování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu, anebo pro který je vedeno trestní stíhání pro určitý trestný čin vůči konkrétní osobě, přesné údaje k osobě, která souhlas dává, i lékaře nebo jiného zdravotnického pracovníka, jehož se souhlas týká.).“¹⁰⁰

Právo pacienta zprostit zdravotnický personál povinnosti mlčenlivosti je jeho osobnostním právem, které je vázáno výlučně na jeho osobu. Za života fyzické osoby je tedy pouze ona oprávněna učinit projev vůle s účinky zproštění mlčenlivosti zdravotnického personálu a smrtí této osoby se projevená vůle stává neměnnou a definitivní.

Ačkoliv tedy po smrti fyzické osoby mohou osoby uvedené v ust. § 15 zákona č. 60/1964 Sb., občanský zákoník v platném znění, uplatňovat právo na ochranu osobnosti zemřelého, k jehož porušení mohlo dojít i v oblasti povinné mlčenlivosti zdravotnického personálu, nemohou tyto osoby negovat projev vůle zemřelého ve vztahu ke zproštění mlčenlivosti zdravotníků. Zajímavým by byl jistě soudní spor v případě žaloby pozůstalých na ochranu osobnosti zemřelého, v němž zemřelým nepředpokládané následky zveřejnění jeho osobních zdravotních informací mohly být způsobily zásahu do jeho osobnostních práv, při konfrontaci s oprávněním zdravotníků tyto informace zveřejnit, neboť byli zproštěni mlčenlivosti. Dle mého názoru by neměla být ochrana osobnostního práva zemřelého pacienta automaticky potlačena zproštěním mlčenlivosti zdravotnického personálu, ale bylo by na místě posuzovat možný dopad zveřejnění informací předpokládaný pacientem při zproštění mlčenlivosti, účel, pro který pacient ke zproštění mlčenlivosti přistoupil a morální hodnotu záměru osoby, která informace o zemřelém pacientovi zveřejnila, a to včetně způsobu jejich prezentace, účelu a smyslu jejich zveřejnění. Takovýto přístup k věci by neměl znamenat negaci projevené vůle zemřelého vedoucí ke zproštění povinné mlčenlivosti zdravotnického personálu, ale měl by být společností nastaveným korektivem slušného chování vedoucího za všech situací k respektování práva na ochranu osobnosti fyzické osoby.

---

¹⁰⁰ Vesecká R., výkladové stanovisko NSZ č. 7/2005, ze dne 31. 10. 2005, str. 3, zdroj Aspi, (Aspi ID) LIT23228CZ

Zcela jednoznačným je pak s ohledem na shora uvedené rovněž závěr, že nepřipustnou variantou je také možnost opačná, tj. ze strany shora uvedených osob, měnit negativní projev vůle zemřelé fyzické osoby vyjadřující její přání respektovat povinnost mlčenlivosti ve vztahu k jejímu zdravotnímu stavu, který tato učinila ještě za svého života.

V takovém případě „*Jestliže zemřelý pacient za svého života vyslovil zákaz poskytování informací o svém zdravotním stavu, právo na informace o jeho zdravotním stavu, včetně práva nahlížet v přítomnosti zdravotnického pracovníka do zdravotnické dokumentace nebo do jiných zápisů vztahujících se ke zdravotnímu stavu pacienta, a právo pořizovat z nich výpisy, opisy nebo kopie, mají toto právo osoby blízké pouze v případě, že je to v zájmu ochrany jejich zdraví nebo ochrany zdraví dalších osob, a to v rozsahu nezbytné pro ochranu zdraví.*“¹⁰¹

Pro úplnost obrazu celé problematiky shora uváděné je nutné zamyslet se i nad případem, kdy pacient neučiní žádný projev vůle ve vztahu k zachování, nebo zproštění povinné mlčenlivosti zdravotnického personálu, určení osoby oprávněné získat informace o jeho zdravotním stavu, jakož i náhledů do jeho zdravotnické dokumentace.

Za života pacienta lze v dané situaci vyvodit jednoznačný závěr, a to tedy že pouze daný pacient je oprávněn znát svůj zdravotní stav, nahlížet do své zdravotnické dokumentace (s výjimkou zákonem určených subjektů § 67b odst. 10 zákona o péči o zdraví lidu), pořizovat si z ní výpisy, opisy, kopie a zdravotnický personál musí ve vztahu k němu plně zachovat povinnost mlčenlivosti.

V případě úmrtí pacienta se situace však radikálně mění, neboť v souladu s ust. § 67ba odst. 3 zákona o péči o zdraví lidu, nastupuje v takové situaci právo osob blízkých zemřelému pacientovi, případně zákonného zástupce, jde-li o zemřelého, který byl osobu s omezenou způsobilostí k právním úkonům, na informace o zdravotním stavu pacienta, příčinách úmrtí a výsledku pitvy, byla-li provedena, právo v přítomnosti zdravotnického pracovníka nahlížet do zdravotnické dokumentace nebo do jiných zápisů vztahujících se ke zdravotnímu stavu pacienta, na pořízení výpisů, opisů nebo kopií těchto dokumentů.

V souvislosti s posledně zmíněnou variantou mě napadá otázka vhodnosti a správnosti této úpravy.

---

¹⁰¹ zákon č. 20/1966, Sb., o péči o zdraví lidu, § 67ba odst. 4, zdroj Aspi

Paradoxem této úpravy je totiž dle mého skutečnost, že pokud pacient přímo nezakáže osobě blízké po jeho smrti nabytí daných práv, nikoho již nezajímá důvod, proč za svého života pacient neměl potřebu dané osoby o svém zdravotním stavu informovat, případně jim umožnit nahlížení do jeho zdravotnické dokumentace a zákon jim nabytí těchto práv automaticky v důsledku úmrtí pacienta umožní. Mlčení pacienta směrem do budoucnosti tedy znamená jeho souhlas.

Z pohledu ochrany osobnosti pacienta se mi však tato myšlenka zdá stěží uchopitelná, když jako nositel osobnostních práv nemusí fyzická osoba nikomu výslovně sdělovat, aby do těchto nezasahoval, neboť je naopak automaticky chráněna zákonem proti jakýmkoliv takovýmto zásahům, k nimž nedala souhlas. Mlčení tedy neznamená souhlas.

Jsem si vědoma skutečnosti, že současná právní úprava je zřejmě více vyhovující praxi, nicméně z hlediska ochrany soukromí pacienta, do něhož informace o jeho zdravotním stavu beze sporu patří, neměla by takováto situace být podrobena právní úpravě totožné s tou, která se vztahuje na osoby, u nichž pacient vyslovil zákaz s poskytováním jim informací o jeho zdravotním stavu?

3.3 Ochrana soukromí jakožto všeobecného osobnostního práva pacienta

„Soukromí zahrnuje soukromý a rodinný život, a to i včetně ochrany osobních mezilidských pout, ať již rodinných, nebo jiných, zahrnujících vedle sféry ryze intimní též přátelství, osobní známosti apod. Spadá sem i právo vstupovat do osobních styků s jinými lidmi a vytvářet si tak svůj osobní citový život. Obsahem osobního soukromí je též stud. Patří sem i osobní prožití a zážitky.“¹⁰²

Ačkoliv je lékařská péče v České republice široce dostupná a je poskytována často na vysoké úrovni, ve zdravotnických zařízeních stále existuje problém se zachováním důstojnosti a soukromí ošetřovaných osob.

Při poskytování zdravotnické péče, ať již je tato poskytována formou nemocničního vyšetření, ambulantně nebo při návštěvě lékaře v domově pacienta, vstupuje zdravotnický personál vždy do soukromí pacienta. Takovéto, zhoršeným zdravotním stavem vynucené zpřístupnění soukromí člověka pak samozřejmě předpokládá přirozené etické požadavky na chování zdravotníků ve vztahu k pacientům.

Téma ochrany soukromí pacientů je však zdravotníky často zlehčováno a opomíjeno. Takový přístup je pak nejen neetický, ale také velmi riskantní, a to jak z pohledu ohrožení práv pacientů na soukromí, tak z hlediska zdravotnického zařízení a jeho zaměstnanců, neboť případné sankce mohou být velmi citelné. Jak bude ještě níže mnohokrát uvedeno, jedná se o téma v současnosti vysoce aktuální.

Z rozhovoru s ředitelem Nemocnice Na Homolce MUDr. Oldřichem Šubrtem: *„To co nejvíce odlišuje českou medicínu od medicíny v rozvinutých zemích, je malý respekt k soukromí pacienta s ohledem na nahotu“, říká ředitel Nemocnice Na Homolce Oldřich Šubrt. „Zatímco venku člověk musí u lékaře odhalit své tělo skutečně jen do té míry, dokud je to nezbytně nutné, u nás je nahota z pohodlnosti nadužívána“. Podle něj není za nedostatkem respektu lékařů k nahotě pacientů špatný úmysl, jen si dostatečně neuvědomují, že před nimi stojí nikoli kus nemocného masa, ale člověk, který má své pocity a ne vše, co po něm lékař žádá, mu musí být příjemné. „Je nutné začít se chovat k pacientovi jako k člověku, nikoli jako k diagnóze“, konstatuje Šubrt. Čeští pacienti jsou zatím na to, že je lékaři nutí se svléknout za*

---

¹⁰² Telec I., Chráněné statky osobnostní, Právní rozhledy, 8/2007, 15. ročník, str. 279

ne zcela důstojných podmínek, zvyklí a zatím takové jednání snáší, jiná situace je se zahraniční klientelou. „Přišli jsme o klientelu z jedné zahraniční ambasády, která k nám posílala za zdravotní péči své zaměstnance, právě kvůli malé citlivosti lékaře k soukromí pacienta. Přišla mladá žena s mladým mužem, lékař je přijal a nechal onu ženu, aby se vysvěkla v přítomnosti onoho muže, protože se vcelku pochopitelně domníval, že patří k sobě. Oni však byli takovýmto jednáním velmi pobouřeni“, vypráví Šubrt. „Z hlediska lékaře přitom bylo vše v pořádku, on pacientku profesionálně vyšetřil, ještě jí vyšel vstříc, protože byl problém najít nějaký vyhovující termín, přesto udělal nenapravitelnou chybu“, dodává Šubrt. Soukromí pacienta je svaté. Nejde ale jen o nahotu, problematických míst ve vztahu lékařů k soukromí pacientů je mnohem více. Jedním z typických nešvarů je, že není respektováno pacientovo právo na soukromí za dveřmi nemocničního pokoje. Lékaři i sestry do pokojů zcela běžně vcházejí bez klepání, před ostatními pacienty na pokoji lékaři při vizitě nahlas rozebírají pacientovi potíže, vizita se často mění ve výslech před svědky.¹⁰³

Ve vztahu k problematice zásahu do soukromí při poskytování zdravotní péče a s tím ruku v ruce jdoucím pocitem studu a nedůstojnosti lze citovat rovněž z již jednou zmíněného nálezu Ústavního soudu České republiky:¹⁰⁴ „Těžištěm ústavního pořádku České republiky je jednotlivec a jeho práva garantovaná ústavním pořádkem ČR. Jednotlivec je východiskem státu. Stát a všechny jeho orgány jsou ústavně zavázány k ochraně a šetření práv jednotlivce. Pojetí naší ústavnosti se přitom neomezuje na ochranu základních práv jednotlivců (kupř. právo na život, zaručení právní subjektivity), ale v souladu s poválečnou změnou v chápání lidských práv (jež našla vyjádření například v Chartě OSN či ve Všeobecné deklaraci lidských práv) se stala základní bází, z níž vychází interpretace všech základních práv, lidská důstojnost, která mj. vylučuje, aby s člověkem bylo zacházeno jako s předmětem.

Otázky lidské důstojnosti jsou v tomto pojetí chápány jako součást kvality člověka, součást jeho lidství. Garantování nedotknutelnosti lidské důstojnosti člověku umožňuje plně užívat své osobnosti. Tyto úvahy stvrzuje preambule Ústavy ČR, která deklaruje lidskou důstojnost za nedotknutelnou hodnotu, stojící v základu ústavního pořádku ČR. Stejně tak Listina základních práv a svobod garantuje rovnost lidí v důstojnosti (čl. 1) a garantuje subjektivní právo na zachování lidské důstojnosti (čl. 10 odst. 1).

¹⁰³ Soukromí především, Pražská pětka Měsíčník Městské části Praha 5, č. 1/2006, online, (cit. 21. 10. 2010), dostupné z <http://www.prazkapetka.cz/node/4363>

¹⁰⁴ nález Ústavního soudu ze dne 7. 12. 2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04, dostupný z <http://nalus.usoud.cz>

Článek 5 Listiny nejen bezvýhradně uznává a garantuje postavení člověka jako právní osobnosti, ale garantuje i aktivní, dynamický a nutný důsledek takového uznání (srov. i čl. 18 Všeobecného zákoníku občanského z roku 1811). Vlastnost právní osobnosti nelze zužovat na neživotnou konstrukci individua, jež není schopno vlastním přičiněním či výronem vlastní individuality své postavení měnit. Praktický význam čl. 5 Listiny je ten, že nikdo nemůže být zcela zbaven svého charakteru právní osobnosti.“

Jak bylo již výše uvedeno, existují právní předpisy zaručující v obecné rovině fyzické osobě právo na ochranu jejího soukromí.

Bližší úprava ochrany osobnostních práv v oblasti poskytování zdravotní péče s jasně stanovenými právy a povinnostmi zdravotnického personálu ve vztahu k pacientům, resp. jejich soukromí, však v současné době neexistuje.

Odpověď na otázku, zda je tomu tak správně, tj. zda se zákonodárce domnívá, že cílené úpravy ochrany soukromí pacienta není třeba, neboť obecná úprava obsažená ať již v mezinárodních dokumentech, ústavních zákonech nebo občanském zákoníku je plně dostačující, nebo zda je tato oblast jednou z těch, u které by bylo vhodné ji legislativně upravit, si musí zodpovědět každý sám.

Vedle zákonných norem, které se otázkou soukromí tedy zabývají pouze v obecné rovině, je otázka soukromí přímo vztažená na osoby pacientů zmíněna v normách svou povahou etických a morálních, vydávaných profesními komorami. Obsah těchto dokumentů je možno vnímat jako cestu k prohloubení pocitu vzájemné důvěry mezi pacientem a lékařem vedoucím k zmírnění striktní hranice nedotknutelnosti soukromí pacienta a potřeby zdravotnického personálu na její prolomení práva vstupu zdravotnického personálu do této oblasti.

Kodex práv pacientů proklamuje, že *„pacient má právo žádat soukromí a služby přiměřené možnostem ústavu. V průběhu ambulantního i nemocničního vyšetření, ošetření a léčby má nemocný právo na to, aby byly v souvislosti s programem léčby brány maximální ohledy na jeho soukromí a stud. Rozbory jeho případu, konzultace vyšetření a léčba jsou věci důvěrnou a musejí být prováděny diskrétně.“*¹⁰⁵

---

¹⁰⁵ Kodex práva pacientů, čl. 2, čl. 5, dostupný z <http://www.mpsv.cz/cs/840>

Etický kodex České lékařské komory¹⁰⁶ uvádí, že „lékař se k nemocnému chová korektně, s pochopením a trpělivostí, nesníží se k hrubému, násilnickému nebo nemravnému jednání. Lékař má brát ohled na práva nemocného. Lékař se má vzdát paternalistických pozic v postojích vůči nemocnému a respektovat ho jako rovnocenného partnera se všemi občanskými právy i povinnostmi včetně odpovědnosti za vlastní zdraví.“

Dále pak Etický kodex České lékařské komory uvádí, že „lékaři není dovoleno vyšetřovat nebo léčit s osobou, která není lékařem a nepatří ke zdravotnímu personálu. Tyto osoby nesmějí být přítomny ani jako diváci při lékařských výkonech. Výjimkou z uvedených zásad jsou osoby, které se u lékaře vzdělávají nebo pracují v lékařských oborech, a další osoby, s jejichž přítomností pacient souhlasí, pokud není lékařsky zdůvodněných námitek.“

---

¹⁰⁶ Etický kodex České lékařské komory, dostupný z [http://www.lkcr.cz/dokumenty.php?dokId=131&do\[list\]=1&filterCategory.id=9](http://www.lkcr.cz/dokumenty.php?dokId=131&do[list]=1&filterCategory.id=9)

3.4 Neoprávněný zásah do osobnosti fyzické osoby

3.4.1 Obecná kritéria neoprávněného zásahu do osobnosti fyzické osoby

Subjektem odpovědnosti za neoprávněný zásah může být jak osoba fyzická, tak osoba právnická, neboť zákon neobsahuje v ustanoveních § 11 až § 16 žádné konkrétní označení subjektu odpovědnosti neoprávněného zásahu.

Vznik občanskoprávní odpovědnosti za neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti předpokládá kumulativní splnění podmínek stanovených v ust. § 13 odst. 1 občanského zákoníku, tj. že zásah musí být neoprávněný, objektivně způsobilý porušit nebo ohrozit osobnost fyzické osoby a v příčinné souvislosti s tím musí dojít k újmě na osobnosti fyzické osoby v její fyzické, psychicko-morálně-sociální integritě.

Právní odpovědnost jako druh právního vztahu vznikajícího v důsledku porušení právní povinnosti a spočívající ve vzniku nové povinnosti sankční povahy je za takovéto neoprávněné zásahy založena na objektivním principu. Ke vzniku odpovědnosti postačuje tedy existence neoprávněného zásahu způsobilého objektivně zasáhnout do osobnostních práv a způsobit nemajetkovou újmu.

Neoprávněným zásahem je pak každý zásah, který je v rozporu s právním řádem.

„Občanskoprávní ochrana osobnosti fyzické osoby přichází v úvahu pouze u zásahů do osobnosti chráněné všeobecným osobnostním právem, které je třeba kvalifikovat jako neoprávněné (protiprávní). Neoprávněným je takový zásah do osobnosti fyzické osoby, který je v rozporu s objektivním právem, tj. s právním řádem.

Ke vzniku občanskoprávních sankcí za nemajetkovou újmu způsobenou zásahem do osobnosti fyzické osoby podle § 13 o. z., musí být jako předpoklad odpovědnosti splněna podmínka existence zásahu objektivně způsobilého vyvolat nemajetkovou újmu spočívající buď v porušení, nebo jen ohrožení osobnosti fyzické osoby v její fyzické a morální integritě, tento zásah musí být neoprávněný (protiprávní) a musí zde existovat příčinná souvislosti mezi zásahem a neoprávněností (protiprávností) zásahu. Nenaplnění kteréhokoliv z těchto předpokladů vylučuje možnost sankcí podle ustanovení § 13 občanského zákoníku. Fyzická či právnická osoba může být činěna odpovědnou za nemajetkovou újmu na osobnosti jiné fyzické osoby pouze tehdy, jestliže neoprávněný zásah spočívající v porušení nebo jen v ohrožení osobnosti fyzické osoby skutečně také vyvolala. Povinnost tvrzení, břemeno tvrzení, důkazní

povinnost a důkazní břemeno ohledně příčinné souvislosti zatěžuje dotčenou fyzickou osobu (v daném případě tedy žalobce).“¹⁰⁷

„Neoprávněnost zásahu do osobnosti fyzické osoby je objektivní kategorie, kterou je třeba odlišovat od zavinění. Takovým zásahem je například rozšiřování nepravdivých, resp. pravdu zkreslujících skutečností. Je třeba vážit, zda v konkrétním případě zde nejsou okolnosti vylučující neoprávněnost zásahu (např. svolení dotčené fyzické osoby, případy tzv. zákonných licencí, resp. případy, kdy k zásahu do osobnosti fyzické osoby došlo v rámci výkonu jiného subjektivního práva stanoveného zákonem, například práva na informace, resp. práva na kritiku, na názor apod.) Nezbytné je vážit, zda takovýto zásah se stal přiměřeným způsobem a zároveň zda tento zásah není v rozporu s takovými oprávněnými zájmy fyzické osoby, na kterých je třeba s ohledem na požadavek zajištění elementární úcty k důstojnosti její osobnosti za všech okolností bezpodmínečně trvat.“¹⁰⁸

Takovýto zásah může pak být učiněn ústně, písemně i jinak. Jednání zasahujícího subjektu může spočívat v aktivní činnosti nebo v nedůvodné, protiprávní pasivitě.

„Pojem neoprávněného zásahu do práva, ve smyslu ustanovení § 13 odst. 1 obč. zákoníku, nelze vykládat tak, že se musí jednat vždy pouze o aktivní chování, nikoliv chování pasivní – opomenutí. Naopak pojem chování či konání může mít podobu jak aktivního jednání, tak i jednání pasivního – tj. opomenutí, neboť i opomenutím může být porušena právní či jiná povinnost, i opomenutím může být způsobena újma fyzické osobě, ať už majetková, či nemajetková.“

Pojem zásah – v citovaném ustanovení – vyjadřuje nepochybně určité chování, ať už pasivní, či aktivní. Důležité je přitom posoudit skutečnou neoprávněnost zásahu do práva na ochranu osobnosti a samozřejmě pak i následky tohoto zásahu pro fyzickou osobu“¹⁰⁹

Určitou specifičnost neoprávněnosti zásahů do soukromí fyzické osoby v oblasti poskytování zdravotní péče tvoří nutnost posuzování těchto zásahů nikoliv pouze z pohledu jejich objektivní možnosti zasáhnout osobní sféru fyzické osoby, ale rovněž jejich posuzování v kontextu s posláním, významem a smyslem poskytování zdravotní péče. Navzdory objektivnímu principu odpovědnosti není totiž každý zásah do osobnosti fyzické osoby způsobilý vyvolat vznik právní odpovědnosti původce tohoto zásahu, neboť při úvahách nad

¹⁰⁷ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 4. 2009, sp. zn. 30 Cdo 4577/2007, dostupný z www.nsoud.cz

¹⁰⁸ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 10. 2002, sp. zn. 28 Cdo 983/2002, dostupný z www.nsoud.cz

¹⁰⁹ nález Ústavního soudu ze dne 24. 10. 1995, sp. zn. I. ÚS 15/95, dostupný z <http://nalus.usoud.cz>

tím, zda došlo při poskytování zdravotní péče k neoprávněnému zásahu do osobnostního práva pacienta, je třeba zvažovat, zda daný zásah nebyl nezbytný k dosažení jiného, v dané chvíli nebo obecně důležitějšího cíle.

„Lze poznamenat, že ve shodě s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva je nutné každý případ porušování osobnostních práv konkrétní fyzické osoby posuzovat zvlášť při zvažování všech aspektů věci. Je třeba vzít v úvahu veškeré souvislosti, na jejichž základě byla dotyčná prohlášení učiněna, zda napadený ‚zásah‘ odpovídal společenské potřebě a zda byl přiměřený sledovanému legitimnímu cíli.“¹¹⁰

Hranice mezi právem fyzické osoby na ochranu její soukromé sféry a oprávněností zásahu do této ze strany zdravotnického personálu při poskytování zdravotní péče nelze s obecnou platností určit, neboť posuzování každé takové konkrétní záležitosti musí být individualizováno. Nosnou ideou pro všechny úsudky nad těmito případy by však měla být myšlenka, že soukromí pacienta a obecně vůbec jeho osobnost se při poskytování zdravotní péče nesmí stát věcí veřejnou.

---

¹¹⁰ nález Ústavního soudu ze dne 17. 2. 2005, sp. zn. III. ÚS 11/04, dostupný z <http://nalus.usoud.cz>

3.4.2 Příklady neoprávněných zásahů do soukromí pacientů – praxe

3.4.2.1 Neoprávněné zásahy do soukromí pacientů – judikatura

Vzrůstajícím nárůstem judikatury v dané oblasti se nám de facto otvírá neuvěřitelně široká škála možností zásahů naplňujících svých charakterem neoprávněnost zásahu do soukromí ve smyslu výše citovaných zákonných ustanoveních v oblasti poskytování zdravotní péče, a to jak ve vztahu k samotným pacientům, tak ve vztahu k osobám jim blízkým.

Soudní praxe dovodila neoprávněnost zásahu do soukromé sféry samotných pacientů v důsledku lékařského zákroku do jejich tělesné integrity, ke kterému pacient nedal souhlas, nebo mu byl vystaven, aniž jej mohl v důsledku všech okolností očekávat.

„...V odůvodnění výroku ve věci samé odvolací soud zdůrazňuje především ustanovení § 11 a § 13 občanského zákoníku (dále jen o. z.). Uvedený soud se v dané věci ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že provedením diagnostické artroskopie na pravém koleně žalobkyně bez jejího souhlasu dne 12. června 1998 žalovaná neoprávněně zasáhla do osobnostních práv žalobkyně – do jejího práva na tělesnou integritu. Soud druhého stupně se však již neztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že jsou současně splněny předpoklady pro přisouzení náhrady nemajetkové újmy v penězích. Podle odvolacího soudu sice skutečně lze ustanovení § 13 odst. 2 o. z., použít za splnění předpokladu dopadu neoprávněného zásahu do tělesné integrity žalobkyně ve zvlášť závažné intenzitě, avšak takový dopad nebyl podle odvolacího soudu prokázán, když podle znaleckého posudku žalobkyní tvrzené následky nejsou z objektivního pohledu v příčinné souvislosti s neoprávněným zásahem, ale s vrozenou konstituční deformitou kolena žalobkyně. Případná bolest, způsobená žalobkyni zásahem, či jí způsobené ztížení společenského uplatnění nemůže být předmětem řízení o ochranu osobnosti. Rozsudek vrchního soudu nabyl právní moci dne 2. října 2000.

Různorodosti projevů jednotlivých stránek lidské osobnosti fyzické osoby odpovídá i nejširší myslitelné spektrum možných neoprávněných zásahů proti některé z těchto složek osobnosti. Přesto však takovým zásahem bude vždy dotčena přímo samotná osobnost fyzické osoby jako celek naznačených vlastností a charakteristik. Protože se pak jedná o nejvlastnější, nejnítěrnější a nejintimnější sféru fyzické osoby, její dotčení zvenčí je zásahem dotčenou fyzickou osobou velmi často pociťováno se značně nepříznivou intenzitou. Proto je věcí zákona této osobnostní sféře poskytovat příslušnou právní ochranu v souladu s ústavně zaručenými lidskými právy. Z tohoto pohledu proto také občanský zákoník právo na ochranu

osobnosti fyzické osoby upravuje jako jednotné právo, jehož úkolem je v občanskoprávní oblasti zabezpečit respektování osobnosti fyzické osoby a její všestranný svobodný rozvoj. V tomto jednotném rámci práva na ochranu osobnosti existují jednotlivá dílčí práva, která zabezpečují občanskoprávní ochranu jednotlivých hodnot (stránek) osobnosti fyzické osoby jako neoddělitelných součástí celkové fyzické a psychicko-morální integrity osobnosti. Výčet těchto jednotlivých práv tak, jak jsou uvedena v občanském zákoníku, je pak pouze demonstrativní.

S odvolacím soudem je nutno souhlasit potud, pokud fakticky dovozuje, že provedení lékařského zákroku bez souhlasu pacienta může být případně též posuzováno jako neoprávněný zásah do osobnostních práv takového pacienta, konkrétně do práva na tělesnou integritu. Stejně tak je správná úvaha, že na daný případ lze aplikovat ustanovení § 13 odst. 2 o. z., za splnění předpokladu dopadu neoprávněného zásahu do tělesné integrity poškozeného, který by byl velmi závažné intenzity. Vždyť ustanovení § 13 odst. 2 o. z., uvádí případy, kdy lze s ohledem na intenzitu zásahu proti osobnosti fyzické osoby přiznat náhradu nemajetkové újmy v penězích, pouze demonstrativně. Nelze proto tuto možnost spojovat pouze se zásahy proti důstojnosti fyzické osoby a její vážnosti ve společnosti.

V dalším však již není možno souhlasit s tím, pokud odvolací soud svoje další úvahy zúžil na konstatování, že takto závažný dopad nebyl v posuzovaném případě prokázán, když podle znaleckého posudku žalobkyně tvrzené následky nejsou z objektivního pohledu v příčinné souvislosti s neoprávněným zásahem, ale s vrozenou konstituční deformitou kolena žalobkyně. Zde soud v zásadě plně nepřihlédl k tomu, čeho se žalobkyně ve skutečnosti podanou žalobou domáhala.

Podle ustanovení § 79 odst. 1 o. s. ř., musí návrh na zahájení řízení obsahovat mimo jiné též vylíčení rozhodujících skutečností, označení důkazů, jichž se navrhovatel dovolává, a musí z něho být patrné, čeho se navrhovatel domáhá. Rozhodujícími skutečnostmi je v takovémto případě třeba rozumět údajům, které jsou zcela nutné k tomu, aby bylo jasné, o čem a na jakém základě má soud rozhodnout. Je proto nezbytné, aby navrhovatel v návrhu uvedl takové skutečnosti, jimiž vylíčí skutek (skutkový děj), na jehož základě uplatňuje svůj nárok, a to v takovém rozsahu, který umožní jeho jednoznačnou individualizaci, a to je nemožnost záměny s jiným skutkem. Vylíčení rozhodujících skutečností slouží k vymezení předmětu řízení po skutkové stránce. Naproti tomu právní charakteristiku skutku, tj. právní důvod žaloby, není navrhovatel povinen uvést. V případě návrhů na zahájení řízení o ochranu

osobnosti je proto třeba trvat na tom, že z požadavku náležitého vylíčení skutkového děje vyplývá nezbytnost, aby z takového návrhu bylo zřejmé, jakým skutkem došlo k zásahu do práv na ochranu osobnosti žalobce a současně též to, která z dílčích složek (resp. které z dílčích složek) osobnosti žalobce byla takto dotčena.

Jestliže se po tomto výkladu zhodnotí obsah žaloby na ochranu osobnosti podané v této věci dne 15. dubna 1999, pak je z ní především zřejmé, že žalobkyně svůj nárok odvíjí ze skutečnosti, že byla omylem lékaře podrobena operačnímu diagnostickému výkonu na jinak v zásadě zdravé končetině. Přestože žalobkyně v žalobě uvádí i subjektivně pociťované zdravotní obtíže, není možno přehlédnout, že základ nároku spojuje s faktem, že zmíněný operační zákrok, k němuž žalobkyně nedala souhlas, byl zcela zjevně neoprávněný, přičemž se nejedná o zákrok, u kterého by bylo možno souhlas předpokládat. Zákrok byl proveden na zdravé části těla a žalobkyně tak byla vystavena vážnému nebezpečí újmy na zdraví. Avšak i bez ohledu na to, zda zákrok následky na zdraví žalobkyně zanechal, tento zásah byl podle žalobkyně způsobilý vyvolat vážné ohrožení, resp. narušení jejích práv chráněných ustanovením § 11 násl. o. z.

Je tedy již ze znění žaloby zřejmé, že nebylo důvodu omezit posouzení věci pouze na ověření toho, zda uvedený nedůvodný operační zákrok zanechal, či nezanechal u žalobkyně konkrétní zdravotní následky. Pro účely výkladu ustanovení § 13 odst. 2 o. z., je nutno uvážit, že bez vědomí pacienta uskutečněný a požadavky lékařské vědy neodůvodněný operační zákrok u fyzické osoby, resp. takový zákrok provedený dokonce omylem, bude mít vždy znaky neoprávněného a ve většině případů současně též i velmi závažného zásahu do práva na ochranu osobnosti takové osoby, která má nezadatelné právo na ochranu fyzické integrity, a to bez ohledu na případně skutečně nastalé zdravotní následky zásahu.“¹¹¹

Rovněž pak znehodnocení genetického materiálu pro účely umělého oplodnění při jeho uchování ve zdravotnickém zařízení postupem non lege artis, je zásahem objektivně způsobilým narušit osobnost dárce genetického materiálu v jeho fyzické a psychicko-morálně-sociální jednotě, čímž dochází k neoprávněnému zásahu do osobnostních práv na soukromý a rodinný život manželů.

„Došlo-li ve zdravotnickém zařízení v důsledku postupu „non lege artis“ ke znehodnocení mužských zárodečných buněk, darovaných manželem pro účely umělého

---

¹¹¹ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2000, sp. zn. 30 Cdo 2870/2000, dostupný z www.nsoud.cz

oplození manželky, jedná se o zásah objektivně způsobilý neoprávněně zasáhnout do osobnostních práv manželů.“¹¹²

Neoprávněný zásah do osobnostních práv pacienta, a to práva na psychické zdraví, práva na ochranu soukromí a důstojnosti byl shledán v roce 2010 Nejvyšším soudem České republiky v reakci na dovolání týkající se případu, kdy pacientce byla omylem sdělena informace, že je HIV pozitivní.

„Jisté lze sice plně souhlasit s odvolacím soudem, pokud v souvislosti s úvahou soudu prvního stupně, že předmětným jednáním žalované byla postižena i čest a důstojnost žalobkyně, protože (v případě choroby AIDS) jde o chorobu šířenou mimo jiné pohlavním stykem, správně zdůraznil, že pohlavní styk (sexuální život) je normální součástí života fyzické osoby. Již kriticky však lze nazírat na závěr této úvahy, podle které bez dalšího nelze v tomto případě dovozovat zásah do práva na čest a důstojnost jen z toho, že jde o chorobu šířenou mimo jiné pohlavním stykem.

Je obecně známo, že virus HIV se přenáší především krví, některými sexuálními aktivitami (zejména nechráněným pohlavním stykem) a z matky na dítě. U nebezpečí nákazy sexuálním přenosem ji zcela vylučuje konzistentní partnerská věrnost, rizikové je naopak například časté střídání partnerů. Na tomto místě je nezbytné připomenout, že bez ohledu na požadavek prevence (v zásadě) smrtelné nemoci AIDS lze současně říci, že předpoklad partnerské věrnosti, stejně jako odpovědnosti jednotlivce v rámci jeho sexuálních aktivit, je pro většinu populace dosud stále uznávaným (byť v praktickém životě zhusta porušovaným) morálním imperativem. Tato skutečnost proto do značné míry u části společnosti evokuje (a to i mnohdy bez ohledu na vlastní „zásadovost“ při osobním naplňování zmíněných postulátů) v podstatě značně nepříznivé soudy vztahující se k osobám, které jsou diagnostikovány jako HIV pozitivní, neboť je u nich paušálně (a mnohdy nedůvodně) předpokládán nevázaný a neodpovědný způsob sexuálního života, včetně porušování partnerské věrnosti, případně vůbec pokleslý způsob osobního života. Tuto pro posouzení věci významnou okolnost však odvolací soud při svém rozhodování zcela zřetelně pominul a nechal ji vůbec při vlastním zvažování výše přisuzované náhrady nemajetkové újmy v penězích na zřetel, přičemž naopak dovedl, že v řízení tak nebyl prokázán neoprávněný zásah do práva na čest a důstojnost žalobkyně.

---

¹¹² rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2914/2005, dostupný z www.nsoud.cz

*Jako zcela paušální a blíže nezdůvodněné se dovolacímu soudu jeví, pokud při stanovení výše přisouzené náhrady nemajetkové újmy v penězích odvolací soud uvedl, že se žalovaná žalobkyni omluvila a poskytla jí tak morální zadostiučinění, resp. že žalovaná poskytla žalobkyni příslušné poučení, takže ji nelze v tomto směru vytýkat pochybení.*¹¹³

Neoprávněnými zásahy do soukromí v oblasti zdravotnictví byly soudy shledány také sterilizace žen, provedené bez jejich souhlasu.

„Ženě ze severních Čech podle Záhumenského soud přiznal nárok na odškodnění ve výši 200 000 korun; podle předchozího rozhodnutí příslušného krajského soudu přitom měla mít nárok pouze na čtvrtinu této částky.

Na odškodnění ve výši 150 000 korun má právo další žena, které lékaři bez jejího souhlasu odebrali vaječníky; vrchní soud tak zdvojnásobil částku určenou soudem nižší instance.

*Podle Ligy lidských práv lékaři zřejmě ženám nechtěli ublížit. Jednu se snažili uchránit před rizikem spojeným s porodem dalšího dítěte, u druhé snížit riziko rakoviny. Nenabídli však pacientkám možná řešení a autoritativně rozhodli za ně.*¹¹⁴

K přiznání náhrady za vzniklou citovou újmu a zásah do soukromého a rodinného života v rámci žaloby na ochranu osobnosti došlo v naší justici rovněž ve vztahu ve většině případů k radostné události, a to narození dítěte, kdy žena otěhotněla a porodila, ačkoliv laicky řečeno o dítě nestála a podstoupila svému přání adekvátní lékařské zákroky. Posouzení neoprávněnosti takového zásahu do osobnostních práv nechtěné matky pak nelze dle mého soudu v žádném případě považovat za judikatorně ustálené, neboť hranice práva a morálky je právě v těchto případech ještě velmi ostrá a jen budoucnost ukáže, na kterou stranu se pomyslný jazýček justiční spravedlnosti přikloní.

Prvním mediálně známým případem je žaloba ženy, která po provedené sterilizaci porodila své již čtvrté dítě. *„Žalobou podanou ke Krajskému soudu v Praze se tato domáhala náhrady nemajetkové újmy ve výši 700 000 korun. Rozhodnutím soudu byla shledána neoprávněnost zásahu ve smyslu nedostatečné informovanosti ženy o tom, že je možné, že po úspěšné sterilizaci si tělo ve vzácných případech přesto poradí a dokáže přerušené vejcovody*

¹¹³ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2010, sp. zn. 30 Cdo 3322/2008, dostupný z www.nsoud.cz

¹¹⁴ Sterilizace, ženy dostanou odškodné, ČTK jos., online, (cit. 29. 1. 2011), dostupné z <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-novinky-domaci/129885/sterilizace-zeny-dostanou-odskodne.html>

znovu spojit a může dojít k otěhotnění. Přiznána pak byla náhrada nemajetkové újmy ve výši 30 000 korun.

*Zcela opačný názor na právní posouzení věci však měl Vrchní soud v Praze, kdy soudkyně JUDr. Ludmila Říhová rozhodla, že lékaři neudělali chybu. A v odůvodnění svého rozhodnutí mimo jiné také uvedla, že „...narození dítěte není věc, za niž by podle ní mohl člověk žádat odškodnění. To by bylo v rozporu s dobrými mravy,“ prohlásila soudkyně.*¹¹⁵

Druhý případ je pak zatím dle informací z médií nepravomocný, neboť žalobkyně podala odvolání k Vrchnímu soudu v Praze.

*„Rozsudkem Krajského soudu v Liberci bylo v říjnu roku 2009 rozhodnuto o odškodném ve výši 40 000 korun pro ženu za to, že po sterilizaci otěhotněla a porodila zdravou holčičku, kterou řádně vychovává. Rozhodnutí soudu bylo odůvodněno tím, že nechtěné těhotenství způsobilo ženě psychické, zdravotní i sociální problémy. Ve vztahu k požadované náhradě nemajetkové újmy v penězích se však soud s výší požadovanou nechtěnou matkou neztotožnil a citelně ji ponižil. Nechtěná matka ve své žalobě chtěla od nemocnice a kraje za své újmy vysoudit celkem 290 000 korun, což však soud odmítl s vysvětlením, že zásah do jejich osobních práv nebyl tak závažný, že by jí bylo poškozeno zdraví a navíc se soud přiklonil k tomu, že narození zdravého dítěte je de facto šťastná událost. Soudkyně své rozhodnutí odůvodnila také tím, že nemocnice při zákroku sice nepochybila, lékaři ale ženě neřekli, že metoda není stoprocentní a i po sterilizaci může otěhotnět.“*¹¹⁶

Třetím případem, na němž je možno zobrazit nepředvídatelný rozsah možných forem zásahů do soukromí pacienta, k němuž tedy zřejmě patří i právo „nevytvářet si blízké vztahy“, se zabýval Krajský soud v Brně.

„Šestadvacetiletá žena z Jihlavy vysoudila v Brně 80 000 korun za to, že jí byl v jihlavské nemocnici špatně proveden potrat. Stalo se tak koncem roku 2000. Žena čekala dvojčata, přičemž při interrupci byl vyjmut pouze jeden plod. Následně se jí narodila holčička, o kterou nyní řádně pečuje. Za nepovedenou interrupci žádala po nemocnici

---

¹¹⁵ Vojtěch B., Soud: Chtít peníze za narození nechtěného dítěte je nemravné, online, (cit. 12. 10. 2010), dostupné z <http://domaci.ihned.cz/c1-38640980-soud-chtit-penize-za-narozeni-nechteneho-ditete-je-nemravne>

¹¹⁶ Žena vysoudila 40 tisíc za nepovedenou sterilizaci. Chce ale víc, ČT24, online,, (cit. 12. 10. 2010), dostupné z: <http://www.ct24.cz/domaci/71108-zena-vysoudila-40-tisic-za-nepovedenou-sterilizaci-chce-ale-vic/video/1/>

odškodné ve výši 400 000 korun. Krajský soud v Brně jí ale částku nepřiznal s tím, že je nepřiměřeně vysoká a ona sama si těhotenství v příliš mladém věku zapříčinila svoji nezodpovědností.“¹¹⁷

Předmětné soudní spory, v nichž se nechtěné matky domáhají náhrady nemateriální újmy z titulu žalob na ochranu osobnosti, vyvolávají zájem laické i odborné veřejnosti s ohledem právě na morální a etickou stránku těchto žalob, tj. zda následek tohoto „neoprávněného“ zásahu, spočívající však v narození dítěte, je způsobilým následkem zásahu do osobnostního práva matky na její soukromý a rodinný život, co do jeho negace.

Úvahy nad tímto ve mě osobně vyvolávají smíšené pocity vedoucí k dojmu ztráty dobré myšlenky ochrany osobnosti ve vidině „výdělku“ na náhradě nemateriální újmy v penězích. Podala by nechtěná matka svou žalobu, kdyby výsledkem mohlo být jen konstatování, že jí bylo neoprávněně zasaženo do jejího práva na soukromí a práva na rodinný život, tedy žádné peněžité odškodnění?

Z vyjádření JUDr. Jaromíra Jirsy¹¹⁸, týkajícího se právě výše uvedené žaloby projednávané Krajským soudem v Brně, je zřejmá skepse na straně justice ve vztahu k morální stránce těchto žalob.

„Jistěže není příliš vhodné a v zájmu nezletilého dítěte zveřejňovat rozhodnutí, v nichž budou dopodrobna popisovány nechutné tahanice mezi rodiči, kteří po rozvodu házejí metrůky špíny jeden na druhého a perou v jednací síni i to nejspodnější prádlo. V zásadě však platí, že pokud se někdo obrátí na soud, tedy v mnoha případech selže jako vyjednaváč a není schopen svůj spor vyřešit rozumnou, mimosoudní cestou, musí počítat s tím, že zásada veřejnosti ovládající řízení před soudem je svatá, lze ji omezovat jen zcela výjimečně, což ve svém důsledku znamená, že se také veřejnost dozví o věcech, s nimiž se obvykle sousedům nesvěřujeme. A řada občanů se také nakonec soudně rozhodne nesoudit se. Ne tak paní N. Využila své ústavní právo obrátit se na nezávislý soud s žalobou na ochranu své osobnosti, která utrpěla tím, že nemocnice před lety provedla zákrok (pomiňme nyní jaký) nedbale. Touha po naplnění práva soudit se (nebo po něčem jiném?) byla pro ni silnější než

---

¹¹⁷ Za špatnou interrupci žena dostane žena 80 tisíc!, online, (cit. 12. 10. 2010), dostupné z <http://tn.nova.cz/zpravy/krimi/video-soud-za-spatnou-interruptci-dostane-zena-80-tisic.html>

¹¹⁸ Místopředseda Městského soudu v Praze, v letech 2002 – 2008 prezident soudcovské unie, od roku 1999 – 2007 soudce a místopředseda Obvodního soudu pro Prahu 1, od roku 1993 – 1999 soudce u Obvodního soudu pro Prahu 8

snaha uchránit v budoucnu dítě velkých nepříjemností, dokonce silnější než zájem na zachování toho nejcennějšího vztahu matka – dítě. Ten byl totiž soudním procesem nenávratně poznamenán, a ne že ne. Matka za pár let prostě dítěti nevysvětlí, proč za každou cenu trvala na tom, aby soud ,oceníl‘, že dítě správně nemělo být na světě. Proto byl rozumný přístup prvního soudce, který se kauzou zabýval a který si vysloužil vyloučení pro údajnou podjatost za to, že paní N. naznačil něco v tomto smyslu: ‚Ženská, neblbněte, těch pár šupů, co vysoudíte, vám za to skutečně nestojí, buďte ráda, že máte zdravou dceru a nechte to být, v tomto případě nanejvýš platí, že je normální nesoudit se.‘ Proto byl rozumný i přístup druhého kolegy, který nakonec paní N. přiznal částku více či méně symbolickou, protože žalobu mohl stěžít zamítnout jako nemravnou, realizovala-li paní N. právo zaručené ústavou. Měl možná přiznat částku ještě symboličtější. Třeba jednu korunu.“¹¹⁹

Nezbývá než konstatovat, že bude jistě zajímavé sledovat vývojovou linii těchto typů soudních rozhodnutí.

V návaznosti na výše uvedené typy sporů je jistě velmi zajímavým spor vedený ve Francii, v němž se náhrady nemateriální újmy z titulu ochrany osobnosti domáhalo „samo dítě“, které se narodilo velmi postižené (mělo velké křeče a nebylo schopno vnímat své okolí). Jedná se o tzv. spory wrongful life. Podstatou sporu bylo tvrzení, že lékař tím, že včas neodhalil při prenatálních vyšetřeních tuto vývojovou vadu, která by matku při znalosti následků na zdraví dítěte donutila jej nedonosit, zasáhl neoprávněně do osobnostních práv dítěte i rodičů. Ačkoliv spor dopadl pro žalobce úspěšně, jedná se o případ ojedinělý, neboť tento ihned vzbudil velkou vlnu nevole široké laické i odborné veřejnosti.¹²⁰

Soudní praxe českých soudů v souladu s judikaturou Evropského soudu pro Lidská práva dále rozšířila otázku ochrany soukromí ve zdravotnictví a rozsahu neoprávněných zásahů v důsledku poskytování zdravotní péče možných, do oblasti přesahující zásahy pouze přímo proti samotnému pacientovi, neboť součástí dílčího práva na osobní soukromí je i právo na intimní sféru, resp. právo rozvíjet rodinné vztahy.

---

¹¹⁹ Jirsa J., Život za 80 táců, online, posl. revize 1. 3. 2008, (cit. 12. 10. 2010) dostupné z <http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/jaromir-jirsa.php?itemid=2817>

¹²⁰ více Císařová D., Sovová O. a kolektiv, Trestní právo a zdravotnictví, druhé upravené a doplněné vydání, Praha, Nakladatelství Orac, s.r.o., 2004 s. 88, ISBN80-86199-75-4

Z médií je ve vztahu k tomuto způsobu narušení soukromí při poskytování zdravotní péče velmi známa tzv. kauza zaměněných novorozenců v Třebíči a její řešení v rámci ochrany osobnostních práv rodičů a novorozenců. V daném případě byla shledána neoprávněnost zásahu do soukromí zúčastněných rodičů a dětí.

„Dne 30. ledna 2009 vydal Krajský soud v Brně rozsudek ve věci žaloby rodin poškozených záměnou novorozenců, k níž došlo v prosinci 2006 v Nemocnici Třebíč. ...Soud konstatoval, že došlo k velmi závažnému zásahu do práva na rodinný život žalobců. Obě rodiny byly v období od prosince 2006 do prosince 2007 reálně rozděleny odloučením dětí od rodičů, což je v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva i Ústavního soudu tradičně považováno za velmi závažný zásah do základních lidských práv. V konkrétním případě byla vzniklá újma o to významnější, že k rozdělení rodin došlo v prvních měsících života dětí. Zohledněna byla i osobní a vztahová traumata spojená s návratem dětí skutečným rodičům.

V řízení byla v souvislosti se záměnou dětí zjištěna série hrubých nedbalostních pochybení žalované nemocnice. Ze strany nemocnice došlo nejen k nedostatečnému označení dětí po porodu a samotné fyzické záměně novorozenců, ale i k nedbalému prošetření matkami signalizovaných problémů s nesouhlasnými váhami holčiček po záměně. Rovněž tak byly zjištěny protiprávní zásahy do zdravotní dokumentace dětí.“¹²¹

Rovněž pak způsobení smrti blízké osoby může být v duchu výše uvedeného pojetí soukromí shledáno neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti, za nějž lze za podmínek podle § 13 odst. 2 občanského zákoníku poskytnout i náhradu nemajetkové újmy v penězích.

„Způsobení úmrtí člena rodiny je neoprávněným zásahem do soukromí členů rodiny. Přiměřeným zadostiučiněním je v tomto případě i náhrada nemajetkové újmy v penězích.“¹²²

V oblasti poskytování zdravotní péče dovedil Krajský soud v Ostravě rozsudkem, který byl vyneseno v reakci na žalobu pozůstalých, a to dětí zemřelé, že tito mají právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích z důvodu zásahu do jejich osobnostních práv, když jejich matka zemřela z důvodu porušení povinnosti požadavku na svědomitý výkon zdravotní péče ve smyslu ust. § 55 odst. 1 zákona o péči o zdraví lidu (lékař učinil nesprávný,

¹²¹ Tisková zpráva Krajského soudu v Brně k rozsudku v kauze záměny novorozenců, online, (cit. 12. 10. 2010), dostupná z <http://portal.justice.cz/Justice2/soud/soud.aspx?o=16&j=26&k=312&d=298918>

¹²² rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2005, sp. z. 30 Cdo 1678/2004, dostupný z www.nsoud.cz

nedomyšlený a unáhlený postup při zavádění traokáru do břišní dutiny pacientky), neboť „jestliže mezi fyzickými osobami existují sociální, morální, citové a kulturní vztahy vytvořené v rámci jejich soukromého a rodinného života, může porušením práva na život jedné z nich dojít k neoprávněnému zásahu do práva na soukromí druhé z těchto osob. Právo na soukromí totiž zahrnuje i právo fyzické osoby vytvořit a udržovat vztahy s jinými lidskými bytostmi, zejména v citové oblasti, aby tak fyzická osoba mohla rozvíjet a naplňovat vlastní osobnost. Protiprávní narušení těchto vztahů ze strany jiného představuje neoprávněný zásah do práva na soukromý a rodinný život fyzické osoby. Snížení důstojnosti fyzické osoby nebo její vážnosti ve společnosti ve značné míře není jediným případem, kdy postižené fyzické osobě vznikne právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle § 13 odst. 2 občanského zákoníku; podmínky pro vznik tohoto práva jsou splněny ve všech případech neoprávněných zásahů do osobnostních práv, kdy se nejvíe postačující zadostiučinění podle § 13 odst. 1 občanského zákoníku.“¹²³

Evropský soud pro lidská práva shledal porušení čl. 8 Úmluvy, v oblasti poskytování zdravotní péče, v rozsudku ve věci Shopov v. Bulgaria¹²⁴ porušením práva na soukromí pacienta tím, že tento byl navzdory rozhodnutí odvolacího soudu o nahrazení povinnosti pacienta podrobit se léčbě v psychiatrické léčebně formou ambulantního docházení na léčení, násilím do psychiatrické léčebny eskortován a tam držen po dobu 29 dní. Rovněž pak za pokračování v porušení práva stěžovatele na ochranu jeho soukromí byla shledána skutečnost, že podle tehdy platného bulharského zákona o veřejném zdraví nemohl stěžovatel podat žádný zákonný prostředek, jímž by byla přezkoumána nutnost trvání ambulantní léčby, a byl tedy nucen tuto podstupovat po dobu 5 let bez možnosti přezkoumání.

V rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci S. H. and other v. Austria shledal Soud porušení práva na soukromí v souvislosti s poskytováním zdravotní péče v oblasti velmi citlivé, vedoucí opět k úvaze nad morálními aspekty v současnosti vyzdvihované nutnosti ochrany soukromí ve smyslu práva na rodinný život.

„Stěžovatelé, všichni rakouské národnosti, jsou dva manželské páry žijící v Rakousku. Trpí neplodností, rádi by využili techniku početí za lékařské asistence, která však není povolena v rámci rakouského práva. S. H. trpí neplodností z důvodu blokových vejcovodů a

¹²³ rozsudek Krajského soudu Ostrava ze dne 23. 1. 1998, sp. zn. 23 C 52/96, zdroj Aspi

¹²⁴ rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 2. 9. 2010, ve věci Shopov v. Bulgaria (stížnost č. 11373/04) dostupný z <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=65383622&skin=hudoc-en&action=request>

její manžel je taktéž neplodný. Kvůli jejich zdravotnímu stavu by jim oplodnění ve zkumavce za použití spermatu od dárce umožnilo mít dítě, u něhož by jeden z rodičů byl rodičem genetickým. H. E.-G. trpí agonadismem, což znamená, že netvoří vajíčka, kdežto její manžel M. G. může tvořit spermie schopné rozmnožování. Oplodnění ve zkumavce za použití vajíčka od dárce by jim umožnilo mít dítě, u něhož by jeden z rodičů byl rodičem genetickým. Nicméně obě možnosti jsou zakázány na základě rakouského Zákona o umělém oplodnění, který zakazuje užití spermií dárce pro účely oplodnění ve zkumavce a užití vajíček obecně. Tento zákon však zároveň dovozuje jiné techniky asistovaného početí, obzvláště oplodnění ve zkumavce za použití vajíčka i spermií manželů, či partnerů a ve výjimečných případech také darování spermatu, pokud je zavedeno do reprodukčních orgánů ženy.

V květnu roku 1998 S. H. a H. E.-G. podali návrh Ústavnímu soudu, aby revidoval ustanovení příslušných ustanovení Zákona o umělém oplodnění. V říjnu roku 1999 rozhodl Ústavní soud tak, že neshledal žádný zásah do práva navrhovatelů na respektování rodinného života a shledal, že to opodstatněné opatření, neboť si klade za cíl vyhnout se tvorbě neobvyklých osobních vztahů, jako například mělo-li by dítě více než jednu biologickou matku (genetickou matku a tu, která jej nosila v břiše). Tímto se také chtěli vyhnout riziku vykořisťování žen, neboť je možné, že by byl vyvíjen tlak na ženy z ekonomicky znevýhodněného prostředí, aby darovaly svá vajíčka těm ženám, které by byly v pozici, ve které by si mohly dovolit oplodnění ve zkumavce, aby měli své vlastní dítě.

Stěžovatelé uváděli, že zákaz darování spermatu či vajíček pro oplodnění ve zkumavce porušuje jejich právo na respektování jejich rodinného života, jak je uvedené v článku osmém, a že rozdíl v zacházení vůči nim a párům, kteří chtějí využít techniky umělého oplodnění za lékařské asistence, ale zároveň nepotřebují použít vajíčka či spermie od dárce pro oplodnění ve zkumavce, je zacházením diskriminačním, za porušení článku čtrnáctého.

Soud poznamenal, že mezi členskými státy Rady Evropy neexistuje jednotný přístup k početí za lékařské asistence a že státy nejsou povinny toto povolit. Nicméně jakmile bylo již jednou rozhodnuto tak učinit, právní rámec upravující umělé oplodnění se formoval do uceleného způsobu, čímž bylo povoleno, aby byly vzaty v úvahu různorodé oprávněné zájmy. V současném případě byli stěžovatelé vystaveni odlišnému zacházení ve srovnání s osobami ve stejné situaci. Aby bylo možné zhodnotit, zda-li tento případ zakládá odlišnost v zacházení se stěžovateli, je třeba posoudit situaci obou párou zvlášť.

S ohledem na situaci H. E.-G. a M. G. a jejich přání podstoupit oplodnění ve zkumavce za použití vajíčka dárce, soud není přesvědčen argumenty rakouské vlády, že komplexní zákaz byl jednou možností, jak předcházet rizikům spojeným s touto technikou. Riziko, že by žena mohla být vykořisťována a že by tato technika mohlo být použita pro výběrové "rozmnožování" je argumentem, který by stejně tak mohl být použit proti ostatním formám umělého početí. Co více, rakouské právo nepovolilo odměnu za darování vajíček. Argument, že získání vajíček za účelem jejich darování je rizikový lékařský zásah, by stejně tak mohl být vznesen s ohledem na oplodnění ve zkumavce, kdy jsou vajíčka taktéž odebrána z ženy, která chce být matkou a tato technika je v Rakousku povolena.

Co se týče argumentu, že použití vajíček dárce pro oplodnění ve zkumavce by vytvořilo nezvyklé rodinné vztahy, Soud poznamenává, že rodinné vztahy, které nejsou typickými vztahy rodiče- děti na základě přímé biologické souvislosti, nejsou ničím novým. Tyto vztahy existují již od zavedení institutu adopce, který vytvořil rodinný vztah založený na smlouvě a ne rodové linii. Soud nenalézá žádné nepřekonatelné obtíže v začlenění rodinných vztahů, vzniklých na bázi úspěšného použití umělého oplodnění do obecného rámce rodinného práva. Soud tímto shledal, pěti hlasy proti dvěma, že byl porušen článek 14 ve spojení s článkem 8.

S ohledem na situaci S. H. a D. H. a jejich přání uchýlit se k oplodnění ve zkumavce za použití spermatu dárce, Soud zkoumal zaprvé, že tato technika umělého oplodnění kombinovaná se dvěma technikami, které jsou samy o sobě povolené v souladu s rakouským zákonem o umělém početí, tedy oplodnění ve zkumavce za použití vajíček a spermatu od páru samého na straně jedné a darování spermatu pro oplodnění ne ve zkumavce. Zákaz kombinování těchto zákonných technik by tedy musel být podpořen přesvědčivými argumenty. Většina argumentů přednesených vládou nicméně nebyla specifická pro darování spermatu za účelem oplodnění ve zkumavce. K argumentu vlády, že umělé oplodnění ne ve zkumavce se již po určitou dobu používá, neboť je snadno proveditelné a jeho zákaz by tudíž bylo těžké monitorovat, Soud uvádí, že otázka efektivity má menší váhu nežli otázka morálního a etického odsouzení společnosti. Uvážíme-li tyto relativně chabé argumenty oproti zájmům stěžovatelů, tedy početí dítěte, Soud shledal, že rozdíl v zacházení, ke kterému došlo, nebyl

*oprávněný. Soud závěrem shledal, šesti hlasy ku jednomu, že došlo k porušení článku 14 ve spojení s článkem 8.*¹²⁵

V případě *Ternovszky v. Hungary*¹²⁶ byl shledán neoprávněný zásah do soukromí při poskytování zdravotní péče nedostatečnou právní úpravou, neumožňující pacientkám domácí porod. Právo volby okolností, za nichž se stěžovatelka chtěla stát rodičem, bylo shledáno obsahem práva na soukromý život.

---

¹²⁵ shrnutí rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ze dne 1. 4. 2010, ve věci *S. H. and Others v. Austria* (stížnost č. 57813/00), dostupné z <http://sim.law.uu.nl/SIM/CaseLaw/hof.nsf/2422ec00f1ace923c1256681002b47f1/f631bf42dff7ccb4c12576f50039dfe0?OpenDocument>

¹²⁶ shrnutí rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ze dne 14. 12. 2010, ve věci *Ternovszky v. Hungary* (stížnost č. 67545/09), dostupná z <http://sim.law.uu.nl/SIM/CaseLaw/hof.nsf/2422ec00f1ace923c1256681002b47f1/30b9a2d7ebbbd8c4c12577f9004aa476?OpenDocument>

3.4.2.2 Neoprávněné zásahy do soukromí pacientů, „o nichž se jen mluví“

Za formy neoprávněných zásahů do soukromí pacientů lze pak dle mého bez dalšího považovat rovněž každodenní komunikační situace mezi zdravotníky a pacienty spočívající v nerespektování pacientů, co do braní ohledů na jejich stud, respektování jejich práva být stále považován za jedinečnou osobnost, nikoliv dalšího v řadě pacientů a s tím spojeném právu pacienta na ochranu informací identifikujících jej samotného a jeho zdravotní problémy před ostatními pacienty, případně jejich návštěvami, doprovodem apod.

Jedná se o typický nešvar zejména ambulantních vyšetření, kdy pacient před povolením vstupu k lékaři prochází mnohdy na veřejné chodbě podrobným „vyšetřením“ ze strany sestry. Známe asi všichni otázky: „Jak se jmenujete?“, „Jaký ročník, rodné číslo?“, „Co se Vám stalo?“

Rovněž pak modelová situace klasické nemocniční vizity, kdy při hrobovém tichu ze strany všech pacientů, vyvolaném pocitem vážnosti situace a úcty před seskupením lékařů a sester, kdy je postupně o každém z pacientů do ticha pokoje zdravotníky vyřčena diagnóza pacienta, případná úspěšnost zákroku spojená se standardním obnažením postiženého místa na těle pacienta, nemá s ohledy na stud pacienta a zachování jeho pocitu vážnosti a důstojnosti moc společného.

Z osobního pohledu mohu uvést, že jsem zažila i situaci, kdy při návštěvě svého příbuzného na lůžkovém oddělení neurologie byly v době návštěv části pacientům měněny sáčky s vyloučenou močí, a to samozřejmě za doprovodu konstatování zdravotních sester o spokojenosti, či nespokojenosti s obsahem daného sáčku včetně úvah nad důvody, proč se obsah sáčku nejeví optimální.

Paradoxem daného je, že ačkoliv se jedná o chování narušující práva pacienta nejčastější, pacienti se proti němu s výjimkou pár bojovníků de facto nebrání, nýbrž jej berou jako nutnou součást své role pacienta, těší se, až se jí zbaví a nanejvýš si tak postěžují svým blízkým v průběhu návštěv.

Dotazem učiněným v souvislosti se zpracováním této práce na Českou lékařskou komoru s žádostí o sdělení, zda evidují stížnosti pacientů na chování lékařů spočívající právě ve vztahu k těmto „nešvarům“, tj. k porušení soukromí pacientů, mi bylo stručně sděleno, že primárně takové informace ČLK nemůže podávat a dále pak, že statistika stížností na dané téma ani není vedena. Osobním dovětkem MUDr. Němečka, že tento sám dělal několik let

předsedu revizní komise OS ČLK ve velkém okrese a tam žádná taková stížnost nebyla zaznamenána.¹²⁷

Rovněž pak reakce na mé dotazy učiněné na namátkou vybraných 51 zdravotnických zařízení formou čtyř dotazů ve vztahu k evidenci a řešení stížností pacientů, případně soudních sporů, byla negativní.

Nutno zkonstatovat, že z oslovených 51 subjektů poskytlo informace pouze pět zdravotnických zařízení. Výsledek mého průzkumu tak s určitostí neodráží skutečný stav a z jeho výsledků nelze činit žádné závěry s výjimkou toho, že komunikace na dané téma není zdravotnickými zařízeními vítána.

Čtyři z reagujících zařízení potvrdili existenci vnitřní úpravy pro zajištění základních práv pacientů. Jedno zdravotnické zařízení (LEXUM) vnitřní směrnici nemá, nicméně při osobním pohovoru s Mgr. Danielem Šimáněm, právníkem a tajemníkem generálního ředitele (dále jen Mgr. Daniel Šimáně) jsem byla ujištěna, že ve vztahu k ochraně osobnostních práv pacientů jsou zaměstnanci průběžně proškolení.

Všech pět zařízení eviduje stížnosti pacientů, resp. má vytvořen systém pro jejich přijímání a vyřizování. Za rok 2009 a 2010 nebyla u tří reagujících subjektů podána žádná stížnost. Dle sdělení Mgr. Daniela Šimáněho dvakrát za dobu jeho přítomnosti ve zdravotnickém zařízení pacient žádal o rozmluvu s právníkem za účelem vysvětlení vstupního formuláře. Jedno z reagujících zdravotnických zařízení eviduje v roce 2009 stížnost na sestru pro únik informací ze zdravotní dokumentace. Stížnost byla shledána jako nedůvodná. Jedno z reagujících zdravotnických zařízení eviduje množství stížností, přičemž „*okruh problému, napadaný pacienti, jde od argumentace, že péče nebyla poskytována v souladu s dostupnými poznatky lékařské vědy, přes stížnosti na chování zdravotníků, až po provozní záležitosti (strava apod.)*.“ Ve většině případů se pak dle tohoto zařízení jedná o stížnosti neoprávněné.

Pouze vůči jednomu z reagujících zdravotnických zařízení byly v uplynulých třech letech uplatňovány pacienty nároky na ochranu osobnosti z titulu neoprávněného zásahu do soukromí. Nárůst pak lze vysledovat cca v posledních čtyřech letech.¹²⁸

---

¹²⁷ Příloha č. 1 – Text dotazu a odpovědi ČLK

¹²⁸ Příloha č. 2 - přehled dotázaných zdravotnických zařízení, položených otázek a přesné znění odpovědí reagujících zařízení

Úvahou nad výše uvedeným jsem došla k závěru, že akceptování daného stavu věci ze strany pacientů je logické, a to s ohledem na pomíjivost následků takovýchto neoprávněných zásahů do soukromí pacientů. Pocit nespokojenosti, studu a nedostatku zachování důstojnosti totiž odezní mnohdy již krátce po vzniku situace, která jej vyvolala. Úspěšnost léčby, úleva od bolestí, případně alespoň vidina uzdravení pacientům plně ony drobné nepříjemnosti spojené s poskytnutím zdravotní péče vykompenzují.

Na „lidské úrovni“ je takovýto stav věci pochopitelný, neboť je třeba si uvědomit, že drtivá většina těchto situací není vyvolaná úmyslem zdravotníků zasahovat do soukromí pacientů, ale vzniká v důsledku nastaveného systému jejich práce, kapacitních možností a samozřejmě také s ohledem na lidský faktor, kdy i do jejich přístupů k pacientům se promítají jejich vlastní pocity a emoce vzniklé v důsledku jejich pracovních a osobních životů.

Na úrovni neoddiskutovatelné potřeby chránit soukromí pacienta v co největším rozsahu s ohledem na charakter služeb poskytovaných v sektoru zdravotnictví je však dle mého na místě se o zachování soukromí pacientů i v těchto případech maximálně snažit a nebagatelizovat jej právě s odůvodněním pomíjivosti takovýchto neoprávněných zásahů. Cožpak není možné přijímat informace o osobních údajích od pacientů až na sesternách a čekárny ponechat opravdu pouze čekání? Nestačí k prvotní přípravě zdravotní dokumentace lékaři ze strany sestry s ohledem na identifikaci pacienta zdravotní kartička? Je opravdu nutné činit rozbor zdravotních problémů pacienta již na chodbě zdravotní sestrou?

Haškovcová H. k danému správně konstatuje „*Mezi tzv. malá témata patří určitě tzv. zdravotnická etika běžného dne, tedy vstřícné a ohleduplné chování, příjemné vystupování, dodržování povinné mlčenlivosti, respekt k právům i zvláštnostem pacienta, komunikace s jeho rodinou atd.*“¹²⁹ A připomíná v publikaci věnované zdravotním sestřím prastarou pravdu „*Dělej všechno tak, jak bys chtěla, aby bylo v podobné situaci činěno tobě!*“¹³⁰

---

¹²⁹ Haškovcová H., Manuálek o etice pro zdravotní sestry, Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví v Brně, 2000, s. 24, ISBN 80-7013-310-4

¹³⁰ Haškovcová H., Manuálek o etice pro zdravotní sestry, Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví v Brně, 2000, s. 44, ISBN 80-7013-310-4

Na druhou stranu je v souvislosti s touto oblastí ochrany soukromí pacientů nutno zkonstatovat, že v některých případech je také v moci samotných pacientů přispět ke zvýšení ochrany soukromí druhých pacientů, a to vzájemným respektem k právům druhých.¹³¹

---

¹³¹ Haškovcová H., Práva pacientů komentované vydání, Havířov: Nakladatelství Aleny Krtilové, 1996, s.48, ISBN80-902163-0-7 „Právo žádat soukromí je někdy těžké naplnit. Na ambulancích je zpravidla málo místa, mnozí pacienti tedy vzájemně si cizí lidé, se musí svlékat před sebou, nemocniční pokoje jsou často vícelůžkové a je běžné, že i základní hygienu musí pacient provádět v přítomnosti ostatních. Celková situace se postupně zlepšuje; tam, kde zatím nejsou reálné nákladné stavební úpravy, respektujme vzájemně především přirozený stud. Co to znamená? Pokud se ve vícelůžkovém pokoji personál snaží zajistit alespoň relativní soukromí například instalací barevných závěsů kolem lůžka, buďme vděční a nenárokujme více, než kolik je možné splnit. ....Otočme se nebo odejděme na chodbu, když vidíme, že spolupacient potřebuje chvilku intimního soukromí.“

4. Prostředky ochrany osobnosti

4.1 Mimosoudní řešení patientských sporů

4.1.1 Stížnosti

Pacientovi primárně velmi často v případech „drobných“ neoprávněných zásahů do jeho soukromí ze strany zdravotnického personálu jde na prvním místě o morální satisfakci na té nejnižší úrovni, a to čistě jenom o uznání pochybení a omluvu, případně o prosté neopakování závadného jednání. K nejčastějším pochybením ve vztahu k porušování práva na soukromí pacienta totiž většinou dochází totiž z důvodu stereotypních způsobů chování zdravotnického personálu, který považuje pacienty za osoby, které jsou „na jedné lodi“, tak co by jim mělo vadit nějaké sdělování osobních údajů a zdravotních informací před ostatními pacienty nebo jejich příbuznými. Rovněž pak otázka studu pacienta je opomíjena s ohledem na cíl poskytované zdravotnické služby, a to aby bylo pacientovi pomoheno.

Skutečnost, že dochází při poskytování zdravotní péče k takovýmto zásahům do ochrany soukromí pacientů, je ze strany pacientů vnímána jako smutný evergreen našeho zdravotnictví, v rámci něhož nemají pacienti potřebu řešit záležitost soudní cestou, ale a priori očekávají lidské pochopení a omluvu.

Ve vztahu k nápravě následků těchto neoprávněných zásahů do soukromí pacienta je tedy nejsnazším prostředkem omluva zdravotníka, případně zdravotnického zařízení. V drtivé většině případů pacientům pocit zadostiučinění vyvolaný vhodnou omluvou stačí. Z vlastní profesní zkušenosti jsem se však setkala i se situací, kdy včasná omluva a přiznání odpovědnosti ze strany zdravotnického zařízení nad způsobením závažné zdravotní újmy novorozenci by ze strany rodičů tohoto dítěte byly také považovány za dostatečnou kompenzaci způsobené újmy. Bohužel vážnoucí komunikace ze strany zdravotnického zařízení donutila rodiče bez ohledu na prvotní postoj k celé nešťastné záležitosti, tj. „že peníze jim zdraví jejich dítěte stejně nevrátí“, řešit záležitost soudní cestou spojenou pak již s požadavkem finančních nároků vůči zdravotnickému zařízení.

Zdravotnická zařízení a zdravotníci samotní však bohužel často odmítají uznat chybu na své straně s odkazem na charakter jejich poslání.

Způsobem, jak se mimosoudně pokusit vyřešit pochybení, pak je i za takové situace možnost podání stížnosti na chování konkrétního zdravotníka k vedoucímu zdravotnického

zařízení (např. ředitel nemocnice), zřizovateli zdravotnického zařízení (krajskému úřadu nebo v případě fakultních nemocnic a většiny psychiatrických léčeben ministerstvu zdravotnictví) nebo orgánu státní správy, který zdravotnické zařízení registroval (krajské úřady, Magistrát hlavního města Prahy – pokud se jedná o nestátní zařízení).

Stížnost k vedoucímu zdravotnického zařízení lze podat, pokud je pracovník, na kterého si pacient stěžuje, zaměstnancem daného zdravotnického zařízení. Vyřízení stížnosti se řídí správním řádem a stížnost by tak měla být vyřízena do 60 dnů.

Pokud by nebyl pacient spokojen s tím, jak byla vyřízena jeho stížnost adresovaná vedoucímu zdravotnického zařízení, může podat stížnost ke zřizovateli (obvykle je jím kraj či ministerstvo zdravotnictví) nebo orgánu, který zdravotnické zařízení registroval a stěžovat si na to, jakým způsobem byla jeho stížnost vyřízena. Pacient by měl být o vyřízení stížnosti opět vyrozuměn do 60 dnů.

Pro úplnost je vhodné uvést rovněž oprávnění zdravotních pojišťoven zabývat se v reakci na stížnost pacienta tím, zda zdravotnický pracovník pacientovi poskytl náležitou péči. Zdravotní pojišťovna se však může pochybením zabývat pouze, pokud má s příslušnou nemocnicí, klinikou či lékařem uzavřenu smlouvu. Podstata těchto stížností se však týká pouze samotné poskytnuté léčbě ve vztahu k jejímu průběhu a předepisování léku a zdravotních služeb, nikoliv chování zdravotníků.

Ve vztahu k námitkám vůči chování lékaře má pacient právo rovněž obrátit se se svou stížností na Českou lékařskou komoru.

Každý občan má možnost podávat bezplatně k orgánům České lékařské komory stížnosti na jednání lékařů, a to vždy, pokud se domnívá, že lékař postupoval neodborně nebo jednal neeticky. Stížnost může podat každý občan, tedy nikoliv pouze ten, kdo byl jednáním lékaře, proti němuž stížnost směřuje, dotčen. ČLK řeší stížnosti na jednání lékařů, kteří jsou jejími členy.

Stížnosti na etická pochybení lékařů, mezi něž beze sporu patří i zásahy do ochrany osobnostních práv pacientů, řeší etická komise České lékařské komory, která má 5 až 15 členů a jejími členy mohou být i osoby bez medicínského vzdělání, přičemž však z jedné třetiny ji musí tvořit lékaři.

Česká lékařská komora nemůže však řešit stížnosti na tzv. střední zdravotnický personál, nebo na nemocnici jako takovou, neboť může řešit pouze stížnosti na konkrétního lékaře – člena České lékařské komory.

Jak jsem již shora uvedla, dle sdělení České lékařské komory – ta stížnosti na chování lékařů ve vztahu k porušování práva na ochranu soukromí pacientů neneviduje.

4.1.2 Mediace

Při zvažování způsobů, jak dosáhnout mimosoudních řešení daných sporů i bez výše uvedených nástrojů stížností, je na místě zmínit otázku mediace.

„Mediace bývá definována jako proces, při němž jsou nezávislou a neutrální třetí osobou (mediátorem) sporné strany přivedeny k jednacímu stolu k asistovanému vyjednávání, při němž je prováděno neutrální posouzení situace a navržena konkrétní dohoda. Mediátor pomáhá analyzovat předmět sporu, řídí vyjednávání mezi stranami a dohlíží na dodržení předem stanoveného průběhu mediace. Mediátor není soudce a neprovádí důkazy, na jejichž základě by spor posuzoval. Jediným cílem a úspěšným výsledkem mediace je dohoda stran. Účelem mediace není posuzování viny a nevin, ani rozhodování, kdo má pravdu a kdo ne. Účelem je dát stranám možnost vysvětlit si svůj přístup ke sporu a objasnit si nedorozumění a zájmy jednotlivých účastníků.“¹³²

Mediaci tedy jakožto proces, v němž se třetí neutrální strana snaží napomoci účastníkům k dosažení konkrétní dohody o sporné věci, je dle mého názoru možno považovat za vhodný a kultivovaný proces mimosoudních řešení sporů z titulu porušení ochrany soukromí pacientů, a to i v nejdůležitějších podobách těchto zásahů. Vhodně zvolená osoba neutrálního mediátora, vyvažující nerovnost stran co do odborných zdravotnických znalostí, tak míry osobní zátěže s řešeným problémem, by svým nestranným způsobem zabránila mnohým zdlouhavým soudním sporům. Za současného stavu však roli mediátora plní v drtivé většině případů pouze právní zástupci účastníků, kteří si v prvních formálních dopisech sdělují vzájemně stanoviska k problému, a strana poškozená upozorní na své příští kroky spočívající v podání žaloby na ochranu osobnosti spolu s nárokem na náhradu nemajetkové újmy, nebude-li jejím finančním požadavkům vyhověno. Těmto mediátorům však chybí potřebná nestrannost, která zúčastněné strany svádí k nedůvěře v návrhy řešení předkládané stranou opačnou.

Zákonodárce sám oblast tohoto způsobu řešení sporů ve sféře zdravotnictví zatím ponechává mimo rámec svých priorit ve vztahu k legislativním úpravám při poskytování zdravotní péče.

---

¹³² Legislativní ochrana práv pacientů, Analýza vybraných témat zdravotnického práva, Liga lidských práv, str. 19, online, (cit. 17. 10. 2010) str. 19, dostupné z <http://www.llp.cz/cz/publikace/manualy-a-studie/legislativni-ochrana-prav-pacientu-analyza-vybranych-temat-zdravotnickeho-prava-p118>

Potřeba ochrany práv pacientů i na té nejnižší úrovni každodenního porušování jejich práv, s čímž je spojeno nalezení vhodného způsobu posílení pozice pacientů při jejich sporech v dané oblasti vůči zdravotnickým zařízením a zdravotníkům, zefektivnění a zrychlení řešení sporů ve snaze zabránit mnohaletým soudním řízením, je však dlouhodobě v hledáčku zájmu různých občanských aktivit.

Jako možný způsob řešení ze strany občanských sdružení je zhruba od roku 2000 diskutovaná možnost zákonného zřízení institutu patientského ombudsmana, který by roli mediátora ve sporech mezi pacienty a zdravotníky mohl svým způsobem plnit. Zatím poslední snaha občanských sdružení o legislativní posílení patientských práv cestou zřízení institutu patientského ombudsmana cestou promítnutí navrhované právní úpravy¹³³, ve vládním návrhu zákona o zdravotní péči z roku 2005, však nebyla akceptována, přičemž ani navrhované znění právní úpravy nebylo do textu zákona pojato (zákon samotný pak rovněž nebyl přijat). Rovněž tak v současném vládním návrhu zákona o poskytování zdravotních služeb není institut patientského ombudsmana zmíněn.

V roce 2008 došlo ke zřízení tohoto institutu občanským sdružení Svazu českých pacientů, pouze jakožto funkce čestné bez nároku na honorář. Daný stav je však možno označit za neudržitelný, neboť i přes sílu osobnosti dosud jmenovaných patientských ombudsmanů, nemají tito bez opory v zákonně reálné možnosti k trvalé, dlouhodobé práci a výsledkům. Z rozhovoru s prezidentem občanského sdružení Svaz pacientů¹³⁴ mi byla osvětlena myšlenka patientského ombudsmana, jakožto instituce nebo úřadu (zvažovány jsou obě varianty), jako místa, kde by se pacienti měli možnost poradit se o rozsahu jejich práv a zda konkrétně s jejich případem „jde něco dělat.“ Zvažovány jsou varianty centrálního patientského ombudsmana s „pobočkami“ v jednotlivých krajích. Mělo by se jednat o místo, které bude soustřeďovat odborníky, právníky pro komplexní službu občanům, pacientům, ale pouze ve smyslu poradenském. V žádném případě by takto nebylo zajišťováno zastoupení pacientů v soudních řízeních. Zvažováno je navázání úzké spolupráce s advokáty, kteří se problematice zdravotního práva věnují, a pacientům by byl na ně předán kontakt. Způsob a podmínky právního zastoupení by zůstaly zcela v režii vztahu advokát pacient (klient).

---

¹³³ návrh řešení patientského ombudsmana v ČR, online, (cit. 17.10.2010), dostupný z http://www.google.cz/#sclient=psyab&hl=cs&source=hp&q=pacientsk%C3%BD+ombudsman&pbx=1&oq=pacientsk%C3%BD+ombudsman&aq=f&aqi=g1&aql=1&gs_sm=e&gs_upl=172517479101824912411121101101012601202611.6.412110&bav=on.2,or.r_gc.r_pw.,cf.osb&fp=fb8f5162c8c93132&biw=1280&bih=929

¹³⁴ Luboš Olejář

Debaty nad účelností úřadu patientského ombudsmana veřejnost od počátku rozdělují do dvou skupin. Ve prospěch zastánců této instituce jednoznačně hovoří obecně známý fakt slabší pozice pacienta vůči zdravotnickému zařízení, jeho neodbornost a vyšší míra zranitelnosti. Logickým důsledkem těchto skutečností je pak podpora laické veřejnosti a občanských sdružení, případně politických stran stavějících na sociální politice takového ochránce práv pacientů.

Odpůrci naopak vyzdvihují ekonomickou náročnost zřízení těchto úřadů a vyjadřují i skepsi nad účelností patientského ombudsmana, kdy dopad jeho činnosti je možno vždy očekávat pouze v úrovni morální, silně závislé na osobnosti daného ombudsmana, který by sám o sobě neměl žádné pravomoci ve smyslu zjednání nápravy a udílení sankcí.

Při svém osobním rozhodování, na kterou stranu bych se v dané otázce připojila, jsem navzdory zaměření této práce došla k závěru negativnímu vůči institutu patientského ombudsmana. Aniž bych snižovala váhu osobností ombudsmanů jakožto veřejných ochránců práv, bez ohledu na oblast jejich zaměření, domnívám se, že k posílení ochrany práv pacientů zřízení ombudsmana ryze pro oblast zdravotnictví nemůže přispět, neboť by se zjednodušeně řečeno jednalo pouze o další osobu, která by vyjádřila svůj názor na porušení práva pacienta, nicméně bez kvalifikované možnosti dosažení účinné nápravy. Nadto jsem toho názoru, že „vypichování“ citlivých oblastí, v nichž bude zvyšován dohled nad dodržováním práv formou zřizování institucí ombudsmanů, by se mohlo stát nešvarem naší legislativy, a to vskutku ekonomicky zatěžujícím bez tomu úměrných efektivních výsledků.

Za situace, kdy pacienti mohou řešit svou nespokojenost s poskytnutou zdravotní péčí a chováním zdravotníků formou výše uvedených stížností, by dle mého názoru legislativní zřízení dalšího úřadu, na něž by se pacienti mohli obracet se svými stížnostmi, bylo tedy nedůvodným bujením administrativního aparátu.

Legislativní pojetí úpravy mediace čistě ve vztahu k oblasti zdravotnictví v podobě úpravy institutu mediátora, resp. patientského ombudsmana, mi však obecně z pohledu práva nepřijde důvodným, konstruktivním a systematickým krokem, neboť při existenci všech výše uvedených možností podání stížností a existenci subjektů zabývajících se profesně mediací v jakékoliv oblasti, jsou tyto při vůli stran vyřešit záležitost mimosoudně dostatečné a legislativní navyšování počtu subjektů, kam by se pacient mohl ještě zkusit pro pomoc obrátit, zbytečné.

Jinou otázkou dle mého soudu je úprava mediace obecně, ať už by byla poskytována účastníky zvolenými soukromými subjekty nebo profesionálními mediátory, s tím, že by její využití bylo podmínkou pro případné soudní spory v oblasti zdravotnictví, a to ať už z titulu náhrady škody, nebo z titulu ochrany osobnosti. Domnívám, že by legislativní zásah nemusel být nikterak náročný co do obsahu a následné ekonomické realizace, neboť by v daném případě byla pouze stanovena pravidla pro volbu mediátora nebo mediátorů spolu s časovými intencemi pro tento krok, místo pro konání mediačního procesu, povinnost jeho písemného zaznamenávání a samozřejmě stanovení promlčecích lhůt po dobu mediačního řízení. Negativní výstup z mediačního procesu, resp. neúspěch mediace, by pak nebyl pouze na prázdno vyznělou zbytečnou snahou a ztrátou času, ale právě ze záznamu mediačního procesu by při následné žalobě mohl soud snáze a rychleji rozklíčovat stanoviska stran a důvody pro jejich odlišné postoje. V případě žalob na ochranu osobnosti z titulu neoprávněného zásahu do soukromí spojených s nárokem na náhradu nemateriální újmy v penězích (v současnosti narůstající trend), by pak při současné právní úpravě, kdy výše nároku záleží na zvážení soudu, mohl soud opět blíže poznat důvody vedoucí žalobce ke stanovení výše jejich nároku a případné nabídky protistrany tak, aby lidsky řečeno nárok sloužil opravdu pouze ke zmírnění újmy, nikoliv k výdělku na „neštěstí“.

V reakci na výše uvedené možná někoho napadne: „A proč mediaci předcházející soudnímu procesu, když všechna stanoviska si může zjistit soud sám už v průběhu procesu?“ Aniž bych jakkoliv polemizovala s reálným základem této otázky, domnívám se, že proces mediace by byl vhodný proto, že se jedná o méně formální setkání stran, v němž nejde o nalezení pravdy ve smyslu tvrzení jedné ze stran, ale v němž jde o nalezení cesty dohody a kompromisu, přičemž forma tohoto procesu není svázána pravidly soudního jednání, neexistuje v ní žádná koncentrace řízení, nejde o žádné náklady řízení a v důsledku toho mohou strany snáze a v mnohem širším rozsahu prezentovat „to své“ a najít způsob dohody, k čemuž při soudních jednáních nebývá dán už takový prostor.

Rozvoj mimosoudních řešení sporů je průběžně podporován také na úrovni Evropské unie, která již v roce 2004 vydala kodex chování mediátora. Následně byla přijata zelená kniha o alternativním řešení sporů a v roce 2008 pak byla schválena směrnice o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech¹³⁵, vztahující se na přeshraniční spory

---

¹³⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 21. 5. 2008, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech, č. 2008/52/EC, dostupná z <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:136:0003:0008:CS:PDF>

ve věcech obchodních a občanských s výjimkou sporů, o kterých nemohou strany s výjimkou rozhodného práva rozhodnout sami.

Oproti mému výše nastíněnému názoru, že i negativní výsledek mediace by měl být považován ve věcech sporů v oblasti zdravotnictví za výsledek a mělo by se s ním dále pracovat z důvodů výše uvedených, čl. 7 směrnice považuje obecně proces mediace za natolik důvěrný, že jeho obsah lze prezentovat pouze ve směrnici stanovených případech, nestanoví-li si členský stát podmínky přísnější.

„Vzhledem k tomu, že mediace má probíhat způsobem dodržujícím důvěrnost, zajistí členské státy, aby mediátoři ani osoby zúčastněné na správě mediačního řízení nebyli nuceni předkládat důkazy v občanských a obchodních soudních řízeních nebo v rozhodčích řízeních ohledně informací vyplývajících z mediace nebo souvisejících s mediačním řízením, pokud se strany nedohodnou jinak, a to s výjimkou případů, kdy:

a) je to nutné z naléhavých důvodů veřejného pořádku dotčeného členského státu, zejména vyžaduje-li to zabezpečení ochrany nejlepších zájmů dětí nebo zabránění újmě na tělesné nebo duševní integritě člověka, nebo

b) je zpřístupnění obsahu dohody vyplývající z mediace nutné k provedení nebo výkonu dané dohody.

*Žádné ustanovení odstavce 1 členským státům nebrání v tom, aby na ochranu důvěrnosti mediace stanovily přísnější opatření.*¹³⁶

S ohledem na skutečnost, že užití mediace z velké většiny ztroskotává právě na pocitech sporných stran ze ztráty času a energie, pokud se v rámci mediačního procesu nedohodnou, se já osobně nadále domnívám, že výstup z mediačního procesu by měl být procesně upotřebitelný pro soudní řízení, a to ne jako důkaz jedné ze stran, ale jako „obraz“ stanovisek a postojů, z nichž si může rozhodující soud posoudit předmět sporu také z jiného hlediska, a to hlediska lidského a morálního, což dle mého soudu v případech žalob na ochranu osobnosti ve zdravotnictví v rámci ochrany soukromí pacientů je záležitostí více než žádoucí. Otázku důvěrnosti procesu mediací samozřejmě svým postojem neopomím, nicméně jsem toho názoru, že ji také není na místě přeceňovat. Otázku důvěrnosti mediačního

---

¹³⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 21. 5. 2008, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech, č. 2008/52/EC, čl. 7, dostupná z <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:136:0003:0008:CS:PDF>

procesu zcela chápu a považuji za nutnou pouze ve vztahu k osobě mediátora, tak aby tento byl ze zákona vázán povinností mlčenlivosti o skutečnostech, o nichž se v průběhu mediačního procesu dozvěděl. Jinak je mediace dle mého soudu přece jen to samé, co si za současné právní úpravy mohou vyřikávat sporné strany v rámci prostoru daného soudem k mimosoudnímu řešení sporu před zahájení jednání, případně v rámci něho, o čemž se pořizuje protokol a důvěra těchto informací je tak tedy také do určité míry snížena. Domnívám se, že zahálení mediace pod roušku tajemství, o které se ve výsledku pouze zkonstatuje, že „nevyšla“, je silně demotivující proces obecně pro sporné strany, natož pak pro pacienty v rámci jejich sporů proti zdravotnickým zařízením a lékařům.

Můj shora uvedený návrh učinit z mediace jakýsi povinný předstupeň žaloby na ochranu osobnosti není pak dle mého soudu v rozporu s tradičním pojetím a chápáním mediace jakožto procesu zcela dobrovolného, prezentovaného tak i ve výše uvedené směrnici, neboť samotná směrnice s vnitrostátním právem stanovenou povinností využití mediace před zahájením soudního řízení respektuje a s touto počítá.

„Touto směrnicí nejsou dotčeny vnitrostátní právní předpisy, podle nichž je využití mediace povinné nebo je předmětem pobídek nebo sankcí, ať už před zahájením soudního řízení, nebo po jeho zahájení, za předpokladu, že tyto právní předpisy nebrání stranám sporu ve výkonu jejich práva na přístup k soudnictví.“¹³⁷

Bez ohledu na výše uvedené je faktem, že Česká republika v současné době nemá obecnou právní úpravu mediačního procesu v netrestních věcech, přičemž implementační lhůta dle výše uvedené směrnice členským státům uplyne 21. května 2011 a mnoho času tedy již nezbývá. Z uvedeného je tedy zřejmé, že v polovině roku 2011 nejpozději právní úprava mediace v netrestních věcech bude, nicméně její výsledná podoba je zatím otázkou. Zapracování povinnosti mediačního procesu do sporů v oblasti zdravotnictví, zejména do sporů v oblasti ochrany osobnosti pacientů, je dle mého soudu s ohledem na citlivost těchto sporů a formálnost soudních řízení možným způsobem, jak tyto řešit efektivněji a rychleji, což by nepochybně bylo ku prospěchu věci.

---

¹³⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 21. 5. 2008, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech, č. 2008/52/EC, čl. 2 odst. 2, dostupná z <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?ur=i=OJ:L:2008:136:0003:0008:CS:PDF>

4.1.3 Ochrana pokojného stavu a svépomoc

Zvláštní prostředek občanskoprávní ochrany zakotvený v § 5 občanského zákoníku poskytuje ochranu pokojného stavu, nikoliv přímo právu fyzické osoby.

„Došlo-li ke zřejmému zásahu do pokojného stavu, lze se domáhat ochrany u příslušného orgánu státní správy. Ten může předběžně zásah zakázat nebo uložit, aby byl obnoven předešlý stav. Tím není dotčeno právo domáhat se ochrany u soudu.“¹³⁸

Vzhledem k tomu, že předmětnou ochranu poskytovanou správním orgánem je nutno posuzovat jako ochranu směřující k okamžitému zásahu a svým způsobem provizorní, kdy rozhodnutí správního orgánu je předběžným, neboť neprohlašuje právní stav, ani jej nevytváří nebo dokonce nemění a rozhodnutí správního orgánu nezakládá překážku věci pravomocně rozsouzené, nebude asi tento prostředek ochrany svým charakterem a účelem pro ochranu subjektivních práv pacientů na zachování soukromí prostředkem vhodným a v praxi často využívaným. I když zajištění obecné ochrany soukromí ve smyslu teritoriálním si lze prostřednictvím tohoto způsobu ochrany představit. Ve vztahu k ochraně soukromí v oblasti zdravotnictví z pohledu personalistického se však tento způsob ochrany soukromí jeví jako nepoužitelný.

Rovněž pak zajištění ochrany svépomocí není zřejmě reálným způsobem ochrany před neoprávněnými zásahy do osobnostních práv, a to jak obecně, tak zejména ve vztahu k ochraně soukromí pacientů při poskytování zdravotní péče, byť občanský zákoník tento způsob jako výjimku ze státního monopolu poskytování právní ochrany ve stanovených způsobech umožňuje.

„Jestliže hrozí neoprávněný zásah do práva bezprostředně, může ten, kdo je takto ohrožen, přiměřeným způsobem zásah odvrátit sám.“¹³⁹

---

¹³⁸ zákon č. 40/1964, občanský zákoník, v platném znění, § 5, zdroj Aspi

¹³⁹ zákon č. 40/1964, občanský zákoník, v platném znění, § 6, zdroj Aspi

4.2 Soudní řešení sporů

Vzrůstající uvědomění pacientů o jejich právech a zájem na kontrole zdravotní péče vede v současnosti k nárůstu soudních sporů vedených proti zdravotnickým zařízením a lékařům. Pacientovi mnohdy v případě podání žalob ani nejde v první řadě o vysoké odškodnění, ale má zlost, chce se domoci omluvy a ujištění, že se něco podobného nebude opakovat. Pacienti se dnes již nebojí svá práva uplatňovat soudní cestou, zejména když, zjednodušeně řečeno, mimosoudní způsoby řešení selhaly, případně k nim nebyl z jedné či druhé strany ani dán podnět nebo tento byl zdravotnickým zařízením ignorován.

Listina základních práv a svobod stanovuje ve svém článku 36 odst. 1 právo každého se stanoveným postupem domáhat svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech i u jiného orgánu.

Všeobecné ustanovení § 4 občanského zákoníku o ochraně subjektivních práv praví, že *„proti tomu, kdo právo ohrozí nebo poruší, lze se domáhat ochrany u orgánu, který je k tomu povolán. Není-li v zákoně stanoveno něco jiného, je tímto orgánem soud.“*

Doplňkem citovaného ustanovení občanského zákoníku je pak ustanovení § 3 občanského soudního řádu, v němž je uvedeno, že *„každý má právo domáhat se u soudu ochrany práva, které bylo ohroženo nebo porušeno.“*

Základním způsobem poskytnutí ochrany subjektivním právům je tedy rozhodnutí soudu, přičemž stát vychází ze své monopolní pozice při poskytování právní ochrany.

Zatímco v minulosti se častěji jednalo o porušení povinnosti poskytovat zdravotní péči tzv. lege artis (tzn. v souladu s dostupnými poznatky lékařské vědy), čímž docházelo k aktivaci ochrany zejména ve vztahu k veřejnoprávní odpovědnosti zdravotnického personálu (např. trestné činy ublížení na zdraví, neoprávněné nakládání s osobními údaji, nedovolené přerušování těhotenství, omezování osobní svobody, zbavení osobní svobody apod.), se vzrůstajícím uvědoměním si hodnoty osobnostních práv pacientů čím dál tím častěji dochází ke vznášení nároků na náhradu škody na zdraví nebo na převzetí odpovědnosti zdravotnického personálu v důsledku porušení osobnostních práv pacientů.

Občanskoprávní neboli civilní odpovědnost při poskytování zdravotní péče je tedy v současné době uplatňována pacienty, resp. jejich právními zástupci, ve dvou typech řízení.

Zdravotnická zařízení čelí jednak žalobám na náhradu škody, jednak žalobám na ochranu osobnosti mnohdy spojenými s uplatňováním nároku na náhradu nemajetkové újmy v penězích.

V daných případech se pak jedná o mnohdy na posouzení značně složité a zdlouhavé soudní spory, v nichž jsou v konfliktu dvě velmi citlivé skupiny práv a povinností, a to práv pacientů s povinnostmi zdravotníků, jejichž cílem a posláním je udělat vše pro zdraví pacienta a ne být poloprávníkem, který veškeré své postupy nejprve zkonfrontuje s literou zákona.

„...Podle soudce pražského městského soudu Martina Valehracha začaly žaloby pacientů na ochranu osobnosti přicházet zhruba před sedmi lety. Postupně se staly běžnou součástí soudní praxe. Je na soudci určit, jestli má za poškození osobních práv pacient dostat finanční odškodnění. ‚Když nedojde k žádnému poškození zdraví, těžko lze říct, že by to mělo takovou intenzitu, že by nepostačovala omluva...‘

Pacienti se zkrátka víc bijí za svá práva o sobě informovaně rozhodovat. V našem zdravotnictví je to proti historii velká změna.

Podle Těšinové je hlavním důvodem Úmluva o lidských právech a biomedicině, kterou jsme přijali v roce 2001. Ta podle ní jasně znamená, že je dnes důležitější právo pacienta o sobě rozhodovat než záchrana jeho zdraví a života.

To ale zčásti zpochybňuje soudce pražského městského soudu Martin Valehrach. ‚Jsou to záležitosti velmi náročné na posouzení,‘ říká. Stále platí, že lékaři mají povinnost dělat vše pro to, aby pacienta vyléčili. Rozhodnout, když jsou dvě práva a povinnosti v rozporu, je vždy náročné. ‚Pokud porušili některé z práv pacienta, ale jejich snaha byla vedena tím, pomoci člověku, aby se uzdravil, je tu konkurence dvou práv a povinností...‘

Problém je, že na mezinárodní úmluvu zatím plně nezareagovaly naše zákony. Potíže s tím mají i samotní lékaři. Podle Úmluvy o lidských právech a biomedicině mají například ctít dříve vyslovené přání pacienta. Tedy například to, pokud pacient, který není při vědomí, už dříve uvedl, že nechce být udržován na přístrojích.

*Jenže dodnes není v české legislativě jasně popsáno, jak má takové dříve vyslovené přání vypadat. Jestli například musí být písemné a notářsky ověřené. Lékař tak nemá úplnou jistotu, jestli udělá dobře, když pacientovo dříve vyslovené přání bude respektovat.*¹⁴⁰

---

¹⁴⁰ Čabanová A., Kolina J., Pacienti se bijí za právo na ochranu osobnosti, online, poslední revize 7. 3. 2010, (cit. 13. 10. 2010), dostupné z www.tribune.cz/clanek/16827

4.2.1 Žaloba na ochranu osobnosti

Těžiště ochrany soukromí pacienta je upraveno právními normami soukromého práva, a to především občanským zákoníkem v rámci úpravy § 11 až § 16, který právo každého na ochranu jeho osobnosti, včetně dílčího práva na soukromí, zakotvuje.

V souladu s platnou právní úpravou § 13 občanského zákoníku má fyzická osoba v případě neoprávněného zásahu do svého práva na ochranu osobnosti, potažmo soukromí, právo domáhat se, aby bylo od neoprávněných zásahů upuštěno, odstraněny následky těchto zásahů a aby jí bylo dáno přiměřené zadostiučinění. V případě, že byla značnou měrou snížena důstojnost a vážnost fyzické osoby ve společnosti, má fyzická osoba též právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích.

Předpokladem použití tzv. negatorní žaloby je, že neoprávněný zásah trvá nebo lze vzhledem k okolnostem reálně předpokládat jeho pokračování. S ohledem na charakter neoprávněných zásahů do osobnostních práv pacientů si lze využití tohoto typu žaloby představit například ve vztahu k neoprávněnému nakládání s osobními údaji pacienta ve smyslu jejich zveřejnění. Samotné uznání neoprávněnosti daného zásahu, resp. uložení povinnosti žalované straně ukončit neoprávněný zásah a odstranit konkrétní následky tohoto zásahu, bude pak dle mého soudu mít samo o sobě ve většině případů dostatečný satisfakční efekt a soud nebude přistupovat k přiznání náhrady nemateriální újmy v penězích. Samozřejmě nelze vyloučit v rámci uplatnění této žaloby požadavek a rovněž i přiznání přiměřeného zadostiučinění, například ve formě omluvy.

Částečně pak lze při totožném základu případu uvažovat i o žalobách na odstranění trvajících následků tzv. restitučních žalob, a to ve vztahu k takovým neoprávněným zásahům ve vztahu k osobním údajům pacienta, které již skončily, ale zanechaly újmu v pacientově osobnostní sféře. Podobně jako výše uvedené případy si za současné praxe justice spíše myslím, že uznání neoprávněnosti daného zásahu, resp. uložení povinnosti žalované straně odstranit konkrétní následky tohoto zásahu, bude opět posuzováno jako dostatečná satisfakce. Možným přiměřeným zadostiučiněním by pak rovněž mohla být shledána i omluva.

V poslední řadě, nikoliv však v praxi, se poškození pacienti nebo jejich příbuzní mohou žalobou na ochranu své osobnosti potažmo soukromí domáhat samostatně nebo s výše uvedenými druhy žalob přiměřeného zadostiučinění tzv. satisfakční žalobou. Zákon pak rovněž nebrání požadovat touto žalobou přímo a pouze náhradu nemateriální újmy

v penězích. Demonstrativní výčet důvodů, pro něž může soud přistoupit k přiznání náhrady nemajetkové újmy v penězích, je stanoven občanským zákoníkem a jsou jimi skutečnosti spočívající ve snížení důstojnosti a vážnost fyzické osoby ve společnosti ve značné míře. Nicméně soud je oprávněn přistoupit k přiznání takovéto náhrady vždy v případech, kdy intenzitu zásahu, jeho trvání, veřejný negativní ohlas a celé jeho okolnosti shledá ze strany poškozeného za oprávněně pocíťované jako hlubokou újmu na jeho osobnostních právech.

V případě shledání neoprávněného zásahu do soukromí, ať již pacienta, nebo osob jemu blízkých, je na zvážení soudu, zda zákonný prostředek ochrany zvolený žalobcem v petitu jeho žaloby je vhodným a zajišťujícím dostatečnou a důstojnou satisfakci poškozeného. Kritéria pro zvážení vhodné formy zadostiučinění se postupně formují sjednocující judikaturou Nejvyššího soudu České republiky, jejichž základem je zvažování celkové povahy případu se zohledněním konkrétností a specifik daného případu.

„3. Pokud může být nemajetková újma vzniklá na osobnosti fyzické osoby zmírněna některou z forem zadostiučinění, je třeba zvolit takovou jeho formu, která je podle okolností každého konkrétního případu přiměřená a postačující k relativní sanaci nemajetkové újmy vzniklé neoprávněným zásahem, a která tak současně bude i účinná. Soud při úvaze o přiměřenosti požadované satisfakce musí především vyjít jak z celkové povahy, tak i z jednotlivých okolností konkrétního případu (musí přihlídnout např. k intenzitě, povaze a způsobu neoprávněného zásahu, k charakteru a rozsahu zasažené hodnoty osobnosti, k trvání i šíři vzniklé nemajetkové újmy apod.).

4. Určení výše nároku na přisouzení náhrady nemajetkové újmy v penězích lze v zásadě zjišťovat značně obtížně. Vesměs se proto uplatní postup podle ustanovení § 136 o. s. ř., kdy soud tuto výši určí podle své úvahy. I ta však podléhá hodnocení. Základem posouzení podle zmíněného ustanovení je proto zjištění takových skutečností, které soudu umožní založit úvahu na určitém kvantitativním posouzení základních souvislostí daného případu.

5. Jak morální zadostiučinění, tak i zadostiučinění v penězích sledují stejný cíl, tj. přiměřeně s ohledem na všechny okolnosti konkrétního případu, optimálně, a tím účinně vyvážit a zmírnit nepříznivý následek neoprávněného zásahu, tj. nemajetkovou újmu vzniklou na osobnosti fyzické osoby. Z uvedeného vyplývá, že i při určení výše relativní satisfakce musí být přihlíženo k prvořadě satisfakční funkci přiznávané peněžité částky, kterou je sledováno

*zajistit odpovídající vyvážení a zmírnění nemajetkové újmy vzniklé na osobnosti postižené fyzické osoby.*¹⁴¹

Jak výše v této práci nastíněno z citací skutečných příběhů, v případě soudních sporů na základě žalob proti neoprávněnému zásahu do práva na ochranu soukromí při poskytování zdravotní péče, se ve většině případů jedná již o ty nejzávažnější zásahy spojené s újmou na zdraví nebo smrtí a žalobci se tak standardně domáhají právě již jen náhrady nemateriální újmy v penězích. Oprávněnost takového postupu je soudní praxí již standardně akceptována, neboť je obecně přijímán názor, že zásah do života a zdraví potažmo pak práva na soukromí a rodinný život v důsledku zachování a rozvíjení rodinných vazeb je zásahem natolik citelným, že jej zejména vzhledem k následkům nelze satisfikovat jiným zákonným možným způsobem než náhradou nemateriální újmy v penězích.

Pro určení výše náhrady nemajetkové újmy soudem zákon nestanovuje žádné hranice, pouze zákonnými kritérii ustanovení §13 odst. 3 občanského zákoníku, spočívajícími v závažnosti vzniklé nemajetkové újmy a okolnostech, za kterých k neoprávněnému zásahu došlo, usměrňuje a ohraničuje úvahy soudu vedoucí k výsledné částce.

Podle současné soudní praxe jsou pak posuzovány nejen okolnosti zásahu na straně původce zásahu, ale rovněž i na straně postižené osoby, tj. existuje-li podíl postižené osoby spočívající v jejím vlastním konání nebo vědomém nekonání na vzniku negativního následku v podobě neoprávněného zásahu potažmo jeho následků. Míra a pohnutky případného podílu na vzniku neoprávněného zásahu pak mají rovněž vliv na úvahu soudu o formě morálního zadostiučinění a rovněž pak na výši přiznané náhrady nemajetkové újmy v penězích.

Z mediálně známého případu záměny novorozenců v nemocnici v Třebíči je možno rovněž vypořádat další směr úvah soudu při posuzování výše materiální satisfakce za neoprávněný zásah, a to zda si již osoba poškozená sama svým jednáním jinou formou na úkor původce zásahu nezajistila satisfakci.

„Rozdíl v částkách přiznaných rodičům byly odůvodněny jednak individuálním rozsahem vzniklé nemajetkové újmy u jednotlivých žalobců, jednak specifiky danými u žalobců Libora Broži a Jaroslavy Trojanové. Byla konstatována spoluodpovědnost obou žalobců za pozdní odhalení záměny a za setrvání protiprávního stavu rozdělení rodin, nikoli však od

---

¹⁴¹ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 9. 2008, sp. zn. 30 Cdo 535/2007, obdobně pak např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2009, sp. zn. 30 Cdo 4577/2007, dostupné z www.n soud.cz

počátku (zde byla dána výlučná odpovědnost žalované nemocnice), ale toliko za období od dubna 2007 do září 2007. V něm žalobci Broža a Trojanová nedokázali adekvátně řešit vlastní existující a důvodné podezření, že k záměně dětí došlo, a neučinili žádná přiměřená opatření, která by k bezodkladnému vyjasnění situace vedla (s využitím orgánů státu či svépomocí). K odhalení záměny tak došlo až na základě znaleckého posudku vypracovaného v září 2007 (analýza DNA) v rámci řízení na popření otcovství na základě žaloby, kterou Libor Broža v dubnu 2007 proti partnerce a dítěti podal s prokázaným motivem, aby ‚nemusel platit na cizí dítě‘. U žalobců Broži a Trojanové byl zohledněn i opakovaný ‚prodej traumatu‘ médiím v České republice i v zahraničí, který soud vedl k závěru o částečném zajištění satisfakce svépomocí (zpeněžením újmy).“¹⁴²

Obecnost kritéria pro určení výše náhrady nemajetkové újmy, včetně jeho výše uvedeného soudního rozšiřování, je v případě žalob na ochranu osobnosti na místě, neboť jen tak je skutečně dána soudu možnost zohlednit veškeré okolnosti případu neoprávněného zásahu. Logicky pak rovněž zákonná bezlimitnost možné výše požadované náhrady nemateriální újmy v penězích na tuto obecnost navazuje. Při uplatnění tohoto nároku u soudu však mohou vznikat problémy, jež lze považovat za „nefér“ vůči straně žalující.

V souladu s § 79 odst. 1 občanského soudního řádu musí návrh na zahájení řízení obsahovat mimo jiné též vylíčení rozhodujících skutečností, označení důkazů, jichž se navrhovatel dovolává, a musí z něho být patrné, čeho se navrhovatel domáhá. Rozhodujícími skutečnostmi je v takovémto případě třeba rozumět údaje, které jsou zcela nutné k tomu, aby bylo jasné, o čem a na jakém základě má soud rozhodnout.

Závislost osoby poškozené neoprávněným zásahem na de facto volné úvaze soudu o výši přiznané náhrady nemajetkové újmy v penězích, spolu s faktem, že v případě podané žaloby musí být již z žalobního návrhu jednoznačně patrné, jakou konkrétní výši peněžitého zadostiučinění žalobce požaduje, přičemž tato je pak maximem, které může soud přiznat, staví poškozené do nezávidění hodné role, spočívající v ohodnocení vlastní nemateriální újmy bez možnosti relevantního jednoznačného zákonného „vodítka“.

Při tlaku společnosti na uvědomění si hodnoty lidské osobnosti, citů a vztahů s podporou mediálně prezentovaných zahraničních kauz, v nichž poškození vysoudili

---

¹⁴² Tisková zpráva Krajského soudu v Brně, dostupná z <http://portal.justice.cz/justice2/soud/soud.aspx?o=16&j=26&k=312&d=298918>

mnohem vyšší částky, než přiznávají české soudy, se však poškození v současnosti ocitají v legislativní pasti, když nedílným negativním důsledkem žalobou určené výše žalované jistiny je pak také výše soudního poplatku¹⁴³ a riziko placení náhrady nákladů¹⁴⁴ řízení v případě neúspěchu ve sporu.

Citací z odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu České republiky s. zn. 30 Co 5188/2007 ze dne 21. 12. 2009 jeden příklad za všechny:

„Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 8. ledna 2004, č. j. 23 C 62/2002-94, uložil žalované povinnost zaplatit žalobci a) částku 500.000,- Kč a žalobkyním b) a c) každé po 300.000,- Kč (výrok I.) a zamítl žalobu na zaplacení dalších 500.000,- Kč žalobci a) a 200.000,- Kč každé žalobkyni b) a c) (výrok II.). Současně uložil žalované nahradit žalobcům náklady řízení ve výši 15.000,- Kč (výrok III.) a zaplatit státu náklady řízení ve výši 29.400,- Kč a soudní poplatek 44.000,- Kč (výrok IV.). Soud prvního stupně vycházel ze závěru, že žalovaná (prostřednictvím své zaměstnankyně MUDr. V. B.) neprovedla dne 15. 2. 2001 ‚základní fyzikální vyšetření‘ pacientky K. J., nesprávně vyhodnotila její zdravotní stav a v důsledku toho poskytla pacientce neadekvátní léčbu, a tím zavinila její smrt dne 16. 2. 2001. Za toto jednání byla MUDr. V. B. pravomocně odsouzena trestním příkazem Okresního soudu v Ostravě ze dne 5. 12. 2001, sp. zn. 13 T 168/2001. Žalovaná tak hluboce a nereparovatelně zasáhla do osobnostních práv žalobců na soukromí a rodinný život chráněný ustanovením § 11 občanského zákoníku. Vzhledem k neodčinitelným následkům tohoto zásahu shledal soud prvního stupně morální zadostiučinění za nedostatečné a přiznal podle ustanovení § 13 odst. 2 občanského zákoníku žalobcům náhradu nemajetkové újmy v penězích ve shora uvedené výši.

K odvolání žalobců i žalované Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 29. března 2005, č. j. 1 Co 64/2004-129, rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Uložil mu doplnit dokazování ohledně dosud nezjištěných okolností, jež by se mohly spolupodílet na smrti pacientky a které by mohly snížit odpovědnost žalované.

Po následujícím řízení Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 15. prosince 2005, č. j. 23 C 62/2002-167, zamítl žalobu, aby žalovaná byla povinna zaplatit žalobci a) 1.000.000,-

---

¹⁴³ za návrh na zahájení řízení s návrhem na náhradu nemajetkové újmy v penězích do částky 200.000,- Kč včetně činní soudní poplatek 2.000,- Kč, nad 200.000,- Kč činní soudní poplatek 1% z žalované částky; položka 3 sazebníku poplatků zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích v platném znění, zdroj Aspi

¹⁴⁴ částka 25.000,- Kč je-li ve sporu požadovaná náhrada újmy, v ostatních případech 15.000,- Kč; § 6 vyhlášky 484/2000Sb., „advokátní tarif“, zdroj Aspi

Kč a žalobkyním b) a c) každé 500.000,- Kč (výrok I.). Současně rozhodl, že žádný z účastníků a stát nemají právo na náhradu nákladů řízení (výroky II. a III.).

K odvolání žalobců Vrchní soud v Olomouci rozsudkem ze dne 31. ledna 2007, č. j. 1 Co 88/2006-205, rozsudek soudu prvního stupně v odstavci I. výroku změnil tak, že žalované uložil povinnost zaplatit žalobcům a), b) a c) každému částku 240.000,- Kč ve lhůtě do tří dnů od právní moci rozsudku. Ve zbývající napadené části odstavce I. výroku o zamítnutí žaloby vůči žalobci a) ve výši 760.000,- Kč, žalobkyni b) ve výši 260.000,- Kč a žalobkyni c) ve výši 260.000,- Kč rozsudek soudu prvního stupně potvrdil (výrok I.). Žalovanou zavázal nahradit žalobcům a), b) a c) každému náklady řízení před soudem prvního stupně ve výši 17.500,- Kč (výrok II.) a náklady odvolacího řízení (výrok IV.) ve výši 5.683,- Kč a zaplatit státu náklady řízení ve výši 33.980,- Kč a soudní poplatek ve výši 72.800,- Kč (výrok III.)...“

Pro úplnost zbývá ještě dodat, že s rozhodnutím odvolacího soudu se na základě žalobci podaného dovolání ztotožnil také dovolací soud.

Z výše uvedeného soudního rozhodnutí je myslím si velmi hezky poznat, jak vratká je žalobní pozice poškozených domáhajících se náhrady nemateriální újmy v penězích z titulu zásahu do jejich soukromí v oblasti zdravotnictví.

Z počátku sporu, tedy při vznesení nároku, ať již rovnou žalobou, nebo nějakou výzvou vůči škůdci, je výše nároku postavena na subjektivních laických pocitech poškozeného, který si důsledky těchto nese již po celé řízení, a to jak ve formě soudního poplatku, tak rizika náhrady nákladů řízení.

Právnicka, tím více advokáta, jistě hned napadne způsob řešení, a to formou žádosti o osvobození klienta od povinnosti hradit soudní poplatek, s čím je v konečném důsledku spojena i úleva od povinnosti náhrady náklady nákladů řízení. Samozřejmě nelze ani přehlížet ust. § 150 o. s. ř., které umožňuje soudu v citlivých případech nepřiznat straně ve sporu úspěšné náhradu nákladů řízení k tíži strany neúspěšné. Bohužel tyto způsoby řešení jsou závislé na úvaze soudu a tu nelze předvídat.

Paradoxem pak v současné době je, že v případech soudních sporů z titulu požadavků na náhradu nemateriální újmy v penězích s odůvodněním neoprávněného zásahu do dílčích osobnostních práv při poskytování zdravotní péče se poškození čímž dál častěji uchylují ke vznášení stotisícových a mnohdy i několikamiliónových nároků, neboť ztrátu osoby blízké

nebo vážné zdravotní poškození a omezení osoby blízké tuto pochopitelně považují ve své nemateriální rovině za téměř nevyčíslitelnou.

Motiv poškozených k takovýmto postupům je logický, neboť právě žalobami řešené neoprávněné zásahy při poskytování zdravotní péče jsou svou intenzitou a důsledky jednání z nejvyšších možných, v případě úmrtí pak bez diskuse nejhorší. Kdo z nás se v životě neocítl v roli poškozeného v takovémto případě, si pak nedokáže ani představit emoce a motiv vedoucí je ke stanovení výsledné žalované částky.

Bohužel však současný vývoj nás nutí k úvahám nad otázkou, jaká finanční částka je svou výší v kontextu s mnohdy neodstranitelnými následky neoprávněných zásahů při poskytování zdravotní péče adekvátní a kdy již vznesená výše nároku vede k oprávněným úvahám, že se poškození snaží „vydělat“ na vzniklém neštěstí.

Představme si situaci, kdy dojde k neoprávněnému zásahu do soukromí způsobeného úmrtím blízkého člena rodiny. Škůdce tak jednoznačně hluboce a nereparovatelně zasáhl do soukromí poškozeného a výši odškodnění je tedy na místě požadovat vysokou, což žalobce také učiní a bude požadovat zaplacení kupříkladu tří milionů korun. Zdravotnické zařízení naopak nabídne k vyřešení sporu zaplacení jednoho milionu korun. Při striktním vymezení problému na adekvátnost částky, která může zmírnit následky tohoto neoprávněného zásahu, se nabízí otázka: „Je jeden milion korun málo? Má poškozený skutečně důvod, aniž by byly snižovány jeho subjektivní pocity vedoucí k myšlenkám o zármutku nad ztrátou blízkého člena rodiny po celý život, nad definitivním ukončením nadějí prožít s ním v budoucnu krásné chvíle a mít v něm oporu v časech nedobrych, považovat nepochybně vysokou částku jednoho milionu korun za částku nízkou a trvat na nároku v jím uplatněné výši?“

Tato situace je mnohdy přesně to, kdy se v těchto sporech mezi účastníky potírá myšlenka náhrady nemateriální újmy ke zmírnění následků neoprávněného zásahu a účastníci začínají „bojovat“ o „svou pravdu, spočívající v jimi stanovené výši nároku.“ Soudem přiznanou výši odškodnění není možno předem odhadnout a až do pravomocného rozhodnutí ve věci má tak žalobce stále šanci dostat víc, než je mu dobrovolně nabízeno škůdcem, i kdyby to bylo méně, než vymezil ve své žalobě.

Je toto však smyslem těchto řízení?

Většinou se zřejmě shodneme, že každá fyzická osoba je jedinečnou osobností, individuálním způsobem ji tedy neoprávněný zásah postihne a způsobí u ní následek, pro jehož zmírnění každému pomůže jiná finanční hodnota i nemateriální odškodnění.

Na druhou stranu – „všechno má své meze“. I při sebestorším následku neoprávněného zásahu, kterým v případech poskytování zdravotní péče může být i trvalé závažné poškození zdraví nebo smrt, je však dle mého názoru při racionálním uvažování na místě zkonstatovat, že i pro zmírnění takovýchto následků v nemateriální sféře poškozených je možno najít alespoň orientační objektivní hranice pro výši finančních náhrad.

Jako krok zpět by zřejmě bylo vnímáno zavedení tabulkového systému pro stanovení výše peněžitých satisfakcí za nemateriální újmu. Současný trend ve vývoji posuzování imateriálních náhrad zcela opačně jednoznačně preferuje otevřenost pro zvážení všech okolností případu s následnou volností v rámci úvah o výši přiznaného odškodnění. Poškození jsou však stále vystaveni nejistotě o „správné“ výši žalobou uplatněné částky, neboť ani znalost zákonných a judikaturou dovozených kritérií pro posouzení nároku neodpovídá na otázku adekvátní výše žalovaného nároku.

V daném případě zřejmě poškozeným nezbude než doufat, že se postupně, nicméně dostatečně rychle, soudní praxe ve vztahu k vyšším přiznaných náhrad nemateriálních újem v penězích ustálí a bude ve své komplexnosti pro osoby poškozené správným vodítkem ve vztahu k realitě částek požadovaných k přiznání soudem.

S ohledem na citlivost nároků na náhradu nemateriální újmy z titulu zásahů do osobnostních práv, a to nejen při poskytování zdravotní péče a nepředvídatelnost soudního rozhodnutí ve smyslu výše žalované částky, kterou bude soud považovat za adekvátní k zmírnění újmy osoby poškozené, by dle mého soudu bylo na místě i pro případy, že je požadována náhrada nemateriální újmy v penězích, stanovit výši soudního poplatku a náhradu nákladů řízení pevnou částkou v každém případě, nikoliv na rámec požadavku ve výši 200.000,- Kč procentuelně s výši odvislou od celkové žalované částky.

4.2.2 Vliv plynutí času na uplatnění nároků žalobou na ochranu osobnosti

4.2.2.1 Promlčení nároku na náhradu nemajetkové újmy v penězích

Otázka promlčení náhrady nemateriální újmy v penězích byla dřívější praxí soudů vykládána nejednotně.¹⁴⁵

Občanskoprávním a obchodním kolegiem Nejvyššího soudu České republiky bylo dne 12. 11. 2008 přijato k uveřejnění ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek rozhodnutí sp. zn. 31 Cdo 3161/2008, sjednocující současnou soudní a výkladovou praxi, jehož právní věta zní: „*Právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích podle ustanovení § 13 odst. 2 o. z., je právem majetkové povahy, které se promlčuje v obecné promlčecí době.*“

Jak vyplývá z odůvodnění předmětného rozhodnutí, vodítkem ke konečnému stanovisku o promlčitelnosti práva na náhradu nemajetkové újmy v penězích byla mimo jiné také konfrontace dvou nároků, a to na náhrady škody materiální, prezentované současným legislativním pojetím škody, a náhrady škody nemateriální, ve smyslu práva na ochranu osobnosti spojeného s právem požadavku na náhradu nemateriální újmy.

„Problematikou právní úpravy možnosti náhrady imateriální újmy se zabýval Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04 (vyhlášen pod č. 265/2005 Sb.), kde dovedl, že legislativní pojetí škody jako materiální újmy nevylučuje, aby se jednotlivec domáhal náhrady za nemateriální újmu spočívající v zásahu do osobnostních práv cestou ochrany osobnosti podle § 11 a § 13 občanského zákoníku. Jedná se o jiný nárok, než je náhrada škody, jejíž způsob a rozsah náhrady odškodnění pozůstalých za ztrátu blízké osoby upravil § 444 odst. 3 občanského zákoníku, v důsledku jeho novely provedené zák. č. 47/2004 Sb. s účinností od 1.5.2004.

Ani odlišnost takového nároku – ostatně předmětu tohoto řízení, od náhrady škody, s níž zákon nepochybně její nevymahatelnost pro případ námitky promlčení spojuje, však předmětný nárok nečiní nemajetkovým a tudíž jej nemůže zakládat nepromlčitelným. Institut náhrady nemajetkové újmy jako subjektivního práva specifického obsahu je s promlčitelností spojován i v § 1 odst. 3 a § 33 zák. č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁵ viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. 30 Cdo 997/2007, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2003, sp. zn. 30 Cdo 1542/2003, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2007, sp. zn. 30 Cdo 3592/2006, dostupné z www.nsoud.cz

Je-li obsahem nároku na náhradu nemajetkové újmy požadavek na zaplacení peněžní částky, pak princip právní jistoty vylučuje, aby plynutí času nebyly přiznány žádné právní účinky. Přípustnost námitky promlčení proti takovému nároku umožňuje přihlédnout k omezeným možnostem prosaditelnosti práva a obrany proti němu. Podle názoru Nejvyššího soudu ČR je to obsah nároku, a nikoliv předmět jeho ochrany, co činí pro povahu nároku určující, zda se uplatní obecný právní institut (promlčení) oslabující jeho vymahatelnost v závislosti na okamžiku jeho uplatnění u soudu (a ovšem na dispozitivním chování i žalovaného).“¹⁴⁶

V oblasti medicínského práva bývá však nezdědka striktní podřazení nároku na náhradu nemateriální újmy v penězích v případě neoprávněného zásahu jevem nežádoucím, výrazně oslabujícím práva poškozených. V nerovném vztahu lékař pacient (příbuzní pacienta) v praxi nikoliv ojediněle dochází k tomu, že mezi zásahem do práva na ochranu osobnosti a jeho faktickým projevem, případně informovaností poškozené osoby, uplyne delší časový úsek, (více jak 3 roky). Poškozená osoba nedisponuje odbornými znalostmi jako lékař. Vztah důvěry k profesionalitě zdravotnických pracovníků, který je při poskytování zdravotní péče mezi zúčastněnými vždy bezesporu vytvořen, a priority nezavdává pacientům (příbuzným) příčinu k nedůvěře a ověřování si zdravotních postupů a informací v průběhu léčby získaných. Striktní odmítnutí nároku na náhradu nemateriální újmy v penězích pouhým odkazem na úspěšně uplatněnou námitku promlčení, ačkoliv základ nároku (neoprávněný zásah) by byl shledán po právu, se mi v případě těchto sporů jeví vůči poškozeným nespravedlivým přístupem k ochraně jejich práv.

Aktuálně se k podstatě výše uvedeného vyjádřil ve svém nálezu¹⁴⁷ ústavní soud: „*Námitka promlčení zásadně dobrým mravům neodporuje, ale mohou nastat situace, že uplatnění této námitky je výrazem zneužití práva na úkor účastníka, vůči němuž by zánik nároku v důsledku uplynutí promlčecí doby byl nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo včas neuplatnil. Zásada souladu práv, resp. jejich výkonu s dobrými mravy představuje významný princip, který v odůvodněných případech dovoluje zmírňovat tvrdost zákona a dává soudci prostor pro uplatnění pravidel slušnosti (ekvity)“*

¹⁴⁶ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 11. 2008, sp. zn. 31 Cdo 3161/2008, dostupný z www.nsoud.cz

¹⁴⁷ nález Ústavního soudu IV. ÚS 2842/2010 ze dne 25.5.2011, dostupný z www.concourt.cz

V daném případě se stěžovatelka cestou podané žaloby domáhala náhrady nemajetkové újmy, když k neoprávněnému zásahu do práv stěžovatelky došlo v roce 1999. Žaloba byla podána v roce 2006 a než bylo ve věci pravomocně rozhodnuto, došlo vlivem výše uvedeného rozhodnutí Nejvyššího soudu ke sjednocení rozhodovací praxe ve vztahu k promlčitelnosti práva na náhradu nemajetkové újmy. Ne nepodstatnou k posuzování nespravedlivého přístupu obecných soudů k právům stěžovatelky pak Ústavní soud shledal právě otázku předvídatelnosti rozhodnutí obecných soudů a dobré víry stěžovatelky, že její právo promlčeno není.

V současné době již takováto situace nemůže nastat, neboť otázka promlčení práva na náhradu nemajetkové újmy v penězích je dána (viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu výše). Aktuálním problémem však nadále zůstává problematika striktního posuzování uplatněné námitky promlčení a její konfrontace s výkonem práva v rozporu s dobrými mravy ve smyslu shora naznačených případů z medicínské praxe.

Je bezesporu, že daná problematika donutí obecné soudy opustit formalistický přístup v rozhodování a zvýší důraz na individuální posuzování jednotlivých případů při zvažování spravedlivého řešení věci v případě jinak formálně úspěšně vznesené námitky promlčení. Ústavní soud v základu dané problematiky vyjádřil směr úvah, který je u každého takového případu v současnosti již žádoucí. Očekávaný vývoj soudní praxe, jakkoliv bude náročný, bude jen ku prospěchu ochrany práv slabší strany ve vztahu zdravotnický pracovník (zdravotnické zařízení) a pacient (příbuzný).¹⁴⁸

---

¹⁴⁸ www.neradova-ak.cz

4.2.2.2 Promlčení nároku na morální satisfakci

De lege lata primárním způsobem poskytnutí zadostiučinění je morální satisfakce, tj. satisfakce v nepeněžité formě, nejčastěji soukromá či veřejná omluva. Pro uplatnění práva na poskytnutí této morální satisfakce není v občanském zákoníku stanovena žádná promlčecí lhůta. A contrario výše citovanému odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ČR, kdy obsah tohoto nároku není majetkové povahy, je toto právo možno považovat za nepromlčitelné?

Soudní praxe v daném směru není nikterak bohatá. Z veřejně dostupných internetových portálů a odborných právnických serverů se mi ve skutečnosti nepodařilo dohledat jediné rozhodnutí týkající se dané otázky.

Při zpracování této práce jsem však na dané téma našla pasáž v rigorózní práci¹⁴⁹ úspěšně obhájené v roce 2010 na Masarykově univerzitě v Brně, jejímž autorem je soudce specializující se na problematiku ochrany osobnosti.

Dle informací z dané práce byla v roce 2008 Krajským soudem v Brně¹⁵⁰ s odkazem na plynutí času a základní právní zásadu vigilantibus iura pravomocně zamítnuta žaloba na veřejnou omluvu podaná po více jak sedmi letech od tvrzeného neoprávněného zásahu.

„K posouzení důvodnosti konkrétního nároku na poskytnutí morální satisfakce uplatňovaného žalobou je však z časového hlediska nutno přistupovat i v duchu tradiční právní zásady vigilantibus iura, dle které práva náležejí pouze bdělým. Každý, kdo se cítí dotčen na svých právech (včetně práv osobnostních) a kdo má tedy Listinou základních práv a svobod (čl. 36 odst. 1) i zákonem (§ 4 obč. zák.) garantovanou možnost domáhat se právní ochrany u nezávislého a nestranného soudu, tak musí učinit řádně a včas, tj. tehdy, je-li na poskytnutí právní ochrany ještě právní zájem (je-li nárokováná ochrana dosud efektivní). Uplynutí času má přitom při uplatnění nároků z titulu ochrany osobnosti dle § 13 obč. zák. význam nejen ve vztahu k nároku na náhradu nemajetkové újmy v penězích dle § 13 odst. 2 obč. zák., kdy dochází k jeho promlčení marným uplynutím obecné tříleté promlčecí doby, ale právě i ve vztahu k nároku na poskytnutí morální satisfakce formou veřejné omluvy dle § 13 odst. 1 obč. zák. Veřejná omluva nárokováná žalobou podanou se značným časovým odstupem od tvrzeného zásahu do osobnostních práv nemůže již reálně vést k docílení přiměřené satisfakce ve smyslu § 13 odst. 1 občanského zákoníku a vedla by v případě

---

¹⁴⁹ Ryška M., Ochrana osobnosti v aktuální soudní praxi, online, (cit. 6. 1. 2011), str. 102, dostupné z http://is.muni.cz/th/31388/pravf_r/?lang=en

¹⁵⁰ rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 6. 6. 2008, sp. zn. 24 C 10/2008, zdroj Aspi

vyhovění žalobě naopak k tomu, že by se o zásahu dozvěděli adresáti, kteří o tvrzeném zásahu nevěděli nebo kteří na něj již v důsledku mnohaleté doby mezi tvrzeným neoprávněným zásahem a pozdější veřejnou omluvou zapomněli.

*V tomto směru již například Krajský soud v Brně pravomocně zamítl žalobu na veřejnou omluvu podanou s více než sedmiletým odstupem od zveřejnění tvrzeného zásahu do osobnostních práv, když se současně dovolal obdobných názorů právní teorie. Dle nich v důsledku dlouhého časového odstupu od porušení či ohrožení práva nemůže již morální zadostiučinění splnit svůj účel a v takových případech proto není na poskytnutí soudní ochrany a tím ani na žalobě právní zájem, což nelze dovozovat z hmotněprávní úpravy, nýbrž z principu, podle něhož úspěšné uplatnění každého práva vždy nutně předpokládá existenci právního zájmu.*¹⁵¹

Při neznalosti přesného znění textu daného rozsudku jsem nucena bohužel zkonstatovat, že z jeho zpracování autorem práce není zcela zřejmé, zda byla soudem jednoznačně shledána promlčitelnost nároku na morální satisfakci nebo bylo uplynutí času vzato jako logický argument k nepřiznání nároku žalobci, ale již bez závěrů ve vztahu k otázce promlčení daného práva.

S výše citovanými závěry problematiky zohlednění plynutí času ve vztahu k úspěšnému uplatnění práv z titulu práva na ochranu osobnosti se však i bez podrobnější znalosti zmiňovaného rozsudku neztotožňuji, neboť ji i v takto obecné rovině pokládám za jednostrannou.

Bezesporu je správnou argumentací odkaz na právní zásadu *vigilantibus iura*. Rovněž pak je na místě si přiznat, že uplynutím času v řádech let (myšleno tříletá obecná promlčecí doba), je dopad neoprávněného zásahu do osobnostního práva fyzické osoby již samotným během času citelně zmírněn.

Na stranu druhou však s ohledem na nemateriálnost tohoto nároku není dle mého soudu možno jednoznačně určit, od kdy by měla běžet lhůta k počítání promlčecí doby. Samotné uskutečnění neoprávněného zásahu ještě nemusí znamenat dopad tohoto do intimní nehmotné sféry fyzické osoby, byť tomu tak ve většině případů bývá a osoby poškozené se ve velmi krátkých časových odstupech od neoprávněného zásahu domáhají poskytnutí morální satisfakce.

---

¹⁵¹ Ryška M., *Ochrana osobnosti v aktuální soudní praxi*, online, (cit. 6. 1. 2011), str. 102, dostupné z http://is.muni.cz/th/31388/pravf_r/?lang=en

Představme si však příklad, kdy bude na adresu fyzické osoby zveřejněn nepravdivý hanlivý výrok, který však bude učiněn někým, koho poškozený považuje za osobu natolik „hloupou, že nemá cenu se s ní ani bavit“. Poškozený logicky nad celou záležitostí mávne rukou a nebude mít důvod domáhat se morálního zadostiučinění v podobě omluvy. Po uplynutí čtyř let od zveřejnění výroku však někdo, na kom poškozenému záleží, bude k újmě poškozeného vycházet při posuzování jeho osoby ze zveřejněného nepravdivého hanlivého výroku a poškozený teprve nyní pocítí dopad neoprávněného zásahu do nehmotné sféry své osobnosti způsobený dříve vyřčeným nepravdivým hanlivým výrokiem.

Obdobně pak si představme situaci, že poškozeného nejprve onen neoprávněný zásah v nehmotné sféře bude „trápit“ jen nepatrně a nebude se kvůli tomu chtít soudit. Po uplynutí času však bude poškozený cítit takový vnitřní rozkol a nesoulad, že teprve získá potřebu ochrany své nehmotné sféry v důsledku daného neoprávněného zásahu. Příklad trochu nadsazený, nikoliv však nemožný.

Ve své vlastní advokátní praxi jsem se například setkala s příběhem matky, která při žádosti o přijetí svého dítěte (22 měsíců) k pozorování do nemocnice byla lékařským personálem opakovaně odmítána s tím, že jde o pouhý kašel a matka nemá být hysterická. Po změně zdravotnického zařízení bylo dítě v dušném stavu okamžitě hospitalizováno na JIP a byl mu diagnostikován černý kašel. Reakcí původní nemocnice směrem k matce bylo ústní sdělení mluvčí daného zdravotnického zařízení o „zbytečném dramatinování situace“, naznačení předpokládané snahy matky „finančně“ se na úkor nemocnice obohatit a zejména pak naznačení „zavřených dveří“ pro tuto ženu v daném zdravotnickém zařízení. Klientka se na mě obrátila až po více jak roce a půl od inkriminovaných chvil s tím, že se celou dobu snaží s jednáním personálu dané nemocnice a mluvčí vnitřně srovnat, ale „nejde jí to“ a má pocit, že omluva za stres, který jí byl v důsledku jejího strachu o život dítěte způsoben, by jí mohl celou situaci v „sobě vyřešit“.

Bylo by i v takových případech spravedlivé odmítnout poskytnutí právní ochrany osobnosti poškozeného s odkazem na značný časový odstup (minimálně v rozsahu obecné promlčecí doby) od vzniku neoprávněného zásahu a nemožnosti dosažení účelu požadovaným nemateriálním reparačním prostředkem?

S trochou cynismu by při akceptaci takového postupu bylo možno vyloučit ochranu osobnostního práva i v případě, že žaloba byla sice podána bezprostředně po zásahu, avšak

soudní řízení je skončeno až po letech, kdy uplynutí času následky neoprávněného zásahu jistě také již natolik zmírnilo, že morální satisfakce nemůže dosáhnout svého účelu.

S ohledem na blížící se rozsáhlou rektifikaci občanského práva jsem současný stav právní úpravy a svůj názor na dané téma konfrontovala také s návrhem nového občanského zákoníku.

V navrhovaném znění kodexu je právo na ochranu jména, cti, pověsti nebo obdobného soukromého poměru osoby prekludováno, nebylo-li uplatněno do tří let ode dne, kdy se dotčený dozvěděl, nebo měl a mohl se dozvědět, že jeho právo bylo porušeno a kdo je porušil.¹⁵² Důvodová zpráva k návrhu k danému uvádí, že „návrh v tom směru odpovídá evropské konvenci, brání otevírání sporných záležitostí i dlouho poté, co útok skončil, a odpovídající řešení v platné právní úpravě zatím citelně chybí.“¹⁵³

Navzdory pochopení nosné myšlenky důvodů prekluze nemajetkového práva prezentované v důvodové zprávě, se s jejím institutem nemohu ztotožnit.

Paušální zohlednění otázky uplynutí času při posuzování nároku na poskytnutí ochrany nehmotné sféře osobnosti a poskytnutí přiměřeného morálního zadostiučinění není dle mého názoru spravedlivým přístupem k právům poškozených. Nehmotná stránka daných nároků odůvodňuje dle mého mínění potřebu jiného úhlu pohledu na posuzování nároku. Předmětem úvah soudů by mělo být zodpovězení otázky, zda v konkrétním případě konkrétní neoprávněný zásah může být v době rozhodování soudu (podání žaloby) zmírněn některou z forem morální satisfakce. Důvody takto uplatňovaných nároků jsou natolik osobní, že skutečnost, zda je možno požadovanou morální satisfakci dosáhnout jejího účelu, tj. zmírnění následku neoprávněného zásahu, může být zodpovězena až po zjištění a zhodnocení všech okolností případu a nikoliv pouze zkonstatování této nemožnosti s odkazem na prekluzi práva.

---

¹⁵² návrh občanského zákoníku, § 591 odst. 1, online (cit. 17.11..2010) Sněmovní tisk č. 835 předložen poslanecké sněmovně 26.10.2011, dostupný z <http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?STR=42&O=5&PT=D&N=42&F=H&ZA=0&RA=20>

¹⁵³ důvodová zpráva, k § 595 – 598, online (cit. 16.10.2010) dostupná z http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/Navrh%20obcanskeho%20zakoniku_ver_2010.pdf

5. Náhrada nemajetkové újmy z titulu ochrany osobnosti a náhrada nemateriální škody na zdraví

5.1 Současný stav

V případě neoprávněného zásahu do soukromí pacienta nebo osob jemu blízkých zásahem spočívajícím v poškození zdraví nebo úmrtí vzniká poškozeným právo na náhradu nemateriální újmy z titulu ochrany osobnostních práv. Z identického skutku vzniká poškozeným také právo na nároky z titulu náhrady škody na zdraví.

Škoda je v legislativním pojetí právního řádu České republiky tradičně koncipována jako materiální újma.

Ustanovení občanského zákoníku však zakotvuje v rámci náhrad škody na zdraví také práva poškozených (pozůstalých) na náhradu škody nemateriální.

Ve smyslu ust. § 444 odst. 1, 2 občanského zákoníku při škodě usmrcením náleží manželovi nebo manželce, každému dítěti a každému rodiči částka 240.000,- Kč, každému rodiči při ztrátě dosud nenarozeného počatého dítěte částka 85.000,- Kč, každému sourozenci zesnulého 175.000,- Kč a každé další fyzické osobě žijící ve společné domácnosti s usmrceným v době vzniku události, která byla příčinou škody na zdraví s následkem jeho úmrtí, částka 240.000,- Kč.

Při škodě na zdraví se vůči poškozenému nad rámec skutečné škody jednorázově odškodňují také jeho bolesti a ztížení jeho společenského uplatnění. Poškozenému se v rámci těchto náhrad škody poskytuje tzv. bolestné (odškodnění za bolest způsobenou škodou na zdraví, jejím léčením nebo odstraňováním jejích následků, přičemž za bolest se považuje každé tělesné a duševní strádání způsobené škodou na zdraví osobě, která tuto škodu utrpěla) a náhrada za ztížení společenského uplatnění.

Prováděcím předpisem, a to vyhláškou Ministerstva zdravotnictví ČR č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, se určuje způsob výpočtu výše odškodnění bolesti a ztížení společenského, a to na základě bodového ohodnocení dle lékařského posudku, při hodnotě jednoho bodu ve výši 120,- Kč.

V souladu s ust. § 3 této vyhlášky zároveň platí, že odškodnění za ztížení společenského uplatnění se určuje za následky škody na zdraví, které jsou trvalého rázu a mají

prokazatelně nepříznivý vliv na uplatnění poškozeného v životě a ve společnosti, zejména na uspokojování jeho životních a společenských potřeb, včetně výkonu dosavadního povolání nebo přípravy na povolání, dalšího vzdělávání a možnosti uplatnit se v životě rodinném, politickém, kulturním a sportovním, a to s ohledem na věk poškozeného v době vzniku škody na zdraví poškozeného uplatnit se v životě a ve společnosti. Dle ust. § 7 odst. 3 vyhlášky může soud, ale pouze ve zvlášť výjimečných případech hodných mimořádného zřetele, výši odškodnění stanovenou podle této vyhlášky přiměřeně zvýšit.

Kritice, zejména logicky ze strany škůdců, za výše popsaného stavu podléhá nesystematické navyšování nároků poškozených vzniklých uplatněním nároků dvojí cestou, tj. z titulu práva na ochranu osobnosti při škodě na zdraví nebo usmrcení osoby blízké a z titulu práva na náhradu nemateriální škody na zdraví. Dvojí hodnocení nemajetkové újmy na lidském zdraví je z hlediska systému považováno za neúčelné a nežádoucí.

Do popředí pak tato problematika vystupuje v souvislosti s aktuální vývojovou praxí obecných soudů, kdy v době nedávno minulé byly již vyneseny i rozsudky, jimiž byla přiznána náhrada škody na zdraví vysoce překračující průměr částek jinak přiznávaných, a to s odůvodněním výjimečnosti daného případu hodného zvláštního zřetele.

„Okresní soud v Jindřichově Hradci rozhodl v roce 2007 o povinnosti školy zaplatit chlapci, který zůstal postižený po úrazu na školním výletě, na náhradě škody částku ve výši 15 milionů korun.“¹⁵⁴

„Zatím největší částku, 18 milionů korun, přiznal soud v roce 2008 třiačtyřicetileté ženě, která ochrnula při vyšetření angiografií. Případ se stal v roce 2003 v sokolovské nemocnici. Při angiografii ženě vstříkli kontrastní látku, na kterou byla nejspíš alergická. Upadla do kómatu a je dlouhodobě poškozená na zdraví. Protože nemocnice neměla tak vysokou pojistku, odškodnění zaplatil kraj.

Šestnáct a půl milionu korun zaplatila prostějovská nemocnice v roce 2007 manželům z Prostějovska za pozdní resuscitaci jejich čerstvě narozeného dítěte. Chlapec, kterému je dnes sedm let, má nevratně poškozený mozek. Soud uznal, že lékaři chybovali.“

---

¹⁵⁴ Škola musí zaplatit 15 milionů za úraz na výletě, iDNES.cz, MF DNES, online, (cit. 13. 12. 2010) dostupné z http://zpravy.idnes.cz/skola-musi-zaplatit-15-milionu-za-uraz-na-vylete-frb-/krimi.aspx?c=A070209_091009_krimi_cen

„O odškodném téměř 12 milionů korun rozhodl loni soud v případě chlapce, který v roce 2000 šel na běžnou břišní operaci do Nemocnice Na Bulovce, ale při odpojování z dýchacího přístroje došlo k poškození mozku.“¹⁵⁵

Nejvyšší soud České republiky se k otázce duplicity nároků na náhradu nemajetkové újmy dle ustanovení občanského zákoníku o škodě a ochraně osobnosti několikrát¹⁵⁶ zabýval vždy se závěrem svébytnosti a samostatnosti těchto nároků.

„Legislativní pojetí škody jako materiální újmy nevylučuje, aby se jednotlivec domáhal náhrady za nemateriální újmu, spočívající v zásahu do osobnostních práv cestou ochrany osobnosti podle § 11 a § 13 občanského zákoníku. Jedná se o jiný nárok, než je náhrada škody, jejíž způsob a rozsah náhrady odškodnění pozůstalých za ztrátu blízké osoby upravil § 444 odst. 3 občanského zákoníku v důsledku jeho novely provedené zák. č. 47/2004 Sb., s účinností od 1. 5. 2004.“¹⁵⁷

Vrchní soud v Olomouci¹⁵⁸ výše uvedené právní hodnocení Nejvyššího soudu však bez dalšího nepřijímá, když konstatuje, že nárok poškozeného na náhradu škody ve smyslu bolestného, ztížení společenského uplatnění a rovněž pak paušálního odškodnění při úmrtí osoby blízké a osobnostní nároky titulu ochrany zdraví a soukromí si značně konkurují.

Kloníc se k postoji prezentovanému Vrchním soudem v Olomouci Ryška M. činí závěr, že duplicitní uplatnění nároků na náhradu újmy na zdraví z titulu náhrady škody i ochrany osobnosti není možné. *„Možnost uplatnění nároků speciálních (náhrada škody na zdraví) před okresním soudem vylučuje úspěšné uplatnění nároků obecného charakteru (ochrana nedotknutelnosti lidské osobnosti v její fyzické a morální integritě) z téhož skutku před soudem krajským v řízení na ochranu osobnosti. Podání žaloby na ochranu osobnosti lze ohledně náhrad za nemateriální újmu připustit pouze v případech nespádajících pod speciální*

---

¹⁵⁵ Čabanová A., Kolina J., Nemocnice se jistí. Pojistky je stojí miliony, online, (cit. 13. 12. 2010), dostupné z www.tribune.cz/clanek/16826

¹⁵⁶ např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2009, sp. zn. 30 Cdo 4318/2007, rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 12. 2008, sp. zn. 30 Cdo 427/2007, rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 12. 2008, sp. zn. 30 Cdo 1217/2008, vše dostupné z www.nsoud.cz

¹⁵⁷ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2009, sp. zn. 30 Cdo 4318/2007, dostupný z www.nsoud.cz

¹⁵⁸ usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. 5. 2008, sp. zn. 1 Co 201/2007, informace o tomto dostupné z http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/obcanske-pravo/art_6618/nahrada-skody-na-zdravi-a-ochrana-osobnosti.aspx

*režim náhrady škody, resp. tam, kde je tento režim zcela paušální a neumožňuje individuální posouzení případu.*¹⁵⁹

Z komentáře¹⁶⁰ k ustanovení § 444 odst. občanského zákoníku pak lze dokonce vyčíst větu „Z této nové úpravy lze dovozovat, že dojde-li k usmrcení osoby blízké, má pozůstalá osoba nárok za takto vzniklou nemajetkovou újmu na jednorázové odškodnění. Touto speciální odškodňovací úpravou je tak u těchto jiných osob zřejmě konzumován nárok na nemajetkovou újmu podle § 13 odst. 2,3.“

Ústavní soud se okrajově dané problematice dotkl v reakci na návrh týkající se problematiky náhrady škody na zdraví při úmrtí blízké osoby, kdy se stěžovatel z titulu práva na náhradu škody na zdraví při úmrtí svého syna domáhal finančního odškodnění vysoce převyšujícího občanským zákoníkem paušálně stanovené částky. Ústavní stížnost byla spojena i s návrhem na zrušení ustanovení § 442 odst. 1 a § 449 odst. 2 občanského zákoníku. Nález ústavního soudu ve svém odůvodnění koresponduje v základu se závěry Nejvyššího soudu, nicméně je zde zřetelné nastínění nekonceptnosti odmítání náhrady škody na zdraví jakožto nehmotné újmy v komplexním měřítku, tj. včetně zohlednění emocí, vztahů, citů...

„Problém, který nastolil stěžovatel svým návrhem na zrušení ustanovení § 442 odst. 1 a § 449 odst. 2 občanského zákoníku není v tom, že by tato ustanovení byla v rozporu s Ústavou, ale spíše v tom, co v ustanoveních upravujících náhradu škody explicitně není vyjádřeno. Podstatou námitky stěžovatele je, že v těchto ustanoveních chybí úprava náhrady škody za nemateriální újmu s výjimkou případů, které jsou v zákoně taxativně vypočteny (bolestné, ztížení společenského uplatnění a nově s účinností od 1. 5. 2004 jednorázová náhrada při úmrtí blízké osoby). Nárok na náhradu kompenzující citovou újmu a pomoc zemřelého, který by v budoucnu pozůstalému mohl poskytovat výživu, nelze konstruovat ani srovnáním úpravy vyplývající z ustanovení § 448 a 449 odst. 2 a 3 občanského zákoníku s ustanoveními § 11 a § 13 občanského zákoníku, která zakládají právo na ochranu osobnosti, jejímž smyslem je ochrana respektování osobnosti fyzické osoby a její individuální integrity jako podmínky pro důstojnou existenci a celkový svobodný rozvoj jednotlivce.

---

¹⁵⁹ Ryška M., Náhrada škody na zdraví a ochrana osobnosti, online, posl. revize 30. 4. 2010, (cit. 7. 1. 2011), dostupné z http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/obcanske-pravo/art_6618/nahrada-skody-na-zdravi-a-ochrana-osobnosti.aspx

¹⁶⁰ Švestka J., Spáčil J., Škárová M., Hulmák M. a kol., Občanský zákoník I, komentář k § 444 odst. 3, C. H. BECK, 2008, str. 1150, ISBN 978-80-7400-004-1

Ústavní soud posuzoval, zda lze za použití interpretačních pravidel vyložit ustanovení občanského zákoníku, vymezující náhradu škody tak, že by bylo možné pod toto ustanovení podřadit i nárok na náhradu imateriální škody, spočívající ve ztrátě blízké osoby. Zde nemohl pominout, že v období od podání ústavní stížnosti byla do zákona včleněna úprava odškodnění pozůstalých novelizovaným ustanovením § 444 občanského zákoníku, do kterého byl vložen nový odstavec 3, který tuto problematiku řeší jednorázovým plněním. Tímto ustanovením zákonodárce upravil způsob a rozsah náhrady za tento druh imateriální škody. Tato úprava neumožňuje svoji jednoznačností žádný prostor pro odlišný výklad. Je však natolik paušální, že ji nelze považovat za vyčerpávající řešení daného problému. Proto nevyklučuje, pokud jednorázové odškodnění není dostatečnou satisfakcí za vzniklou újmu na osobnostních právech, aby se dotčené osoby domáhaly další satisfakce podle ustanovení na ochranu osobnosti.

Ústavní soud v této souvislosti cítí potřebu zdůraznit, že z legislativního hlediska by bylo správnější opustit stávající pojetí škody jako majetkové újmy a pokládat za škodu i újmu vzniklou působením na tělesnou a duchovní integritu poškozeného. K takovému pojetí se ostatně hlásí i principy evropského deliktního práva, které definují škodu jako majetkovou nebo nemajetkovou újmu zákonem chráněného zájmu.¹⁶¹

Po zvážení shora uvedeného jsem já osobně toho názoru, že za současného stavu právní úpravy se nemohu s názorem nedůvodné duplicity při uplatňování daných nároků za současné právní úpravy ztotožnit a jeho akceptaci v rozhodovací praxi soudů bych považovala za nežádoucí, vedoucí k zásahům do ústavně zaručených práv občanů.

Právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích při neoprávněnému zásahu do všeobecného osobnostního práva fyzické osoby, jehož dílčím právem je také právo na zdraví a práva na soukromí, je jednoznačně právem fyzické osoby zaručené jí zákonem. Rovněž pak právo na náhradu nemateriální škody v důsledku úmrtí osoby blízké a právo na bolestné a ztížení společenského uplatnění při škodě na zdraví jsou každému zákonem zaručeny. Skutečnost, že žalobní argumentace při uplatňování těchto nároků u soudu vychází z totožného popisu skutku, nevyklučuje odlišnost obsahu žalobou uplatňovaného nároku. Zákon nestaví mezi tyto nároky rovnítko a rovněž pak ani neurčuje prioritu některého z nich.

---

¹⁶¹ náleží Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/4, dostupný z <http://nalus.usoud.cz>

Akceptace přednosti uplatnění nároku z titulu náhrady škody na zdraví před nárokem na ochranu osobnosti v rozhodovací činnosti soudů nemá oporu v zákoně.

Ne nepodstatným je při zvažování „odsuzované duplicity daných nároků z totožného skutku“ také otázka vzniku odpovědnosti za vzniklou újmu, kdy odpovědnost škůdce za škodu z titulu náhrady škody na zdraví je konstruována na principiu předpokládaného zavinění, tzn. že vychází ze subjektivního principu, v případě nemajetkové újmy se uplatňuje odpovědnostní princip objektivní.

Oporu v mém názoru na danou otázku spatřuji nad rámec výše uvedených soudních rozhodnutí také i v závěrech níže uvedeného nálezu Ústavního soudu.

„Zvláštní zájem, který má demokratický právní stát na respektování právní ochrany osobnosti, se projevuje mimo jiné i v tom, že tato ochrana je poskytována komplementárně v různých právních odvětvích, a to prostředky tomu kterému odvětví vlastními. Vyjádřeno jinak, uplatnění odpovědnosti trestněprávní nevyklučuje současné uplatnění právní ochrany osobnosti v intencích příslušných právních předpisů ostatních právních odvětví, neboť právní systém je nutno chápat jako celek složený ze vzájemně se doplňujících právních norem a v jeho rámci je pochopitelně možno vedle trestněprávní odpovědnosti kumulativně použít i ochranu poskytovanou ostatními právními odvětvími (např. právem ústavním, správním, pracovním či v dané věci aplikovaným právem občanským). Taktéž nelze ztotožňovat nemajetkovou újmu, byť třeba i zmírněnou peněžitým zadostiučiněním, na straně jedné s majetkovou újmu či dokonce újmu na zdraví na straně druhé. V této souvislosti nelze pominout ani preventivní působení občanskoprávní ochrany a psychologické hledisko působení na původce neoprávněného zásahu plynoucí z možnosti přiznat za splnění zákonných podmínek i náhradu způsobené nemajetkové újmy v penězích.“¹⁶²

Právo na náhradu škody na zdraví, stejně jako právo na ochranu života, zdraví a soukromí zaručuje celý ústavně právní rámec České republiky, s nímž jsou souladné zákonné normy. Obecné soudy jsou pak povolány k tomu, aby u každého takového nároku našli spravedlivou výši odškodnění, ať již je jim „vodítkem“ způsob výpočtu či pevná částka nebo jsou závislí na své volné úvaze.

---

¹⁶² nálezu Ústavního soudu ČR, ze dne 20. 5. 2002, sp. zn. IV ÚS 315/01, dostupný z <http://nalus.usoud.cz>

S ohledem na úzkou souvislost těchto nároků je však dle mého názoru zbytečné jejich uplatňování u odlišných soudů z hlediska věcné příslušnosti, kdy i z hlediska procesní ekonomie by tyto nároky mohly být kolikrát uplatněny jednou žalobou. Rovněž pak pokud je v případech žaloby na náhradu škody na zdraví žalobce osvobozen od platby soudního poplatku, jsem toho názoru, že je nespravedlivé požadovat soudní poplatek stanovený procentuelním výpočtem z jistiny v případě osobnostního nároku s požadavkem na náhradu nemateriální újmy v penězích (viz. výše).

5.2 Nová právní úprava – rekonstrukce občanského práva

S ohledem na připravovanou rozsáhlou rekonstrukci občanského práva jsem své výše uvedené závěry konfrontovala s připravovaným zněním nového občanského zákoníku¹⁶³.

Právo na náhradu nemateriální újmy fyzické osoby z titulu náhrady škody na zdraví a z titulu ochrany osobnostních práv jsou i v navrhovaném znění občanského zákoníku zachovány jako dva rozdílné nároky, přičemž jejich ochrana je více zesílena.

(1) Soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým.

(2) Soukromé právo spočívá zejména na zásadách, že

a) každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí,

b) rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany,

c) nikdo nesmí pro nedostatek věku, rozumu nebo pro závislost svého postavení utrpět nedůvodnou újmu; nikdo však také nesmí bezdůvodně těžit z vlastní neschopnosti k újmě druhých,

d) daný slib zavazuje a smlouvy mají být splněny,

e) vlastnické právo je chráněno zákonem a jen zákon může stanovit, jak vlastnické právo vzniká a zaniká, a že

f) nikomu nelze odepřít, co mu po právu náleží.

(3) Soukromé právo vyvěrá také z dalších obecně uznaných zásad spravedlnosti a práva. (§3)

(1) Chráněna je osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv. Každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého.

(2) Ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy. (§81)

(1) Člověk, jehož osobnost byla dotčena, má právo domáhat se toho, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek.

---

¹⁶³ Sněmovní tisk č. 835 předložen poslanecké sněmovně 26.10.2011, dostupný z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=835&CT1=0>

(2) Po smrti člověka se může ochrany jeho osobnosti domáhat kterákoli z osob jemu blízkých.
(§ 82)

„Nikdo nesmí zasáhnout do soukromí jiného, nemá-li k tomu zákonný důvod. Zejména nelze bez svolení člověka narušit jeho soukromé prostory, sledovat jeho soukromý život nebo pořizovat o tom zvukový nebo obrazový záznam, využívat takové či jiné záznamy pořízené o soukromém životě člověka třetí osobou, nebo takové záznamy o jeho soukromém životě šířit. Ve stejném rozsahu jsou chráněny i soukromé písemnosti osobní povahy.“ (§87)

Porušení osobnostních práv musí být dle navrhované úpravy odčiněno, přičemž nově se ale dává přednost peněžitému zadostiučinění, které musí být poskytnuto vždy, nestačí-li jiný způsob (např. omluva) skutečnému a dostatečně účinnému odčinění způsobené újmy. Zvláštní pozornost se věnuje zásahům do tělesné integrity.

(1) Škoda se nahrazuje uvedením do předešlého stavu. Není-li to dobře možné, anebo žádá-li to poškozený, hradí se škoda v penězích.

(2) Nemajetková újma se odčiní přiměřeným zadostiučiněním. Zadostiučinění musí být poskytnuto v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy. (§2812)

Reakcí na problematiku dostatečnosti a důstojnosti náhrad škody na zdraví, kdy se obecné soudy stále cítí být vyhláškovým bodovým hodnocením silně vázány k neprospěchu poškozených, je v současné době beze sporu navrhované znění nového občanského zákoníku, které stanovení výše náhrady škody na zdraví ponechává zcela na zvážení soudu. Soudy tak již nebudou omezovat tabulky a budou moci určit spravedlivou náhradu po zohlednění veškerých okolností případu.

Ve vztahu k otázce náhrady škody na zdraví pak navrhované znění občanského zákoníku navíc přichází nejen s reparační, ale i se sankční funkcí náhrady škody. Cílem sankční náhrady škody je nejen kompenzace pro poškozeného, ale rovněž potrestat škůdce za delikt, kterého se dopustil ve vztahu k poškozenému a jímž mu způsobil újmu. Úkolem sankční náhrady škody bude rovněž odstrašit škůdce nebo jakoukoliv třetí osobu od opakování tohoto deliktu v budoucnu.

„Při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.“ (§ 2819)

„Při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce duševní útrapy manželu, rodiči, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.“ (§ 2820)

„Odůvodňují-li to zvláštní okolnosti, za nichž škůdce způsobil újmu protiprávním činem, zejména porušil-li z hrubé nedbalosti důležitou právní povinnost, anebo způsobil-li újmu úmyslně z touhy ničít, ublížit nebo z jiné pohnutky zvláště zavrženíhodné, nahradí škůdce též nemajetkovou újmu každému, kdo způsobenou újmu důvodně pociťuje jako osobní neštěstí, které nelze jinak odčinit.“ (§2832)

Jak vyplývá z výše citovaných navrhovaných znění právní úpravy, vnímání škody se toto z oblasti materiální posunulo rovněž do oblasti nemateriální, přičemž škoda hmotná a nehmotná jsou postaveny na roveň. Předmětnou skutečnost dokládá i fakt, že zákonodárce navrhovanou úpravou opouští pojem škoda a nahrazuje jej pojmy hmotná a nehmotná újma.

Navrhované znění občanského zákoníku je jednoznačně krokem vpřed ve vztahu k v současnosti tolik kritizované otázce nezohlednění nehmotné újmy při újmě na zdraví nebo při usmrcení osoby blízké v důsledku bodového hodnocení dle vyhlášky a paušální částky odškodnění při úmrtí.

Za takové právní úpravy se však dle mého soudu dá skutečně reálně očekávat vývoj soudní praxe směřující k potlačení možnosti dublování nároků uplatňovaných cestou náhrady škody a cestou ochrany osobnostních práv v otázce ochrany soukromí ve zdravotnictví při usmrcení osoby blízké a rovněž pak při újmách do práva na zdraví, jakožto dílčího osobnostního práva.

Pokud totiž náhrada škody bude kompenzovat také škodu nemateriální, slovy navrhované právní úpravy újmu nehmotnou, a o výši odškodnění bude soud moci rozhodnout bez tabulkových omezení při zohlednění všech konkrétních okolností, je dle mého názoru na

místě dát zapravdu názoru, že uplatněním nároku na náhradu nemajetkové újmy z titulu ochrany osobnosti při újmě na zdraví nebo zásahu do soukromí z titulu úmrtí osoby blízké, by docházelo k nedůvodnému duplicitnímu uplatňování nároků z totožného skutku.

Nevýhodou takového stavu se však v takovém případě stane ztížení pozice poškozených coby žalobců, kteří budou muset i při kompenzaci nemajetkové újmy z důvodů poškození zdraví nebo zásahu do soukromí z titulu úmrtí osoby blízké, prokazovat zavinění škůdce, zatímco dosud byl tento jejich nárok uplatňován v rámci osobnostních sporů na základě objektivní odpovědnosti (viz. výše).

K prokázání zaviněné újmy nebo škody ze strany zdravotnického zařízení (lékaře) pacientem, bývá do značné míry závislé na správnosti a komplexnosti vedení zdravotnické dokumentace. Pacient se tak ocitá v obtížné situaci, kdy škůdce může negativně ovlivnit úspěšnost jeho žalobních tvrzení vedením zdravotnické dokumentace v rozporu se zákonem. Porušení dané zákonné povinnosti se pak paradoxně stává výhodou zdravotnického zařízení (lékaře) vedoucí k neúspěchu pacienta (poškozeného) ve sporu z důvodu neunesení důkazního břemeno.

Za takové situace by dle mého soudu měla dostat v budoucnu změny také procesní právní úprava, která by v takovýchto případech chybně vedené, neúplné nebo snad dokonce nezákonně doplňované zdravotnické dokumentace přenesla důkazní břemeno z žalobce na žalovaného.¹⁶⁴

---

¹⁶⁴ srov. dále Holčapek T., *Dokazování v medicínských sporech*, Praha:Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, ISBN 978-80-7357-643-1

Závěr

Ochrana soukromí ve zdravotnictví je z podstaty věci spojena s určitými specifiky. Již samotná snaha o stanovení rámcového obsahu tohoto nároku je úkolem téměř nemožným, neboť rozmanitost způsobů, jimiž lze zasáhnout do pacientova práva na soukromí při poskytování zdravotní péče, je odrazem nepředvídatelných životních osudů fyzických osob.

Zákonná ustanovení ochrany osobnostních práv v občanském zákoníku jsou obecnými kritérii umožňujícími zohlednění všech okolností konkrétního případu bez precedentních tendencí. Výhoda současné právní úpravy je však zároveň její negací, neboť poškození jsou vystaveni velké nejistotě ve vztahu k posouzení jejich nároku již co do samotného základu. Posouzení oprávněnosti poškozeného domáhat se ochrany svých osobnostních práv klade vysoké nároky de facto na všechny osoby daného případu zúčastněné. Výsledné posouzení okolností konkrétního případu se pak do značné míry stává předmětem volných soudcovských úvah.

Navzdory této nejistotě, již nad samotným základem nároku, kterou sebekriticky přiznávám, já osobně cítím téměř pokaždé, kdy se svými klienty stojím na počátku „osobnostních“ sporů, nepovažuji konstrukci současné právní úpravy ve vztahu k ochraně soukromí ve zdravotnictví za nevhodnou. Právo na ochranu soukromí ve zdravotnictví není důvodné upřednostňovat před právem na ochranu soukromí v jiných oblastech nebo snad před institutem ochrany osobnostních práv obecně. Jednota k přístupu ochrany osobnosti fyzické osoby daná vymezením obecných kritérií je dle mého soudu, ač se to poškozeným mnohdy nezdá, jistotou pro osoby neoprávněnými zásahy poškozené a zcela naplňuje smysl dané právní úpravy. Specifika konkrétních případů musí být zohledněna právě až při řešení těchto případů, přičemž není otázkou legislativy na tyto pamatovat, ale povinností soudů se s těmito zabývat, a to při respektování smyslu a účelu právní úpravy, hodnot základních lidských práv a svobod, jakož i významu právních principů.

Odrazem mého negativního postoje k tříštění právní úpravy problematiky ochrany pacientů je můj odmítavý postoj k institutu patientského ombudsmana, tak jak je v současné době prosazován patientskými organizacemi. Dle mého názoru není třeba instituce, která bez jakýchkoliv právních důsledků vysloví svůj názor ve vztahu k porušení práv pacienta a tento bude poskytovateli zdravotních služeb prezentovat. Každý z nás z vlastních životních

zkušeností ví, že pokud je někde snaha o uznání pochybení a nápravu, pak téměř není třeba mediátora.

Samozřejmě, že nemohu tvrdit, že cestu dialogu sporných stran nepovažuji za primární způsob řešení sporů v oblasti porušení osobnostních práv ve zdravotnictví, kdy přítomnost třetího nestranného subjektu může smírnému řešení velmi napomoci. Mediace bez právních důsledků však není dle mého soudu věci potřebná, tím méně prospěšná.

Samostatnou kapitolou je otázka současné právní úpravy výše náhrad nemajetkové újmy v penězích, nad jejíž vhodností jsem se v této práci také zamýšlela. Z dané právní úpravy, jistě i vlivem enormního tlaku společnosti na důstojné „ocenění“ nehmotných složek lidské osobnosti, dle mého zcela vymizel prvek právní jistoty. Závislost na de facto volné úvaze soudu činí z tohoto nároku „časovanou bombu“, ačkoliv praxe českého právního prostředí a společnost nejsou zdaleka připraveny na přijetí standardů v podobě mnohamiliónových náhrad nemateriální újmy. Celoevropské tendence však podporují tento směr dané právní úpravy, který je pak v našich podmínkách zohledňován v navrhovaném znění občanského zákoníku rovněž i ve vztahu k institutu náhrady škody na zdraví. V souvislosti s úvahou nad tím, zda „je to správné a spravedlivé“, záleží jistě na úhlu pohledu, tj. zda jste na straně osoby poškozené, nebo škůdce. Při akceptaci správnosti obecnosti právní úpravy ochrany osobnostních práv, k jejímuž dotváření jsou povolány soudy, je na místě dle mého soudu rovněž přijmout správnost právní úpravy spočívající ve volné úvaze soudu nad výší přiměřeného zadostiučinění poskytnutého v penězích. Smyslem daného zákonného institutu dle mého soudu totiž není jen satisfakce neoprávněného zásahu směrem ke konkrétnímu poškozenému, ale rovněž výchovné působení směrem k poskytovatelům zdravotních služeb, kterého může být logicky dosaženo pouze citelnou a nepříjemnou újmou jich samotných. Jako potřebný korektiv právní úpravy, by dle mého názoru bylo vhodné stanovit při uplatňování ochrany osobnostních práv cestou žaloby na ochranu osobnosti s požadavkem náhrady nemateriální újmy výši soudního poplatku jednou paušální částkou.

Jelikož jsem se v souvislosti se zaměřením této práce pokusila také získat relevantní informace provedením dotazníkové akce mezi náhodně vybranými zdravotnickými zařízeními, nemohu při svých shrnujících úvahách tuto skutečnost opominout. Jak jsem v této práci již prezentovala, spolupráce dotázaných zdravotnických zařízení byla mizivá. Bez zbytečného pesimismu mi tak nezbyvá než konstatovat, že ochrana soukromí ve zdravotnictví je v současnosti poskytovateli zdravotních služeb vnímána jako „nóvum“, na které pacienti přišli a za vydatného podporování svých právních zástupců, v něm spatřují zdroj pěkného finančního příjmu. Přiznání pochybení konkrétního zdravotnického zařízení nebo

zdravotnického pracovníka, v důsledku něhož došlo k poškození osobnostních práv pacienta, když většinou se tak děje v nejzávažnějších případech – na lidském zdraví a psychice, je těmito vnímáno jako cejch do budoucnosti svědčící o jejich absolutní neschopnosti nadále poskytnout kvalitní zdravotní služby, což je logicky v rozporu s jejich oprávněnými zájmy. Při vznesení nároků pacientů z titulu neoprávněných zásahů do jejich soukromí se tak většinou zcela vytrácí zdravý úsudek spočívající v reálné možnosti přiznat pochybení bez shora uvedených důsledků, což řešení těchto sporů značně sťažuje.

Neméně potřebné by tak dle mého názoru bylo působení soudní praxe směrem nikoliv pouze k přiznání satisfakce osobám poškozeným neoprávněným zásahem do soukromí při poskytování zdravotních služeb, ale rovněž směrem k „výchově“ společnosti ve smyslu uvědomění si pravdivého stavu věci, kdy s ohledem na citlivost lidských hodnot, s nimiž jsou zdravotničtí pracovníci nuceni dennodenně pracovat a skutečnosti, že „chyby se dějí“ ve všech oblastech lidské činnosti, není neúmyslné pochybení negativním cejchem do budoucnosti, ale pouze smutným důsledkem, který může být v morální rovině významně napraven přiznáním pochybení a snahou po zmírnění nemateriální újmy poškozených.

Shrnutí výsledků

Ústavně konformním výkladem povinností zdravotnických zařízení, zdravotnických pracovníků v konfrontaci s právy pacientů lze i za současné právní úpravy překlenout jednotlivé výše uvedené výtky současné právní úpravy. S ohledem na to, lze konstatovat, že posuzovanou aktuální právní úpravu ochrany soukromí pacienta je možno považovat za dostatečnou, ovšem pouze při pružně reagující soudní praxi, zohledňující nárůst zájmu fyzických osob o ochranu osobnostních práv a nebránící se průlomovým rozhodnutím, avizujícím škůdcům jednoznačnou ochranu poškozených ze strany soudní moci. V rámci tohoto postupu by pak měla soudní praxe více zohledňovat také nerovnost postavení stran v medicínských sporech ve vztahu k míře přesvědčivosti důkazů, které je strana žalující povinna předložit k prokázání neoprávněného zásahu, ačkoliv je v medicínských sporech paradoxně závislá s kvalitou „důkazu“ na samotném škůdci, tj. jak tento řádně vedl zdravotnickou dokumentaci.

Doporučení pro budoucnost

Zásadním tématem pro budoucnost otevřeným již vládním návrhem občanského zákoníku je dle mého otázka vyhodnocení konfrontace nároku na náhradu nemajetkové újmy v penězích z titulu neoprávněného zásahu do soukromí formou úmrtí osoby blízké nebo vážného a trvalého poškození zdraví fyzické osoby a náhrady škody na zdraví, tak jak je tato obsažena v navrhované úpravě občanského zákoníku. Koncepce těchto nároků v současnosti, kdy u škody na zdraví je všem známa pouze navrhovaná rovina teoretická, působí jako dublování nároků poškozených z identického skutku, což je jev nežádoucí a dle mého soudu ve svém důsledku jdoucí i proti samotným poškozeným, neboť umocňuje nejistotu při uplatňování nároků na odškodnění.

Dalším tématem budoucích změn právní úpravy by pak s ohledem na výše zmíněnou nerovnost stran v případech medicínských sporů mohlo být přehodnocení principu důkazního břemene, který v současnosti i při objektivní odpovědnosti škůdce, minimálně v otázce prokázání neoprávněného zákroku nese poškozený. V případech jednoznačných následků na osobnostních právech poškozených, při nemožnosti přesné rekonstrukce události, která tento závadný stav způsobila (nedostatečně vedenou zdravotní dokumentací, nespoluprací žalovaného subjektu) by při zohledňování časového hlediska a pravděpodobnosti vzniku následků mohla např. být presumována existence neoprávněného zákroku.

Resume

Privacy protection in the health service is by definition connected to particular specifics. To start with, the effort to conclude a framework content of this claim is almost impossible task, because the variety of ways how to invade in the rights of a patient to privacy during providing for the medical services reflects the unpredictable life destiny of persons.

The legal provisions concerning the protection of personal rights to be found in the Civil Code are general criteria which enable taking into account all the circumstances of the specific case without precedent tendencies. The advantage of the current legal regulation in relation to the reimbursement of the other than proprietary harm presents at the same time disadvantage as the party harmed has to face the great insecurity considering the evaluation of his claim, even the ground of the claim. The consideration of the legitimacy of the party harmed to claim the protection of his personal rights creates high demands on all the parties concerned with the case. The final consideration of the circumstances of the specific case lies within the discretion of the judge.

In my opinion the construction of the current legal regulation in relation to the privacy protection in the health service cannot be regarded as unsuitable in spite of the above mentioned uncertainty. The unity in the approach towards the privacy protection of persons as stated in the general criteria, presents in my view the certainty for the persons harmed by non-justifiable impairs in their rights, even the persons concerned often do not share this opinion. This unity in approach fulfils completely the purpose of the legal regulation. The specifics of each and every of the cases have to be considered while deciding on the case, it is not the task for the legislation to mind the specifics. However, it is the obligation of the judges to work the specifics with respect to the purpose and reason of the legal regulation, the values of the Human Rights and Freedoms as well as the meaning of the legal principles.

When accepting the general correctness of the legal regulation of the protection of personal rights, which is supposed to be finalized by courts, it is in my opinion also suitable to accept the correctness of the legal regulation in the sense of the discretion of the judges on the amount of the appropriate satisfaction provided in a pecuniary form. I believe that the purpose of the legal institute is not limited only to the reimbursement for the impair in the rights of one specific person harmed, but it should also serve the educative purpose towards the providers of the medical services which can solely be reached by sensible and unpleasant harm of themselves.

The necessity of paying the court fee could be considered as a weakness of the legal regulation as the fee is counted as a percentage from the reimbursement claimed, even though the persons harmed do not dispose with any of the legal clues to determine the appropriate financial value of their other than proprietary harm.

The protection of privacy in the health service is unfortunately currently regarded by the providers of the medical services as recent activity of the patients. In the view of the providers the possible reimbursement presents a good financial income to the patients who are heavily supported by their attorneys in law. To admit a failure caused by a specific medical facility or a specific medical employee which lead in the impair in the personal rights of a patient, is understood as stigma for the future proving the absolute incapability of the facility to provide quality medical services further on. Therefore when the patient claims his rights have been violated by impair into his privacy, the reasonable consideration concerning the possibility to admit that a failure was made without the above mentioned consequences, mostly vaporizes.

In my view it was useful if the judicial decision making would be more focused on the education of society. Society should acknowledge at the end that with regard to the sensitivity of human values which needs be worked with on daily basis by medical employees and to the fact that mistakes do happen in all the fields of human activity, the non- intentional failure does not create stigma for the future. The failure reflects the sad consequence which can be significantly rehabilitated on the moral level by the admission of the failure and by the effort to mitigate the other proprietary harm of the persons.

While writing this research paper the private-law environment anxiously expects whether the new civil code will be adopted and what would possibly be the form of the code. The legal codex concerned can significantly influence the claiming of the rights of persons in relation to the reimbursement of the other than proprietary harm in a pecuniary form based on the non justifiable impair in the personal rights and the right to reimbursement for the harm caused on health of a person. By excluding of the often criticized method of the amount of the reimbursement for the harm caused on health of a person according to point system to followed by a fixed amount, the European standards concerning the correct evaluation of the harm suffered will be reached, including proprietary as well other than proprietary. At the same time, however, the possibility of claiming the reimbursement for the other than proprietary harm in a pecuniary form by the protection of personal rights could be restricted. The reason for it in my opinion lies in the judicial decision making procedure which might react to the resistance of the persons harmed in relation to put forward two claims arising out

of the very same fact. It will definitely be interesting to follow the future development of the judicial case law.

Seznam zdrojů

Publikace

- Císařová D, Sovová O. a kolektiv, Trestní právo a zdravotnictví, druhé upravené a doplněné vydání, Praha, Nakladatelství Orac, s.r.o., 2004, ISBN 80-86199-75-4
- Doležel T., Doležel A., Ochrana práv pacienta ve zdravotnictví, Linde Praha a.s., 2007, ISBN 978-80-7201-684-6 (brož.)
- Fiala J., Mates P., Průcha P., Nový K., Steinichová L., Malá právnická encyklopedie, Linde Praha a.s, 2004, 5. dopl. a přeprac. vydání, ISBN 80-7201-461-7 (brož.)
- Haškovcová H. , Práva pacientů komentované vydání, Havířov: Nakladatelství Aleny Krtilové, 1996, ISBN 80-902163-0-7
- Haškovcová H., Jak učit a jak se naučit lékařskou etiku, Brno, Institut pro další vzdělávání pracovníků v Brně, 2001, ISBN 80-7013-349-X
- Haškovcová H., Manuálek o etice pro zdravotní sestry, Brno, Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví v Brně, 2000, ISBN 80-7013-310-4
- Holčapek T., Dokazování v medicínských sporech, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, ISBN 978-80-7357-643-1
- Hrdina I. A., Masopust Z., Chrestomatie ke studiu filozofie práva, Praha: Leges, 2011, ISBN 978-80-87212-71-4
- Jánošíková P., Knoll V., Rundová A., Mezníky českých právních dějin, Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-251-6
- Knap K., Švestka J., Jehlička O., Pavlík P., Plecítý V., Ochrana osobnosti podle občanského práva, Linde Praha a.s. – Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 3. přeprac. a dopl. vydání, 1996, ISBN 80-7201-029-8 (brož.)
- Mach. J. Prudil L., Marková D. Těšínová J. Tykalová E., Buriánek A., Zdravotnictví a právo komentované předpisy, Praha, LexisNexis CZ, s.r.o., 2005, ISBN 80-86199-93-2
- Sovová O., Zdravotnická praxe a právo, Praha: Leges, 2011, ISBN 978_80-87212-72-1
- Šišková N., Dimenze ochrany lidských práv v evropské unii, Linde Praha, a.s. – Právnické a ekonomické nakladatelství, 2. rozšířené vydání, 2008, ISBN 978-80-7201-710-2
- Švestka J., Spáčil J., Škárová M., Hulmák M. a kol, Občanský zákoník I, C.H.BECK, 2008, ISBN 978-80-7400-004-1
- Těšínová J. Ždárek R. Polícar R., Medicínské právo, Praha: CH. Beck, 2001, ISBN 978-80-7400-050-8

Uherek P., Povinná mlčenlivost zdravotnických pracovníků, Praha:Grada 2008, ISBN 978-80-247-2658-8 (brož.)

Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích 4 k/l, nakladatelství DIDEROT, Praha 1999, 1.vydání, ISBN80-902555-2-3 (soubor), ISBN 80-902555-6-6 (4.svazek)

Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích 5 m/o, nakladatelství DIDEROT, Praha 1999, 1.vydání, ISBN 80-902555-2-3 (soubor), ISBN 80-902555-7-4 (5.svazek)

Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích 8 t/ž, nakladatelství DIDEROT, Praha 1999, 1.vydání, ISBN 80-902555-2-3 (soubor), ISBN 80-902723-0-4 (8.svazek)

Časopisecké stati a elektronicky publikované zdroje

Čabanová A., Kolina J., Pacienti se bijí za právo na ochranu osobnosti, online, (cit. 13. 10. 2010), dostupné z www.tribune.cz/clanek/16827

Čabanová A., Kolina J., Nemocnice se jistí. Pojistky je stojí miliony, online, (cit. 13. 12. 2010), dostupné z www.tribune.cz/clanek/16826

Jirsa J., Život za 80 táců, online, (cit. 12. 10. 2010) dostupné z <http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/jaromir-jirsa.php?itemid=2817>

Ryška M., Ochrana osobnosti v aktuální soudní praxi, online, (cit. 6. 1. 2011), str. 102, dostupné z http://is.muni.cz/th/31388/pravf_r/?lang=en

Ryška M., Náhrada škody na zdraví a ochrana osobnosti, online, (cit. 7. 1. 2011), dostupné z http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/obcanske-pravo/art_6618/nahrada-skody-na-zdravi-a-ochrana-osobnosti.aspx

Telec I., Chráněné statky osobnostní, Právní rozhledy č. 8/2007, 15. ročník, str. 271

Vojtěch B., Soud: Chtít peníze za narození nechtěného dítěte je nemravné, online, posl. revize 14. 10. 2009, (cit. 12. 10. 2010), dostupné z <http://domaci.ihned.cz/c1-38640980-soud-chtit-penize-za-narozeni-nechteneho-ditete-je-nemravne>

Legislativní ochrana práv pacientů, Analýza vybraných témat zdravotnického práva, Liga lidských práv, str. 19, online, (cit. 17. 10. 2010) str. 19, dostupné z <http://www.llp.cz/cz/publikace/manualy-a-studie/legislativni-ochrana-prav-pacientu-analyza-vybranych-temat-zdravotnickeho-prava-p118>

Návrh řešení patientského ombudsmana v ČR, online, (cit. 17.10.2010), dostupný z http://www.google.cz/#sclient=psyab&hl=cs&source=hp&q=pacientsk%C3%BD+ombudsman&pbx=1&oq=pacientsk%C3%BD+ombudsman&aq=f&aqi=g1&aql=1&gs_sm=e&gs_upl=172517479101824912411121101101012601202611.6.412110&bav=on.2,or.r_gc.r_pw.,cf.osb&fp=fb8f5162c8c93132&biw=1280&bih=929

Soukromí především, Pražská pětka Měsíčník Městské části Praha 5, č. 1/2006, online, (cit. 21. 10. 2010), dostupné z <http://www.prazkapetka.cz/node/4363>

Sterilizace, ženy dostanou odškodné, ČTK jos., (cit. 29. 1. 2011), dostupné z <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-novinky-domaci/129885/sterilizace-zeny-dostanou-odskodne.html>

Škola musí zaplatit 15 milionů za úraz na výletě, iDNES.cz, MF DNES, online, (cit. 13. 12. 2010) dostupné z http://zpravy.idnes.cz/skola-musi-zaplatit-15-milionu-za-uraz-na-vylete-frb-/krimi.aspx?c=A070209_091009_krimi_cen

Tisková zpráva Krajského soudu v Brně k rozsudku v kauze záměny novorozenců, online, (cit. 12. 10. 2010), dostupná z <http://portal.justice.cz/Justice2/soud/soud.aspx?o=16&j=26&k=312&d=298918>

Za špatnou interrupci žena dostane 80 tisíc!, online, (cit. 12. 10. 2010), dostupné z <http://tn.nova.cz/zpravy/krimi/video-soud-za-spatnou-interupci-dostane-zena-80-tisic.html>

Žena vysoudila 40 tisíc za nepovedenou sterilizaci. Chce ale víc, ČT24, online, (cit. 12. 10. 2010), dostupné z: <http://www.ct24.cz/domaci/71108-zena-vysoudila-40-tisic-za-nepovedenou-sterilizaci-chce-ale-vic/video/1/>

Právní předpisy

ústavní zákon č 1/1993 Sb.

ústavní zákon č 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

zákon č. 20/1966, Sb., o péči o zdraví lidu

zákon č. 40/1964, občanský zákoník

zákon č. 123/2000 Sb., o zdravotních prostředcích a o změně některých souvisejících zákonů

zákon č. 101/2000 Sb, o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů

zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

zákon č. 262/2006, Sb. zákoník práce

zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právu souvisejícím s právem autorským a o změně některých zákonů, v platném znění

zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 207/2000, o ochraně průmyslových vzorů a o změně zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích

zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník

Návrh občanského zákoníku, sněmovní tisk 835, Důvodová zpráva

Návrh zákona o zdravotních službách a o podmínkách jejich poskytování, sněmovní tisk 405

Nařízení Evropského parlamentu 45/2001/ES, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů orgány a institucemi Společenství a o volném pohybu těchto údajů ze dne 18.12.2000, zdroj Aspi, CELEX 32001R0045

Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 21.5.2008, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech, č. 2008/52/EC

Etické kodexy

Kodex práva pacientů

Etický kodex České lékařské komory

Stanoviska, rozhodnutí

Stanovisko Úřadu pro ochranu osobních údajů z května 2008, č. 1/2008

Rozhodnutí Úřadu pro ochranu osobních údajů č.j. 25/03 –OSR

Rozhodnutí Úřadu na ochranu osobních údajů, č.j. SPR1919/07

Výroční zpráva Úřadu pro ochranu osobních údajů 2009

Výroční zpráva Úřadu pro ochranu osobních údajů 2008

Výkladové stanovisko NSZ č. 7/2005, ze dne 31.10.2005

Judikatura

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.1.2008, sp. zn. 30 Cdo 2072/2007

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13.12.2000, sp. zn. 30 Cdo 2870/2000

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.1.2008, sp. zn. 30 Cdo 3361/2007

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8.4.2009, sp. zn. 30 Cdo 4577/2007

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1.10.2002, sp. zn. 28 Cdo 983/2002

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13.12.2000, sp. zn. 30 Cdo 2870/2000

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22.6.2006, sp. zn. 30 Cdo 2914/2005

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.10.2010, sp. zn. 30 Cdo 3322/2008

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.2.2005, sp. z. 30 Cdo 1678/2004

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9.9.2008, sp. zn. 30 Cdo 535/2007

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12.11.2008, sp. zn. 31 Cdo 3161/2008

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9.10.2009, sp. zn. 30 Cdo 4318/2007

nález Ústavního soudu ze dne 1.3.2000, sp. zn. II. ÚS 517/99

nález Ústavního soudu ze dne 24.10.1995, sp. zn. I. ÚS 15/95

nález Ústavního soudu ze dne 17.2.2005, sp. zn. III. ÚS 11/04
nález Ústavního soudu ze dne 4.5.2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/4
nález Ústavního soudu ČR ze dne 20.5.2002, sp. zn. IV ÚS 315/01
nález Ústavního soudu ze dne 25.5.2011, IV. ÚS 2842/2010
rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21.12.1932, sp. zn 19936/32
rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 31.8.2005, č.j.. 2 Afs 144-2004 – 10
rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24.4.2005, sp. zn. 2 Afs 2/2005
rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29.5.2009, sp. zn. 5 Afs 18/2008
rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9.10.2009, sp. zn. 30 Cdo 4318/2007
rozsudek Krajského soudu Ostrava ze dne 23.1.1998, sp. zn. 23 C 52/96
rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 6.6.2008, sp. zn. 24 C 10/2008
rozsudek Evropského soudu pro Lidská práva ze dne 6.7.2010, ve věci Turan v Hungary (stížnost č. 33068/05)
rozsudek Evropského soudu pro Lidská práva ze dne 2.9.2010, ve věci Shopov v. Bulgaria (stížnost č. 11373/04)
rozsudek Evropského soudu pro Lidská práva ze dne 1.4.2010, ve věci S.H. and Others v. Austria (stížnost č. 57813/00)
rozsudek Evropského soudu pro Lidská práva ze dne 14.12.2010, ve věci Ternovszky v. Hungary (stížnost č. 67545/09)
rozsudek Evropského soudu pro Lidská práva ze dne 16.12.1992, ve věci Niemitz v Germany
rozsudek Soudního dvora ze dne 7.12.2006, sp. zn. C – 306/05

Mezinárodní dokumenty

Všeobecná deklaráce lidských práv

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Úmluva o právech dítěte

Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny

Úmluva o ochraně lidských práva a základních svobod

Deklarace o prosazování práv pacientů v Evropě

Listina základních práv Evropské unie

Elektronické zdroje

<http://cmiskp.echr.coe.int>

<http://www.uoou.cz>

<http://sim.law.uu.nl>

<http://eur-lex.europa.eu>

<http://nalus.usoud.cz>

<http://www.mpsv.cz>

<http://www.lkcr.cz>

www.nsoud.cz

<http://portal.justice.cz>

www.tribune.cz

<http://is.muni.cz>

<http://www.ipravnik.cz>

<http://cs.wikipedia.org>

<http://www.blesk.cz>

<http://domaci.ihned.cz>

<http://www.ct24.cz>

<http://tn.nova.cz>

<http://www.prazkapetka.cz>

<http://www.llp.cz>

[http://blog.aktualne.centrum.cz /blogy/jaromir-jirsa.](http://blog.aktualne.centrum.cz /blogy/jaromir-jirsa)

<http://zpravy.idnes.cz>

www.neradova-ak.cz

www.psp.cz

Příloha č. 1

- **Dotaz na ČLK** ze dne 15.5.2010

Dobrý den,

jsem studentkou postgraduálního studia Západočeské univerzity v Plzni se zaměřením na občanské právo s konkrétním tématem "Ochrana soukromí ve zdravotnictví". V profesním životě vykonávám advokacii.

V současné době zpracovávám svou disertační práci a dovoluji si se na vás obrátit s žádostí, zda je možné poskytnout mi obecné informace o tom, zda pacienti vůbec stížnostmi řeší přes ČLK námitky proti zásahům do svých osobnostních práv (konkr. soukromí) ze strany lékařů (případně zdravotnického personálu obecně, které však nebyly ČLK řešeny) a v případě kladné odpovědi mi sdělit počet takovýchto stížností cca za tři roky zpětně. Zároveň pak si zdvořile dovoluji požádat o alespoň rámcové sdělení obsahu takovýchto stížností pacientů. Předem velmi děkuji za jakoukoliv odpověď a jsem s pozdravem

Věra Neradová

- **Odpověď** ze dne 9.1.2011

Dobrý den, reaguji na Váš email , který jste poslala České lékařské komoře na její web do rubriky Napište nám.

Je mi líto, takové informace nemůže ČLK podávat.

Navíc takovou statistiku stížností dle Vámi uváděného kriteria ani ČLK nevede. Protože jsem však dělal sám předsedu revizní komisi OS ČLK ve velkém okrese, ubezpečuji Vás, že jsem stížnost na porušení osobního soukromí nezaznamenal.

MUDr. Petr Němeček,

redaktor sekce Napište nám webu ČLK a člen představenstva ČLK

Příloha č. 2

Přehled dotázaných zdravotních zařízení spolu s e-mailovými adresami, na něž byly dotazy zaslány

1. Fakultní nemocnice Královské Vinohrady, Šrobárova 50, Praha 10, 100 34 ,
jjelinkova@fnkv.cz
2. Fakultní nemocnice v Motole, V Úvalu 84, 150 06 Praha 5, 150 00
reditelstvi@fnmotol.cz
3. Gerontologické centrum, Šimůnkova 1600, Praha 8 – Kobylisy, 182 00,
iva.holmerova@gerontocentrum.cz
4. IKEM-Institut klinické a experimentální medicíny, Vídeňská 1958/9, Praha 4-Krč, 140 00
ikem@ikem.cz
5. Evropská oční klinika Lexum, U Společenské zahrady 389/3, Praha 4-Krč, 140 00
lexum@lexum.cz
6. Psychiatrická léčebna Bohnice, Ústavní 91/7, Praha 8-Bohnice, 181 00
podatelna@plbohnice.cz
7. Revmatologický ústav Praha, Na slupi 450/4, Praha 2-Nové Město, 128 00
pavelka@revma.cz
8. Všeobecná fakultní nemocnice v Praze, Kateřinská 1660/32, Praha 2-Nové Město, 128 00
reditel@vfn.cz
9. Ústav experimentální medicíny AV ČR, Vídeňská 2022/4, Praha 4-Krč, 140 00
info@otevrena-veda.cz
10. Ústav hematologie a krevní transfuze, U nemocnice 2094/1, Praha 2-Nové Město, 128 00
Marek.Trneny@uhkt.cz
11. Ústřední vojenská nemocnice Praha, U Vojenské nemocnice 1200, Praha 6, 169 02
info@uvn.cz
12. Nemocnice České Budějovice, Boženy Němcové 54, České Budějovice 370 01
sekretariat@nemcb.cz
13. Okresní nemocnice Jindřichův Hradec, U Nemocnice 380, Jindřichův Hradec III, 377 01
sekretariat@hospitaljh.cz
14. Fakultní nemocnice Hradec Králové, Sokolská 581, Hradec Králové, 500 05
prymula@fnhk.cz

15. Fingerlandův ústav patologie Fakultní nemocnice v Hradci Králové, Sokolská 581, Hradec Králové, 500 05, patologie@lfhk.cuni.cz
16. Městská nemocnice Dvůr Králové nad Labem, Vrchlického 1504, Dvůr Králové nad Labem, 544 01, mndk@mndk.cz
17. Všeobecná nemocnice Náchod, Purkyňova 446, Náchod, 547 01, info@nemocnicenachod.cz
18. Fakultní nemocnice s poliklinikou v Ostravě – Porubě, Nádražní 1, 739 21 Paskov, fno@fno.cz
19. Městská nemocnice Ostrava, Nemocniční 898/20, 702 00 Ostrava, mnof@mnof.cz
20. Nemocnice Bruntál, Nádražní 991/27, Bruntál, 792 01
marian.olejnik@podhorska.cz
21. Nemocnice Podlesí, a.s., Bukovecká 106, 73991 Jablunkov, nempodlesi@nempodlesi.cz
22. Nemocnice Třinec, Kaštanová 268, Třinec-Dolní Líštná, 739 61
info@nemtr.cz
23. Nemocnice ve Frýdku – Místku, El. Krásnohorské 321, Frýdek-Místek - 558 415
pravnik@nemfm.cz
24. Psychiatrická léčebna Opava, Olomoucká 305/88, Opava, 746 01
plopa@coms.cz
25. ALBERTINUM – Odborný léčebný ústav v Žamberku, Za Kopečkem 353, Žamberk, 564 01, albertinum@albertinum-olu.cz
26. Hamzova odborná léčebna pro děti a dospělé, Košumberk 80, Luže, 538 54
sekretariat@hamzova-lecebna.cz
27. Nemocnice v Ústí nad Orlicí, Československé Armády 1076, Ústí nad Orlicí, 562 01
posta@uo.hospital.cz
28. Mladá Boleslav Klaudiánova nemocnice, třída Václava Klementa 147/23 , Mladá Boleslav, 293 01, sekretariat@onmb.cz
29. Nemocnice Havlíčkův Brod, Husova 2624, Havlíčkův Brod, 580 01, nemocnice@onhb.cz
30. Nemocnice Hořovice, K Nemocnici 1106/14, Hořovice, 268 01, recepce@nemocnice-horovice.cz

31. Nemocnice s ambulantní částí Kutná Hora, Vojtěšská 237, Kutná Hora, 284 01
radka.susankova@nemkh.cz
32. Nemocnice Jihlava, Vrchlického 59, Jihlava, 586 33
velevl@nemji.cz
33. Nemocnice Ledec – Háj, Háj 675, Ledec nad Sázavou, 584 01
info@nemledec.cz
34. Nemocnice v Třebíči, Demlova 1031/39, Horka-Domky – 568, 840 174
ldostal@nem-tr.cz
35. Fakultní nemocnice Brno, Jihlavská 20, Brno, 625 00,
fnbrno@fnbrno.cz
36. Fakultní nemocnice u sv. Anny v Brně, Pekařská 664/53, Staré Brno - 543 181 111
info@fnusa.cz
37. Masarykův onkologický ústav, Žlutý kopec 543/7, Brno-Staré Brno, 602 00
policar@mou.cz
38. Nemocnice Blansko, Sadová 1596/33, Blansko, 678 01
info@nemobk.cz
39. Nemocnice Znojmo, MUDr. Jana Janského 2675/11, Znojmo, 669 02
info@nemzn.cz
40. Psychiatrická léčebna Brno, Húskova 1123/2, Brno-Černovice, 618 00
sekretariat@plbrno.cz
41. Masarykova městská nemocnice Jilemnice, Metyšova 465, Jilemnice, 514 01
vedeni@nemjil.cz
42. Krajská nemocnice Liberec, a.s., Husova 357/10, Liberec I-Staré Město, 460 01
nemlib@nemlib.cz
43. Nemocnice s poliklinikou v Semilech, 3. května 421, Semily, 513 01
info@nemsem.cz
44. Fakultní nemocnice Plzeň, Edvarda Beneše 1128/13, Plzeň, 301 00
kunova@fnplzen.cz
45. Nemocnice následné péče LDN Horažďovice, s.r.o., Blatenská 314, Horažďovice, 341 01
info@nnp-ldnhd.cz
46. RDO nemocnice Sušice, Pod Nemocnicí 116, Sušice, 342 01
info@nnp-ldnhd.cz
47. Masarykova nemocnice Ústí nad Labem, Sociální péče 3316/12A, Ústí nad Labem,
400 11, info@mnul.cz

48. Nemocnice s poliklinikou a LDN Chomutov, Kochova 1185, Chomutov, 43012

sekretariat@nspcv.cz

49. Nemocnice s poliklinikou Kadaň, Vrchlického 875/8, Vejprty – 474, 385 365

posta@nemkadan.cz

50. Nemocnice s poliklinikou Rumburk, U Nemocnice 1298/6, Rumburk, 408 01

sekretariat@nemrum.cz

51. Nemocnice s poliklinikou v Mostě, J. E. Purkyně 270, Most, 434 64

nemocnice.most@nspm.cz

Dotazy:

1) Je v rámci dotazovaného zdravotnického zařízení vytvořen interní předpis (jiný systém) týkající se ochrany soukromí pacientů, a to jak ve vztahu k ochraně zdravotnické dokumentace, tak ve vztahu k ochraně soukromí osoby pacienta při poskytování zdravotní péče (ambulantní formou, v rámci hospitalizace), případně péče poskytované zdravotním personálem při zajištění hygieny pacienta apod.?

V případě kladné odpovědi, uveďte prosím bližší charakteristiku interního předpisu, případně jiného systému.

2) Eviduje dotazované zdravotnické zařízení stížnosti pacientů na porušení jejich práva na ochranu soukromí ve smyslu nerespektování pocitu studu pacientů při lékařských ošetřeních nebo kontrolách zdravotních stavů pacientů na pokojích? V případě kladné odpovědi, uveďte prosím, počet za rok 2009 a rok 2010 s uvedením variant vyřešení těchto stížností.

V případě negativní odpovědi, uveďte prosím, okruh nejčastějších problémů, s nimiž se pacienti na dotazované zdravotnické zařízení v rámci svých stížností obrací.

3) Je nebo byl vůči dotazovanému zdravotnickému zařízení uplatňován nárok pacienta, případně osoby pacientovi blízké, z titulu ochrany osobnosti ve smyslu ust. § 11 občanského zákoníku (konkr. kdy neoprávněný zákrok je shledáván v zásahu do soukromí pacienta, případně osoby pacientovi blízké) s nárokem na náhradu nemajetkové újmy ve smyslu ust. § 13 občanského zákoníku? V případě kladné odpovědi prosím uveďte počet za rok 2008, 2009 a 2010. Je-li to možné, uveďte prosím, alespoň procentuelně množství takto uplatněných nároků vyřešených mimosoudně a množství, která jsou nebo byla předmětem soudních sporů.

4) V případě kladné odpovědi ad. 3) - je možno určit období, kdy počali pacienti uplatňovat svá práva z titulu ochrany osobnosti ve smyslu ad. 3) vůči dotazovanému zdravotnickému zařízení, případně, kdy začal počet uplatnění těchto práv enormně narůstat?

Odpovědi - Krajské zdravotní, a.s. - Nemocnice Děčín, o.z. ze dne 25.11.2010

Ad 1) Tato problematika je řešena následujícím způsobem:

- pacienti mají k dispozici brožuru "Informace pro pacienty" (řízený dokument - metodický pokyn), který nejen seznamuje pacienty s chodem nemocnice a poskytovanými službami, ale i se standardy kvality péče zahrnující i "Kodex práv pacientů", který řeší problematiku studu a zachování soukromí. "kodex práv pacientů" je i vyvěšen na každém oddělení na viditelných místech
- ochrana zdravotnické dokumentace a soukromí souvisí s legislativními požadavky, které mají pracovníci zakotveny mimo jiné v náplních práce

Ad 2) - naše nemocnice eviduje všechny stížnosti a ostatní podání a jsou řešeny. Nápravná a preventivní opatření jsou zaváděna do praxe. V roce 2009 se řešila jedna stížnost na sestru, kvůli úniku informací ze zdravotnické dokumentace. Stížnost byla neoprávněná a naopak bylo na stěžovatelku podáno trestní podání pro pomluvu.

Ad 3) ne

Odpovědi - Ústav hematologie a krevní transfuze ze dne 23.11.2010

ad 1) ano existuje směrnice ředitele "Zajištění základních práv pacientů v ÚHKT"

ad 2) stížnosti evidujeme, za rok 09/10 nebyly žádné

ad 3) ne

ad 4) ne

Odpovědi - Fakultní nemocnice v Motole ze dne 3.12.2010

V rámci interní legislativy Fakultní nemocnice v Motole máme ošetřeny (formou příslušných směrnic ředitele nemocnice) jednotlivé procesy v rámci poskytování zdravotní péče tak, aby soukromí pacientů a ochrana osobnostních práv jako takových byla v maximální možné míře zachována, a to jak za života pacienta, tak při nakládání s mrtvým tělem.

Problematika stížnostní, jakož i nárůst žalob v oblasti ochrany osobnostních práv, narůstá, je to ovšem obecný trend jdoucí za zdravotnickými zařízeními (nejen v ČR). Okruh problému, napadaný pacienty, jde od argumentace, že péče nebyla poskytována v souladu s dostupnými poznatky lékařské vědy, přes stížnosti na chování zdravotníků, až po provozní záležitosti (strava apod.).

Nutno říci, že se jedná ve většině případů o podání, která nebyla shledána důvodnými.

S ohledem na časovou přímku lze konstatovat, že tento posun nabývá na intenzitě cca v posledních 4 letech.

Odpovědi - Nemocnice následné péče LDN Horažďovice, s.r.o. ze dne 22.11.2010

1) **ANO.** Naše nemocnice má vytvořeny směrnice dle Národních akreditačních standardů SAK, o.p.s., které se zabývají soukromím pacientů, a to jak ve vztahu k ochraně zdravotnické dokumentace, tak ve vztahu k ochraně soukromí pacienta při diagnostických či léčebných postupech, kdy zákroky jsou prováděny pouze v přítomnosti těch osob, které jsou pro zákrok potřebné, pokud pacient nesvolí nebo nevyžaduje jinak. Dále je respektováno soukromí při poskytování péče zdravotním personálem při všech úkonech ošetrovatelské péče.

2) **ANO.** Stížnosti doručené osobně přijímá pracovník pověřený příjmem stížností, stížnosti doručené poštou přijímají dokumentační pracovnice. Stížnosti se přijímají každý pracovní den v době od 7.00 do 15.30 hod.. Stížnosti eviduje pověřený pracovník personálního a mzdového oddělení.

Do této doby nebyla podána žádná stížnost.

3) **NE**

4) ---

Odpovědi - Evropská oční klinika LEXUM, ze dne 22.11.2010

Při osobním pohovoru s Mgr. Danielem Šimáněm, právníkem a tajemníkem generálního ředitele, byly vysvětleny nastavené standardy organizace, jimiž se zdravotnické zařízení snaží docílit toho, aby pacient měl vždy odpovědného „partnera“ pro komunikaci. Komunikační systém je centralizován k recepci a léčebný systém k ošetřujícímu lékaři.

„Recepční je odpovědný za to, že se ve správný čas sejde na jednom místě pacient, lékař, zdravotní dokumentace a přístroj.“ Zdravotnické zařízení se výše uvedeným systémem snaží předejít modelu „Lékař léčí a nemá, co vysvětlit. Sestřička nemá čas a nikdo jiný tu pro pacienta není“

Zdravotnické zařízení neeviduje žádnou stížnost ani žalobu. Dvakrát za dobu přítomnosti Mgr. Šimáněho v daném zdravotnickém zařízení, tj. za 4 roky, chtěl pacient mluvit s právníkem a vysvětlit vstupní formuláře.